

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Jūratė KONČIUVIENĖ

**MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ VEIKLA DARNAUS
VYSTYMO SI KONTEKSTE: MAŽEIKIŲ RAJONO ATVEJO
ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

SANTRAUKA

Jūratė Končiuvienė

Mokyklų bendruomenių veikla darnaus vystymosi kontekste: Mažeikių rajono atvejo analizė.
Magistro darbas

Šiame darbe analizuojamos viešojo administravimo ir švietimo, kaip viešojo administravimo subjekto, sampratos, nagrinėjamas švietimo įstaigų strateginis valdymas darnaus vystymosi švietimo kontekste, apibrėžti mokyklos bendruomenės koncepcijos esminiai veiksniai. Darbe pateikiami mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste tyrimo rezultatai. Pagrindinis empirinio tyrimo informacijos šaltinis buvo Mažeikių rajono bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenių nariai. Pasitelkus interviu, anketinės apklausos metodus, analizuojama kokia yra Mažeikių mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste situacija. Šiame tyrime siekiama išsiaiškinti mokyklos bendruomenės narių požiūrį į darnųjį vystymąsi, bendruomenės įtaką įgyvendinant darnaus vystymosi švietimą. Siekiama išsiaiškinti su kokiais sunkumais susiduria mokyklų bendruomenės, norima išsiaiškinti veiksnius, tobulinančius darnią mokyklos bendruomenę. Kompetencijų stoka, per mažas bendradarbiavimas su mokyklų bendruomenių nariais ir socialiniais partneriais, smurtas tarp moksleivių- pagrindiniai sunkumai su kuriais susiduria Mažeikių rajono mokyklų bendruomenės įgyvendindamos darnaus vystymosi švietimą

SUMMARY

Jurate Konciuviene

Activities of School Communities in the Context of Sustainable Development: Analysis in Mazeikiai District.
Master's work

The conception of public administration and education as subject of public administration, strategic management of sustainable development of institutions of education are analyzed and the conception of school community and its main factors are determined in this final work. The results of the research of activities of school communities in the context of sustainable development are presented in this final work too. The main source of the empiric research was members of base, secondary schools and gymnasiums in Mazeikiai district. The situation of activities of school communities of Mazeikiai in the context of sustainable development is analyzed in the final work. The analysis was done using such methods as interview and questionnaire. The purpose of the final work is to find out the attitude of members of school community to sustainable development and the influence of community implementing education of sustainable development. It was tried to find out what difficulties school communities face with and what factors could help to improve activity of school community. The main difficulties school communities of Mazeikiai district face with were found such as the lack of competence, violence among students and too little of the cooperation with members of school communities and social partners. Those difficulties disturb to implement education of sustainable development.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS IR ŠVIETIMAS.....	8
1.1 Viešasis administravimas.....	8
1.1 Viešojo administravimo paslaugos.....	9
2. ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ STRATEGINIS VALDYMAS.....	11
2.1 Strateginio planavimo svarba švietimo įstaigose.....	11
2.2 Mokyklų bendruomenių vaidmuo Švietimo strategijoje.....	12
3. DARNUSIS VYSTYMASIS.....	13
3.1 Darnaus vystymosi samprata.....	13
3.2 Darnaus vystymosi švietimas.....	16
3.3 Esminiai darnaus vystymosi švietimo strategijos akcentai.....	20
4. MOKYKLOS BENDRUOMENĖ.....	20
4.1 Mokyklos bendruomenės apibrėžimas.....	20
4.2 Bendruomeniškumo ugdymo mokykloje svarba.....	24
4.3 Mokyklos bendruomenės organizacijos modelis.....	27
4.4 Mokyklos savivalda.....	28
4.5 Mokytojų vaidmuo mokyklos bendruomenėje.....	29
4.6 Moksleivių ir jų tėvų vaidmuo mokyklos bendruomenėje.....	30
4.7 Vietos bendruomenės vaidmuo mokyklos bendruomenėje.....	32
5. MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ VEIKLA DARNAUS VYSTYMO SI KONTEKSTE.....	35
5.1 Mažeikių mokyklų bendruomenių vaidmuo mokyklų strateginiuose planuose.....	35
5.2 Mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste tyrimo metodai ir eiga....	37
5.3 Anketinės apklausos duomenų analizė.....	39
5.4 Interviu su mokyklų bendruomenių nariais.....	61
5.5 SSGG analizė.....	68
5.5.1 Stiprybės.....	68
5.5.2 Silpnybės.....	69
5.5.3 Galimybės.....	69
5.5.4 Grėsmės.....	70
IŠVADOS.....	71
MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ VEIKLOS DARNAUS VYSTYMO SI KONTEKSTE EFEKTYVINIMAS.....	74

LITERATŪRA.....	76
PRIEDAI.....	79

ĮVADAS

Temos aktualumas. Europos Sąjungoje darniam vystymuisi yra skiriamas pakankamai didelis dėmesys. Darnus vystymasis akcentuojamas visose srityse, ne išimtis yra ir švietimas, todėl tyrimas savo aktualumu ir svarbumu nekelia abejonių. Norint, kad Lietuva pagal darnaus vystymosi rodiklius atitiktų ES normatyvus ir vykdytų savo įsipareigojimus, reikia jau mokykloje pradėti ugdyti asmenybę- darnios bendruomenės atstovą.

Atlikti Pasaulio banko ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) tyrimai rodo, kad Lietuvos švietimo reformos pažangą lemia tvirti teoriniai jos pagrindai, tačiau nurodoma ir nemažai trūkumų: „reforma vykdyta nepakankamai koordinuotai, per lėtai ir per mažai reaguojant į sparčias pokomunistinės tikrovės permainas, laiko iššūkius, kintančius visuomenės poreikius, nepakankamai suvokta ir palaikyta mokyklos bendruomenė“ (Švietimo gairės 2003-2012). Naujų iššūkių akivaizdoje teoriškai švietimo turinys yra orientuotas į bendruomenei įsipareigojusio asmens ugdymą, tačiau praktikoje jis nepakankamas. Mokykla per menkai palaiko tarpusavio bendradarbiavimo ryšius ir savo viduje, ir su bendruomenės organizacijomis. Švietimo gairėse (2002), Bendrosios mokyklos programose (2008) pabrėžiama bendruomeniškumo ugdymo svarba bei aprašytas idealus bendruomeniškos mokyklos modelis. Programose pabrėžiama, kad siekiant vykdyti visuomeninio ugdymo tikslus būtina stiprinti bendradarbiavimą ne tik mokykloje, bet ir su kitomis institucijomis: „Mokykla kuriama kaip veiklus vietinės bendruomenės kultūros židinys, stiprinantis ryšius tarp mokinių, mokytojų, tėvų ir kitų vietos bendruomenės narių“ (Bendrosios programos, 2008). Vietos bendruomenių įtraukimas ir aktyvus dalyvavimas įvairiuose socialiniuose, ekonominiuose ir politiniuose debatuose taip pat yra ir vienas pagrindinių regioninę plėtrą ir pokyčius skatinančių veiksnių (Kasinskaitė, 2005).

Darnaus vystymosi švietimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose neturi gilių tradicijų. 2003 m. patvirtinus Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, vėliau buvo patvirtinta daugiau dokumentų, kurie įpareigoja ugdymo institucijas atsigręžti į darnaus vystymosi švietimą, tačiau sprendimą dėl tokio pobūdžio veiklos priima pačios mokyklų bendruomenės. Todėl išskyla **problema**, kad darnaus vystymosi švietimas bendrojo lavinimo mokyklose gali būti stichiškas ir priklauso nuo konkrečios mokyklos bendruomenės požiūrio į darnaus vystymosi problemas (Cibulskas, Augustinavičiūtė, 2009). Švietimo ir mokslo ministerija yra sukūrusi ir patvirtinusi nemažai programų, skatinančių darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimą mokyklų bendruomenėse. Todėl darbo **problema** išsiaiškinti, kaip sukurtos ir patvirtintos programos realizuojamos konkrečiose Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėse: ką mokyklų bendruomenės žino apie darnųjį vystymąsi, kokius žino darnaus vystymosi švietimo principus, nustatyti, ar mokyklų

bendruomenių veikla remiasi darnaus vystymosi principais, su kokiais sunkumais susiduria mokyklų bendruomenės įgyvendindamos darnaus vystymosi švietimą.

Tyrimo objektas – vidurinės mokyklos bendruomenė, pagrindinės mokyklos bendruomenė, gimnazijos bendruomenė.

Tyrimo dalykas - Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veikla darnaus vystymosi kontekste.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklą darnaus vystymosi kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti viešojo administravimo ir švietimo, kaip viešojo administravimo subjekto, sampratas.
2. Išnagrinėti švietimo įstaigų strateginį valdymą darnaus vystymosi švietimo kontekste.
3. Apibrėžti mokyklos bendruomenės koncepcijos esminius veiksnius.
4. Išanalizuoti darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimą Mažeikių rajono bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenėse.
5. Nustatyti Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste efektyvinimo faktorius..

Tyrimo idėja pagrįsta **hipoteze**: darnaus vystymosi idėjos labiau deklaruojamos teoriniame lygmenyje, tačiau realioje mokyklos bendruomenių veikloje šių idėjų raiška nepakankama.

Tyrimo **teorinis reikšmingumas**: darnaus vystymosi kontekste atskleista mokyklų bendruomenių veiklos specifika.

Tyrimo **praktinis reikšmingumas**: magistro darbe pateikiama mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste analizė leidžia pamatyti stiprybes, silpnybes, galimybes bei grėsmes Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veikloje.

Tyrimo metodai:

Teoriniai metodai: švietimo dokumentų analizė, mokslinės literatūros analizė apibendrinimas, sisteminės analizės metodas, dedukcinis ir indukcinis metodai, palyginimas, analogija.

Empiriniai metodai: interviu, apklausos, dokumentų analizė.

Apklausos metodika: Atlikta anketinė Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių narių: mokytojų (imtis-72), tėvų (imtis-71) ir moksleivių (imtis-70)-apklausa bei interviu su skirtingų mokyklų tipų pavaduotojais ugdymui, tėvų komiteto pirmininku, vienos iš mokyklų moksleivių prezidentu. Tyrimų duomenys apdoroti statistinių programų paketu SPSS 8.0, pateikiami lentelėse bei paveiksluose.

Darbo struktūra: darbą sudaro penkios dalys. *Pirmojoje dalyje* apibrėžiamos viešojo administravimo, švietimo, kaip viešojo administravimo subjekto sampratos. *Antrojoje dalyje* analizuojamas švietimo įstaigų strateginis valdymas, strateginio planavimo svarba švietimo institucijose, apibrėžiamas mokyklų bendruomenių vaidmuo strateginiuose mokyklų planuose. *Trečiojoje dalyje* apibrėžiamos darnaus vystymosi, darnaus vystymosi švietimo sąvokos, nurodomi esminiai darnaus vystymosi švietimo strategijos akcentai. *Ketvirtojoje dalyje* apibrėžti mokyklos bendruomenės koncepcijos esminiai veiksniai: mokyklos bendruomenė, savivaldos reikšmė, mokytojų, tėvų ir moksleivių vaidmuo mokyklos bendruomenėje, vietos bendruomenės įtaka. *Penktojoje dalyje* pateikiami autoriaus atliktos Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste analizės rezultatai ir jų vertinimai. Atlikta SSGG analizė bei pateiktos išvados.

Analizuojant mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste specifiką, buvo išnagrinėti 58 literatūros šaltiniai, tarp jų Lietuvos Respublikos įstatymai, moksliniai straipsniai periodinėje spaudoje ir internete. Darbe pateikiama 44 paveikslai ir 24 lentelės.

Magistro darbo tyrimų aprobavimas ir sklaida vyko skaitant pranešimą „Mokyklų bendruomenių veikla darnaus vystymosi kontekste: Mažeikių rajono atvejo analizė“, studentų mokslo darbų konferencijoje „Ekonomikos ir vadybos aktualijos“ (2010 m. Šiauliai, Lietuva).

1.VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS IR ŠVIETIMAS

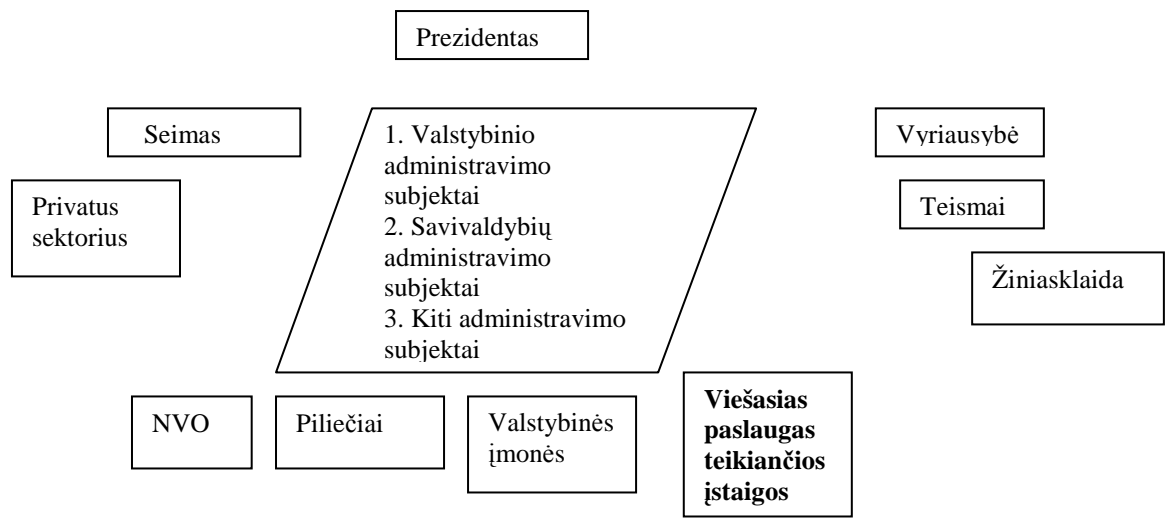
1.1. Viešasis administravimas

Viešasis administravimas gali būti suprantamas kaip įvairių teisės aktų įgyvendinimas ar įgyvendinimo priežiūra ir vidaus teisės aktų taikymas. Lietuvos Viešojo administravimo įstatyme viešasis administravimas apibrėžiamas kaip įstatymas ar kitais teisės aktais reglamentuojama valstybės ir vietos savivaldos institucijų, kitų įstatymais įgaliotųjų subjektų vykdomoji veikla, skirta įstatymams, kitiems teisės aktams, vietos savivaldos institucijų sprendimams įgyvendinti, numatytoms viešosioms paslaugoms administruoti (LR Viešojo administravimo pakeitimo įstatymas, 2006). Šiame įstatyme viešojo administravimo sritys yra trys: administracinis reglamentavimas, vidaus administravimas ir viešųjų paslaugų teikimo administravimas. *Administracinis reglamentavimas* – tai nuostatų, taisyklių, reglamentų ir kitų teisės aktų priėmimas įstatymų taikymui ir įgyvendinimui. *Vidaus administravimas* – kita svarbi viešojo administravimo funkcija. Tai administravimo veikla, kuria užtikrinamas valstybės ar vietos savivaldos konkrečios institucijos, įstaigos, tarnybos ar organizacijos savarankiškas funkcionavimas, kad ji galėtų tinkamai vykdyti jai priskirtus viešojo administravimo ar kitos valstybinės veiklos uždavinius. *Viešųjų paslaugų teikimo administravimas*- viešojo administravimo subjektų veikla nustatant viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, steigiant viešąsias įstaigas arba išduodant leidimus teikti viešąsias paslaugas kitiems asmenims, taip pat viešųjų paslaugų teikimo priežiūra ir kontrolė” (LR Viešojo administravimo pakeitimo įstatymas).

Viešojo administravimo įstaigas galime suskirstyti į šešias pagrindines grupes:

1. Prezidento instituciją ir jai pavaldžios įstaigos
2. Vyriausybės kanceliariją, Ministro pirmininko aparatą bei vyriausybei pavaldžias įstaigas
3. ministerijas bei ministerijoms pavaldžias įstaigas
4. apskričių viršininkų administracijas
5. savivaldybes
6. Seimui pavaldžias įstaigas (Krupavičius, Luošaitis, 2004).

Viešojo administravimo sistemą būtų galima pavaizduoti šitokia schema:

1 pav. Viešojo administravimo sistema

Šaltinis: Gudelis D.(2009) Viešojo administravimo pagrindai. *Paskaitų medžiaga*.

Švietimo sektorius yra vienas iš viešojo administravimo subjektų, kadangi pagal Švietimo įstatymo ketvirtą skirsnį (Švietimo įstatymas, 2003), reglamentuojanti švietimo proceso organizavimą ir valdymą, apskričiai patikėtos jai pavaldžių įstaigų steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo funkcijos. Apskritis taip pat turi užtikrinti šių įstaigų funkcionavimą ir išlaikymą. Be to, jos prižiūri, kaip vykdoma bendroji švietimo politika apskrityje, teikia informaciją ministerijai apie švietimo būklę ir problemas apskrityje.

Savivaldybės savo ruožtu steigia, reorganizuoja ir likviduoja joms pavaldžias švietimo įstaigas, užtikrina jų funkcionavimą ir išlaikymą. Savivaldybių švietimo padaliniai taip pat užtikrina švietimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų įgyvendinimą, teikia informaciją visuomenei, apskrities valdytojui ir ministerijai apie švietimo būklę ir problemas, vykdo valstybinę švietimo politiką savivaldybėje (Švietimo įstatymas, 2003).

1.1 Viešojo administravimo paslaugos

Viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių įsteigtų specialių įstaigų bei organizacijų veikla, teikianti gyventojams socialines švietimo mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymo numatytas viešąsias paslaugas. Įstatymo numatytais atvejais bei tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir privatūs asmenys (LR Viešojo administravimo pakeitimo įstatymas, 2006).

Viešosios paslaugos teikimą administruoja įgalioti viešojo administravimo subjektai. Jie nustato viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, viešosioms paslaugoms teikti steigia biudžetines ar ne biudžetines viešąsias įstaigas arba išduoda leidimus teikti viešąsias paslaugas privatiems asmenims, taip pat vykdo viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę. Viešųjų paslaugų teikėjo veikla turi būti legali ir teisėta: kad veikla būtų reglamentuota teisės aktais, nustatyta tvarka įregistruota, turinti reikalingus leidimus, licenzijas ir pan. Viešojo administravimo institucijos atsako už jų

administruojamų paslaugų teikimo teisėtumą. Viešojo administravimo institucija, kuri administruoja ar atsako už tam tikros viešosios paslaugos teikimą, negali teikti šios paslaugos. Viešojo administravimo veikla ar viešųjų paslaugų teikimo administravimo veikla nėra viešoji paslauga. Todėl už viešųjų paslaugų teikimo administravimą rinkliavos ar kitokie mokėjimai negali būti nustatomi.

Viešųjų paslaugų teikimą nacionaliniu lygiu reguliuoja centrinės valstybinio administravimo institucijos, pagal joms priskirtą viešojo administravimo sritį, vadovaujanti Vyriausybės veiklos ir kitomis programomis. Viešųjų paslaugų teikimą teritorinių lygiu pagal kompetenciją reguliuoja savivaldybės arba teritorinės valstybinio administravimo institucijos.

Teritorinės valstybinio administravimo institucijos negali dubliuoti ar keisti centrinių institucijų viešųjų paslaugų teikimo reguliavimo, tačiau turi teisę joms teikti siūlymus dėl viešųjų paslaugų teikimo tvarkos tobulinimo, organizuoti papildomų paslaugų teikimą. Centrinės viešojo administravimo institucijos negali reikalauti iš teritorinių institucijų ir savivaldybių steigti viešąsias paslaugas teikiančias įstaigas, jei to nenumato įstatymai.

Švietimo ir mokslo ministerija formuoja ir vykdo valstybinę švietimo politiką, rengia strateginių švietimo planų projektus, metines švietimo veiklos programas, teikia Vyriausybei siūlymus ir nutarimų projektus, organizuoja brandos egzaminus, tvirtina formaliojo švietimo bendrąjį ugdymo, mokymo/studijų turinį, visų lygių (išskyrus aukštąjį išsilavinimą) valstybinius išsilavinimo standartus, profesinio rengimo standartus, studijų kryptių reglamentus, ugdymo programų akreditacijos kriterijus ir jos vykdymo tvarką, vykdo kitas veiklas.

Apskritis viršininko administracija vykdo valstybinę švietimo politiką apskrityje, tvirtina apskrities švietimo strateginį planą, prižiūri švietimo teikėjų veiklą, formuoja specialiųjų mokyklų tinklą, kartu su savivaldybių institucijomis užtikrina specialiųjų poreikių mokinių mokymą pagal privalomojo ir visuotinio švietimo programas, vykdo kitas veiklas.

Savivaldybės atstovaujamoji institucija vykdo valstybinę švietimo politiką savivaldybėje, tvirtina savivaldybės strateginį švietimo planą ir bendrąjį mokyklų tinklo pertvarkymo planą, formuoja ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas teikiančių mokyklų tinklą, sudaro sąlygas vaikų privalomajam švietimui vykdyti. Inicijuoja, kad būtų formuojamas gyventojų poreikius atitinkantis profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo teikėjų tinklas, savarankiškai formuoja neformaliojo švietimo teikėjų tinklą, vykdo kitas veiklas.

Mokyklos steigėjas užtikrina valstybinės švietimo politikos vykdymą, teisės aktų, reglamentuojančių mokyklos veiklą, vykdymą ir pan. Bendrojo lavinimo mokyklų (pradinių, pagrindinių, vidurinių ir gimnazijų) steigėjai paprastai yra savivaldybės atstovaujamosios institucijos, tačiau nevyriausybines ir religines organizacijas bei privatūs asmenys taip pat gali būti

tokių mokyklų steigėjai. Valstybinių profesinių mokyklų ir bendrojo lavinimo mokyklų, priimančių mokyti vaikus iš visos šalies, steigėjas yra Švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinių kolegijų steigėja yra Vyriausybė, o valstybinių universitetų – LR Seimas.¹

2. ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ STRATEGINIS VALDYMAS

2.1. Strateginio planavimo svarba švietimo įstaigose.

Strateginis planavimas-tai sistemingas procesas programos tikslams nustatyti, strateginei situacijos analizei, susijusiai su veikla ir aplinka, atlikti, strateginiams sprendimams priimti.

Strateginio valdymo sistema yra taikoma rengiant strateginį planą, kuris pateikia strategines organizacijos kryptis ir parodo, kokius projektus reikia vykdyti. Šis tikslas yra pirmas žingsnis diegiant strateginio valdymo sistemą organizacijoje (Arimavičiūtė, 2005).

Strateginis planavimas yra būtinas siekiant efektyviai įgyvendinti įvairių sričių reformas ir spręsti sudėtingas organizacijų plėtros ir efektyvaus veikimo problemas. Valstybinės švietimo strategijos nuostatose numatyta visais švietimo lygiais diegti strateginį planavimą bei šiuolaikinę įsivertinimo ir vertinimo kultūrą².

Valstybinės švietimo strategijos nuostatose numatyta visais švietimo lygiais diegti strateginį planavimą bei šiuolaikinę įsivertinimo ir vertinimo kultūrą.

Mokyklos susiduria su vis naujais iššūkiais (mažėjantis mokinių skaičius ir pan.) ir todėl turi strategiškai permąstyti daugelį savo veiklos prioritetų. Šios dienos švietimo iššūkiai mokyklai – tai didinti mokyklos efektyvumą ir nuosekliai tobulinti jos veiklą ir organizacinį vystymą nuolatinės kaitos sąlygomis, siekti, kad ji taptų nuolat besimokančia ir besivystančia organizacija, kurios narių veikla ir santykiai paremti bendradarbiavimu, partneryste, inovacijų ieškojimu, kūrybiškumu, atvirumu, atsakingumu. Nūdienu reikalauja „sutelkti dėmesį į mokymo ir mokymosi procesą bei jį lemiančias sąlygas, numatyti konkrečią strategiją, kurios dėka būtų reguliuojama mokyklos kaita, pasiekiami geresni rezultatai“ (Dobranskienė, 2002). Tam reikalingas visos mokyklos bendruomenės susitelkimas, pasiryžimas keistis, glaudus bendradarbiavimas, žymiai didesnių laiko ir pastangų sąnaudų. Šiuolaikiška mokykla pasirenka strateginio planavimo, ilgalaikių planų kūrimo, kelią. Pagal R. Jucevičių, strateginis planavimas – tai procesas, susidedantis iš tokių pagrindinių etapų: organizacijos vizijos, misijos, valdymo filosofijos, svarbiausių vertybių, tikslų formulavimo, veiklos sąlygų analizės, strategijos (t.y. mokyklos vystymo, plėtros, kaitos ir

¹ Lietuvos švietimo sistema[žiūrėta 2009-09-25].Prieiga per internetą<http://www.dynot.net/index.php?option=com_content&task=view&lang=lt&id=46>

⁵ Mokyklų ir savivaldybės švietimo padalinio veiklos bendradarbiavimo ir konsultavimo modelis[žiūrėta 2010-03-18]. Prieiga per internetą <<http://www.lyderiulaikas.smm.lt/1/attachments/istorijosdokumentai/08%2001%2004%20L%20Konsul%20terpe%20uz%20LZ%20lesas.doc>>

tobulinimo) tikslų formavimo, taktinių ir operatyvinių tikslų nustatymo, veiklos plano parengimo, strategijos realizavimo ir kontrolės (Jucevičius, 2003). Deja mokyklų strateginiai planai lieka dažnai tik popieriuje, juos labai greitai sunaikina įvairūs išorės veiksniai, nes mokykla, rengdama savo strategiją, mažai dėmesio skiria išorinės ir vidaus situacijos analizei, nesuvokdama jų svarbos. Mokyklos strategija turi būti aprašyta ir pristatyta mokyklos bendruomenei. Yra svarbu, kad kiekvienas mokyklos bendruomenės narys žinotų, kur gali rasti ir paskaityti mokyklos strategiją. Kiekviena švietimo įstaiga privalo ieškoti aiškių strateginių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo mechanizmų, kad sėkmingai interpretuodama valstybinę švietimo strategiją galėtų taip pat sėkmingai veikti lokaliaje aplinkoje prisiimdama atsakomybę už švietimo kokybę. Švietimo įstaiga, kaip ir visos kitos, turi siūlyti savo produkciją vartotojams, teikti paslaugas klientams, konkuruoti švietimo rinkoje ir efektyviai dirbti tam, kad išliktų³.

1.2 Mokyklų bendruomenių vaidmuo Švietimo strategijoje.

Vyriausybė tvirtina Valstybinę švietimo strategiją, kurioje nustato Lietuvos švietimo politikos prioritetus, ilgalaikius švietimo tikslus, švietimo turinio kaitos kryptis, finansavimo prioritetus. Už strategijos parengimą yra atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo ir mokslo ministerija yra įgaliota formuoti ir vykdyti valstybinę švietimo politiką, koordinuoti apskričių viršininkų ir savivaldybių administracijų švietimo padalinių veiklą įgyvendinant valstybės švietimo politiką, teikti Vyriausybei tvirtinti bendruosius jų nuostatus.

Labai svarbus dokumentas - Valstybės ilgalaikės raidos strategija, priimta 2002 m. ,tačiau atsižvelgiant į vis didėjančius iššūkius švietimui 2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos seimas nutarimu Nr. IX-1700 patvirtino Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatus, kurios papildo minėtą valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir nusako Lietuvos švietimo plėtotės vertybes, principus, siekius, tikslus, priemones bei siekinius (Valstybinė Švietimo strategija, 2003-2012).

Strategijoje keliami šie bendrieji strateginiai švietimo plėtotės tikslai:

1. sukurti veiksmingą ir darnią, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionaliu išteklių naudojimu grindžiamą švietimo sistemą;
2. išplėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią, prieinamą ir socialiai teisingą švietimo sistemą;
3. užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią tiek atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, tiek dabarties pasaulio visuomenės poreikius.

³Strateginės analizės metodikų pritaikymas mokyklos vystymosi planavimui.[žiūrėta 2009-11-15].Priega per internetą<
<http://www.vdu.lt/ssc/?sritis=tyrimai&id=2006-dziuriciene-vitalija>>

Detaliai švietimo strategijos nenagrinėsime, tačiau peržvelkime, koks vaidmuo joje numatytas mokyklų bendruomenėms. Kad pasiekti užsibrėžtų tikslų kaip viena iš strategijos įgyvendinimo priemonių yra numatyta:

1) įdiegiama atsakingo valdymo sistema, pagrįsta periodiška visų švietimo lygių būklės analize, į švietimo tobulinimą orientuota vadybos kultūra, visuomenės informavimu ir dalyvavimu (Valstybinė švietimo strategija, 2003). Be visų priemonių šiam tikslui pasiekti numatyta tai, kad išplečiamas mokyklų – mokymosi bendruomenių – savarankiškumas, užtikrinamas jų veiklos skaidrumas. Mokyklos sudaro sutartis su mokiniais ir (ar) tėvais ir prisiima atsakomybę už kiekvieno mokinio ugdymo kokybę (Švietimo strategija). Taip pat - stiprinama visuomenės įtaka švietimo sistemai – švietimo srities politiniai ir administraciniai sprendimai priimami konsultuojantis ir derinant su švietimo socialiniais partneriais ir kitomis interesų grupėmis. Įdiejami veiksmingi švietimo ir jo valdymo institucijų atskaitomybės visuomenei mechanizmai.

2) mokyklos atveriamos darbo rinkai, išplėtojamoms socialinės ir kultūrinės mokyklų funkcijos ir taip stiprinamas švietimo ir gyvenimo praktikos ryšys: seniūnijose, savivaldybėse, apskrityse ima aktyviai veikti nevyriausybinės organizacijos ir įvairūs neformalūs susivienijimai, įtvirtinantys vietos žmonių ir institucijų bendros atsakomybės už vaikų ugdymą nuostatą; stiprinama ir plėtojama mokyklos ir vietos bendruomenės sąveika (Švietimo strategija).

3) Kad būtų užtikrinamas švietimo plėtotės prieinamumas, tęstinumas ir socialinis teisingumas viena iš priemonių šiam tikslui pasiekti yra ir-sukuriama šeimų pedagoginio informavimo ir konsultavimo sistema;

Mokyklų bendruomenės, remiantis Valstybine švietimo strategija, rengia savo mokyklų strategijas.

3. DARNUS VYSTYMASIS

3.1 Darnaus vystymosi samprata

Darnaus vystymosi, kaip socialinio proceso pradžia siejama su 1978 m. Stokholme organizuota Jungtinių Tautų konferencija, skirta visuotinėms ekologinėms problemoms. Joje buvo akcentuota mintis, jog yra tam tikros ekonominės plėtros ribos, o ekologinių problemų sprendimą būtina sieti su ekonomikos ir visuomenės plėtra. Ekonominėje bei aplinkosaugos literatūroje dabar pateikiama daugiau kaip 70 (M.Jacobsas priskaičiuoja net 386) darnaus vystymosi apibrėžimų, išreiškiančių gana skirtingas darnaus vystymosi koncepcijas, kurias būtų galima sugrupuoti į tris dideles grupes pagal ekonominę, ekologinę ir socialinę-kultūrinę požiūrį. Juos suderinti ir panaudoti kaip priemones

siekiant darnaus vystymosi - labai nelengvas uždavinys, nes visi trys darnaus vystymosi elementai turi būti įvertinti vienodai (Čiegis, 2003).

Darnaus vystymosi sąvoka pirmą kartą oficialiai buvo pateikta 1987 m. vadinamojoje Bruntland ataskaitoje. Šioje ataskaitoje buvo pateiktas ir darnaus vystymosi apibrėžimas: **darnus vystymasis - tai toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savus poreikius** (Nacionalinė ataskaita, 2002). Šios ataskaitos apibrėžimas yra šiuo metu dažniausiai naudojamas, tačiau skirtingų disciplinų viduje darnusis vystymasis apibrėžiamas šiek tiek skirtingai:

- Ekonomikoje – vystymasis, užtikrinantis, kad ateities kartų asmeninės pajamos nebūtų mažesnės nei dabartinių kartų.
- Sociologijoje – vystymasis, kuris išsaugobendruomenę, t.y., išlaiko glaudžius socialinius ryšius ir santykius bendruomenėse.
- Ekologijoje – vystymasis, išsaugantis biologinių rūšių įvairovę, esmines ekosistemas ir ekologinius procesus.
- Vystymasis ir pokyčiai, leidžiantys užtikrinti kuo ilgesnį žmonijos egzistavimą (Darnusis vystymasis, Vikipedija).

Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos konkrečiai suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija (Aplinkos apsaugos ministerija, darnusis vystymasis).

Darnus vystymasis sujungia tris esminius požiūrius: ekonominį, aplinkos ir socialinį vystymąsi, nuo 2005 m. JTO dokumentuose įvardijamus kaip tarpusavyje susijusius ir vienas kitą papildančius, nors išlieka klausimas ar praktikoje pusiausvyra tarp visų jų yra galima (Darnusis vystymasis, Vikipedija). Sąvoka yra labai plati ir kai kuriuose kontekstuose kultūrinė įvairovė taip pat įtraukiama kaip aspektas, lygiavertis minėtiesiems. Darnus vystymasis - tai ilgalaikė nuolatinė visuomenės plėtra, siekiant tenkinti žmonijos poreikius dabar ir ateityje, racionaliai naudojant bei papildant gamtos išteklius, išsaugant žemę ateities kartoms (Čiegis, 2003).

Darnaus vystymosi siekis — užtikrinti tinkamą asmens gyvenimo kokybę, siekti visuomenės gerovės ir saugumo, išmintingai suderinus ekonomikos, visuomenės plėtotės bei aplinkos apsaugos reikmes. Žmogaus ir visuomenės kompetencijas veiksmingai spręsti daugialypes darnaus vystymosi problemas lemia išsilavinimas (Adomaitienė, 2003).

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (toliau – Komisija) 2003 sausio mėnesio posėdyje *darnus vystymas (-is)* buvo patvirtintas kaip oficialus lietuviškas „sustainable development” termino atitikmuo. Ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių skirtingų kartų bei skirtingų regionų interesų

derinimas iš tiesų gerai atspindi šio termino esmę, todėl šis Komisijos nutarimas turėtų padėti išspręsti užsitęsusias terminologines diskusijas (Nacionalinė ataskaita, 2002).

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje darnus vystymasis suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų.

Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos priežiūrai vykdyti yra parengtas darnaus vystymosi rodiklių, kurie tiesiogiai siejasi su Strategijoje suformuluotais tikslais ir uždaviniais, sąrašas. 2004 metais šie rodikliai pradami skelbti Lietuvos statistikos metraštyje. Tai yra labai svarbus žingsnis, užtikrinantis darnaus vystymosi proceso viešumą ir palengvinantis efektyvią Strategijos įgyvendinimo kontrolę (Statistikos departamentas, 2005).

2006 m. birželio 15–16 d. vykusio Euro Vadovų Taryba priėmė atnaujintą Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategiją, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas švietimui, įvairių sričių specialistų rengimui ir mokslo tyrimams. Strategijoje pabrėžiama nuostata skatinti tarpdisciplininį požiūrį, apimantį socialinius ir gamtos mokslus, bei sumažinti atotrūkį tarp mokslo, politikos formavimo ir įgyvendinimo. Svarbi vieta darnaus vystymosi problemoms skirta ir 7-tojoje Bendrojoje programoje (Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo ataskaita, 2005).

Vadovaujantis Lisabonos strategija, Lietuva įsipareigojo kurti aukštos pridėtinės vertės žinių ekonomiką, siekti didesnio bei geresnės kokybės užimtumo užtikrinant socialinę sanglaudą bei tvarią plėtrą. Lietuva, būdama ES dalimi, turėtų palaikyti socialinį modelį, pagrįstą žmogaus socialinės raidos principais – plečiant žmogaus pasirinkimo galimybes, sudarant vienodas sąlygas pasirenkant alternatyvas, suteikiant žmogui didesnes mokymosi visą gyvenimą galimybes (Darnaus vystymosi švietimo strategija, 2005).

Lietuvos nacionalinę darnaus vystymosi strategiją Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2009 m. rugsėjo 16 d. Strategijoje suformuluoti pagrindiniai ilgalaikiai, vidutinės trukmės bei trumpalaikiai tikslai ir uždaviniai bei numatytos jų įgyvendinimo priemonės. Be to, Strategijoje numatyta sukurti efektyvią Strategijos įgyvendinimo priežiūros sistemą, kuri leistų reguliariai vertinti pasiektą pažangą bei įvardyti iškilusias kliūtis ir susidariusias problemas. Prie Aplinkos ministerijos sudaryta įvairių sričių ekspertų grupė, kuri turi reguliariai analizuoti vykstančius išorinius ir vidinius pokyčius, vertinti strategijos įgyvendinimo eigą ir rengti rekomendacijas, kad išryškėję trūkumai būtų šalinami laiku.

Visuomenės švietimas (taip pat aplinkosauginis švietimas ir aplinkai kuo mažiau žalos darančio gyvenimo būdo propagavimas) – irgi vienas iš darnaus vystymosi prioritetų (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa, 2007).

3.2 Darnaus vystymosi švietimas

Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja nutarė 2005 – 2014 m. laikotarpį paskelbti švietimo orientavimo į darnų vystymąsi dešimtmečiu. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (JTEEK) Darnaus vystymosi švietimo strategija, priimta 2005 m. kovo mėn. aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje – tai JTEEK kompetencijai priskirto regiono valstybių veiklos planas, įgyvendinant dešimtmečio siekius. Strategijos tikslas – paskatinti regiono valstybes plėtoti ir integruoti darnaus vystymosi švietimo nuostatas į savo formaliojo švietimo sistemas – į visus tinkamus dalykus, taip pat į neformalųjį švietimą ir savišvietą. Kartu su šiuo dokumentu buvo priimtos JTEEK Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimo Vilniaus gairės.

JTEEK iniciatyva 2005 m. sukurta ekspertų grupė, kuri parengė DVŠ rodiklių sistemą.

Su švietimu šiandien siejami itin svarbūs strateginiai Europos Sąjungos siekiai – sukurti konkurencingą, novatorišką, žiniomis grindžiamą ir visus įtraukiančią ekonomiką, sėkmingai išspręsti žmonių užimtumo problemą. Švietimas suvokiamas kaip vienas kertinių Europos Sąjungos vidaus politikos ramsčių, o žmonių išsilavinimas, jų žinios ir kompetencijos – kaip „raktas nuo Europos ateities“.

Tad vienas esminių ES siekių – „kurti Europą, kaip mokymosi visą gyvenimą erdvę“. Tą įmanoma daryti tik „radikaliai keičiant požiūrį į švietimą“, keliant jam naujus tikslus ir uždavinius.

Tolesnė Lietuvos švietimo kaita orientuotina į ES šalių švietimo nuostatas ir siekius:

- Švietimas – Europos piliečių bendruomenę konsoliduojanti jėga, jis svarbiausias bendrųjų Europos vertybių, daugiakultūrinio Europos paveldo išsaugojimo garantas; jis turi remtis Europos dimensija, savo krašto kultūra, ugdyti europinį pilietiškumą, puoselėti Europai būdingą daugiakalbystę.
- Švietimas – pagrindinė „žmogiškųjų išteklių“ plėtros, atskiros šalies ir Europos konkurencingumo, užimtumo ir socialinio stabilumo laidavimo priemonė; jis turi būti visiems prieinamas ir kokybiškas, orientuotas į bendrųjų žmogaus gebėjimų ugdymą ir atnaujinimą.
- Švietimas – žinių visuomenės ir žiniomis grindžiamo ūkio kūrimosi garantas; jo lanksti sistema turi laiduoti galimybes mokytis visą gyvenimą; būtina stiprinti švietimo ir verslo sąveiką, plėtoti nuotolinį mokymą, siekti profesinio ir bendrojo lavinimo suartėjimo, orientuotis į žmonių informacinių ir verslumo įgūdžių ugdymą (Valstybinė Švietimo strategija, 2002).

Į šias europines nuostatas ir siekius nemaža dalimi mėgina atsižvelgti dabartinė Lietuvos švietimo kaita. Lietuvai svarbu kuo plačiau dalyvauti bendrose ES švietimo programose ir maksimaliai išnaudoti jų teikiamas galimybes studijų kokybei tobulinti, mokslinei veiklai plėtoti⁴.

Atsižvelgdama į tai 2007m. spalio 7d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinį darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programą. Siekdama atsakyti į dabarties iššūkius, visuomenė turi susitarti dėl bendrųjų švietimo principų bei tolesnės jo plėtotės nuostatų, susieti šiuos principus ir nuostatas su norima asmens ir bendruomenės raidos projekcija. Tokie principai reikalingi, norint solidariai kurti savo ateitį⁵.

Švietimas darniam vystymuisi- dar tik besiformuojanti visuomenės sąmonėje koncepcija.

Švietimas lemia aplinkosaugos kultūrą ir etiką, vertybes ir pažiūras, įgūdžius ir elgesį. Darnaus vystymosi švietimas – tai bendrųjų visuomenės raidos dėsningumų projekcija švietimo sistemoje. 2007m. spalio 7d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinį darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programą. Jos paskirtis- sukurti darnaus vystymosi švietimo sąlygas, tobulinti formaliojo ir neformaliojo švietimo, savišvietos bei visuomenės informavimo kokybę, kad kiekvienas žmogus gebėtų prisidėti prie darnaus vystymosi asmeniškai, profesine veikla, dalyvaudamas visuomenės gyvenime- vietos ir pasaulio mastu. Ši programa parengta atsižvelgiant į Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją. Programa- Jungtinių Tautų darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio veiksmų plano sudedamoji dalis. Priemonės numatomos atsižvelgiant į darnaus vystymosi prioritetus, nurodytus Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, taip pat Europos Sąjungos ir Baltijos jūros regiono darnaus vystymosi strategines nuostatas, kitus svarbius darnaus vystymosi dokumentus (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo metų programa, 2007).

Darnaus vystymosi nuostatos įtrauktos į įvairias švietimo programas. Numatyta, kaip įtraukti darnų vystymąsi į ugdymo procesą.

Šios programos tikslas- gerinti įvairių valstybės institucijų ir įstaigų švietimo veiklą, kad gyventojai, organizacijos, įmonės, įstaigos, bendruomenės, visuomenė geriau suprastų, kas yra darnus vystymasis, kokia jo svarba, ugdyti visų visuomenės narių gebėjimus, vertybines nuostatas ir paskatas demokratiškai ir atsakingai veikti- prisidėti prie darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo, plėtoti institucinių struktūrų gebėjimą aktyviai dalyvauti darnaus vystymosi procese. Veikloje ugdoma moksleivių atsakomybė ir solidarumas su savo bendruomene. Mokykla ir vietos bendruomenė, jos institucijos (seniūnija, savivaldybė, visuomenės sveikatos centras, biblioteka, verslo įmonės, nevyriausybinių organizacija ir kt.) yra partneriai ne tik švietimo kaitos vyksme, bet

⁴Darnus vystymasis vardan geresnio gyvenimo dabar ir ateityje [žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą:<
http://www.pprc.lt/dv/?page_id=2>

⁵ Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis 2005-2014[žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą:<
<http://www.pprc.lt/dv/?p=1>>

ir platesniame – socialinės kaitos kontekste. Sutarimas dėl bendrų siekių, bendradarbiavimas juos įgyvendinant padeda sutelkti bendruomenę, prisidėti prie jos švietimo ir orientavimo į darnų vystymąsi (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa, 2007).

Programos uždaviniai:

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias darnaus vystymosi švietimo politikos įgyvendinimą;
- Skatinti darnų vystymąsi per formalųjį ir neformalųjį švietimą, mokymąsi ir savišvietą, pabrėžiant darnaus vystymosi kompetencijos ugdymą;
- skatinti mokyklos ir vietos bendruomenės sąveiką, analizuoti jos poveikį ugdymo procesui bei mokyklos kaitai, plėtoti ir analizuoti viešuosius mokyklos ryšius.
- Tobulinti darnaus vystymosi švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją;
- Užtikrinti darnaus vystymosi švietimo priemonių prieinamumą;
- Atlikti darnaus vystymosi švietimo tyrimus ir įdiegti inovacijas;
- Skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą darnaus vystymosi švietimo srityje.

Švietimas yra svarbiausia darnaus vystymosi prielaida, jis keičia žmonių požiūrį ir ugdo kompetencijas kurti saugesnį, sveikesnį ir turtingesnį pasaulį, tai yra, gerinti gyvenimo kokybę. Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo programoje numatoma tobulinti formaliojo bei neformaliojo švietimo, savišvietos, visuomenės informavimo kokybę siekiant, kad kiekvienas žmogus galėtų prisidėti prie darnaus vystymosi: asmeniškai, profesinėje veikloje, dalyvaudamas visuomenės gyvenime.

Šios programos įgyvendinimo priemonėse 2007–2010 m. numatoma parengti ir patvirtinti „Integruojamąją darnaus vystymosi programą“ bei įgyvendinti kartu su bendrojo lavinimo mokyklomis. Darnaus vystymosi integruojamosios programos tikslas – ugdyti mokinių darnaus vystymosi gebėjimus ir nuostatas, kad jie prisidėtų prie darnaus visuomenės vystymosi – asmeniškai ir bendruomenėje, vietos ir pasaulio mastu. Siekiama, kad mokiniai:

- pažintų darnaus visuomenės vystymosi dėsningumus ir jų raišką asmens, bendruomenės, valstybės ir pasaulio lygmeniu (mokymasis mokytis);
- įgytų žinių ir gebėjimų, reikalingų priimti ir įgyvendinti darniam vystymuisi palankius sprendimus (mokymasis veikti);
- ugdytųsi asmens savybes, padedančias siekti geresnės gyvenimo kokybės (mokymasis būti);
- ugdytųsi nuostatas konstruktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime ir prisidėti prie jos tobulinimo ir pažangos (mokymasis gyventi ir dirbti drauge).

Darnaus vystymosi integruojamoji programa, kaip ir kitos integruojamosios programos apibrėžia aktualų, visuomenei reikšmingą ugdymo turinį ir orientuota bendrosioms kompetencijoms ir gyvenimo įgūdžiams ugdyti (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa, 2007)

Taip pat bus parengta ir patvirtinta „Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija“. Darnaus vystymosi nuostatos nuo 2008 m. yra integruojamos į ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir vidurinio ugdymo turinį, neformaliojo švietimo programas. Darnaus vystymosi nuostatos bus įtrauktos į profesinio mokymo programas, aukštųjų mokyklų studijų kryptių reglamentus.

Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Pramoninkų konfederacija, savivaldybėmis 2008–2010 m. inicijuos projektą „Žalioji darželis“, skirtą ikimokyklinio amžiaus vaikų sąmoningam požiūriui į aplinkos apsaugą ugdyti, darnaus gyvenimo įpročiams diegti. Kasmet mokyklose bus organizuojama „Žalioji pamoka“, skirta informuoti apie aktualias darnaus vystymosi temas.⁶

Priemonių plane numatoma diegti saugaus eismo kultūrą ikimokyklinėse įstaigose ir bendrojo lavinimo mokyklose, organizuoti vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų šiai temai skirtus projektų konkursus. Taip pat bus parengtas bei įgyvendintas paskaitų ciklas, skirtas vyresnio amžiaus žmonėms, sukurta interneto svetainė, virtuali „idėjų birža“, populiarinanti aplinkai palankias idėjas ir skatinanti geranorišką partnerystę bei kt.

Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa – tai atsakas į sparčiai besikeičiančio pasaulio iššūkį tobulinti formaliojo ir neformaliojo švietimo kokybę bei visiems užtikrinti savišvietos galimybes (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa, 2006).

Švietimas kuria aplinkosaugos kultūrą ir etiką, vertybes ir pažiūras, įgūdžius ir elgesį. Darnaus vystymosi švietimas-tai bendrųjų visuomenės raidos dėsnų projekcija švietimo sistemoje. Darnaus vystymosi švietimo programa į darnų vystymąsi orientuoto ugdymo modelių įgyvendinimą skatina visos mokyklos kaitą, kuri aprėpia tarpusavyje susijusius komponentus: 1) mokymo(si) procesą, 2) mokyklos vadybą, 3) mokyklos sąveiką su vietos bendruomene ir socialiniais partneriais. Įgyvendinant darnų vystymąsi švietime reikėtų: gerinti pagrindinį išsilavinimą, orientuoti švietimą į darnų vystymąsi, ugdyti visuomenės sąmoningumą ir skatinti kvalifikacijos tobulinimą. Visa švietimo institucija, įskaitant mokinius, mokytojus, administraciją ir kitą personalą, taip pat ir tėvus, turėtų vadovautis darnaus vystymosi principais. Principai būtų šie:

- Būtina atsižvelgti į tai, kad darnaus vystymosi samprata yra kintama. Dėl to į darnų vystymąsi turėtų būti žiūrima kaip į mokymo procesą.
- Darnaus vystymosi ugdymo tikslai turėtų būti žinios, gebėjimai, supratimas, požiūriai ir vertybės.

⁶Darnaus vystymasis vardan geresnio gyvenimo dabar ir ateityje [žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą: <http://www.pprc.lt/dv/?page_id=2

- Darnaus vystymosi švietimas plėtojamas kaip plati, visapusiška koncepcija, apimanti tarpusavyje susijusius aplinkos apsaugos, ekonomikos ir socialinius klausimus.
- Darnaus vystymosi švietimas yra visą gyvenimą trunkantis procesas.
- Aukštasis mokslas turėtų ženkliai prisidėti prie darnaus vystymosi švietimo, kuriant atitinkamas žinias ir ugdant kompetencijas (Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo programa, 2007).

3.3 Esminiai darnaus vystymosi švietimo strategijos akcentai

Į darnų vystymąsi orientuotas švietimas yra didesnės apimties nei aplinkosauginis ir aprėpia platų spektrą lygių galimybių, skurdo, demokratijos ir gyvenimo kokybės problemų, analizuojami jų socialiniai, kultūriniai bei politiniai matmenys.

Esminė darnaus vystymosi ypatybė yra integralumas, taigi ir švietimas turėtų būti grindžiamas visuminiu požiūriu į ekonomiką, visuomenės raidą bei aplinkos apsaugą bei kultūros kontekstą. Šiuolaikinio pasaulio problemos įgauna vis kompleksiškesnę formą, todėl siekiant jas spręsti telkiamas visų dalykinių sričių potencialas. Svarbu atskleisti reiškinų tarpusavio ryšius ir priklausomybes, atkreipti dėmesį ir puoselėti kultūros ir gamtos įvairovę. Mūsų švietimo institucijose vyrauja dalykinė sistema, tačiau įvairias gyvenimo situacijas ir reiškinius retai galime priskirti, tarkim, geografijai, technologijoms ar fizikai. Realybėje išvelgiame susipynusias įvairių mokomųjų dalykų temas ir aspektus. Ugdymo turinio ir gyvenimo aktualijų sąsajos, bendruomenės, šalies, pasaulio lygmens problemų aptarimas – išskirtinė galimybė darnaus vystymosi nuostatas atskleisti įvairių dalykų turinyje ir drauge siekti ugdymo turinio integralumo. Kita vertus, būtent gyvenimo aktualijos galėtų būti ugdymo turinio atrankos kriterijus, kad išvengtume nepamatuotai didelių informacijos srautų. Gyvenimo kokybė, globalizacija, pilietinė visuomenė, sveikata, vartojimo įpročiai, skurdo mažinimas, gamtos išteklių, aplinkos kokybė, energetika, transportas, žemės ūkis (Darnaus vystymosi švietimo strategija, 2005).

4. MOKYKLOS BENDRUOMENĖ

4.1 Mokyklos bendruomenės apibrėžimas

Bendruomenė – fizinių, biologinių, socialinių veiksnių junginys. Tie veiksniai yra tarpusavyje susiję, priklauso nuo žmonių bendradarbiavimo, siekiant tikslo. Mokykla – specifiškai organizuota bendruomenė, nes ji – jaunosios kartos visapusiško mokymo ir lavinimo veiksnys, susijęs su socialine aplinka, kurioje mokykla kaip bendruomenė egzistuoja.

Mokykla – veiklus vietinės bendruomenės kultūros židiny, stiprinantis ryšius tarp mokinių, jų tėvų, mokytojų ir kitų vietinių bendruomenės narių. Tai yra, mokykla svarbi visuomenėje ne

tik savo mokomaisiais, ugdomaisiais ir kitais principais, bet kaip bendruomenė, jungianti kitų bendruomenių narius.

Pasak Dombranskienės (2002), išskiriamos kelios mokyklos bendruomenės ypatybės:

- Visų pirma, mokykla – „pergyvenimų“ bendruomenė, nes emocinis mokyklos gyvenimas sudaro sąlygas bendriems mokinių išgyvenimams.
- Antra – tai „darbo bendruomenė“, nes mokyklinėje bendruomenėje atskiri nariai susieti ne tik subjektyviais išgyvenimais, bet ir darbo tikslais, solidarumo jausmais ir mokyklos tvarkos normomis.
- Trečia – tai susižinojimo, savitarpio supratimo, susigyvenimo ir susibičiuliavimo bendruomenė.

Anot Lakio (1996), kad mokyklos gyvenimas turėtų įtakos asmenybės ugdymui, reikia jį organizuoti. Mokyklos gyvenimo organizavimas – viena iš privalomų funkcijų. Gerai organizuojant mokyklos gyvenimą, nėra galimybių mokykliniam formalizmui pasireikšti, mokiniams sudaromos sąlygos produktyviai dirbti, įdomiai praleisti laisvalaikį.

Mokslas ir technika, biologija, socialiniai mokslai sukuria vis naujus dėsnius ir atranda didesnę galimybę įvairiose srityse, kelia vis naujus uždavinius žmogaus veiklai. Norint tobulėti ir tobulinti visuomenės moralę, reikia stengtis, kad visa bendruomenė siektų kultūros aukštumų ir gyventų, remdamasi krikščioniškomis vertybėmis. Savo prigimtimi kiekvienas žmogus yra nepakartojama individualybė, todėl jam turi būti sudarytos visos sąlygos pasireikšti kūrybinėmis galiomis, puošti ją tautiniais savitumais, įtakoti bendrą kultūros srovę savita globaline išmintimi ir kultūra. Ugdomojo proceso pažanga susirūpinusiai mokyklai aktualiausias tikslas - augančio, bręstančio piliečio įvairiapusiškas ugdymas ir tobulėjimas (Hopkins, 1998).

Bendruomenė tai ir yra visi vaikai ir taip pat jų tėvai, mokytojai ir auklėtojai, visi kiti dirbantieji, dalyvaujantys mokyklos gyvenime. Sudėtingiausias darbas - pedagoginis darbas yra ypatinga veikla: čia žmonės formuoja tai, kas yra reikšmingiausia ir vertingiausia pasaulyje, - paties žmogaus vidinį pasaulį, be to atsakingiausiu žmogaus gyvenimo laikotarpiu. Pedagoginio darbo ypatingumas yra tas, kad visa, ką mokytojas perduoda savo mokiniams, jis privalo turėti ir pats, be to, taip veikti vaikus, kad jie perimtų tai, kas perteikiama, kad tai taptų jų vidine nuosavybe. Dėl to mokytojas turi ir mokyti, ir pats mokytis, auklėti kitus, ir pats save (Bitinas, 2004).

Ne visuomet yra lengva įgyti žinių, ne lengviau ir sumaniai jas perteikti kitiems. Darbas yra dar ir dėl to sunkus, kad mokytojui tenka dirbti ne su vienu mokiniu, o su visu kolektyvu skirtingų vaikų. Kad būtų galima sėkmingai mokyti vaiką, reikia žinoti jo amžiaus ypatybes, mokėti jį suprasti.

Mokant ir auklėjant vaikus, tikras pasisekimas ateina tada, kai pedagogas savo darbą padaro kūrybiniu, kai jis, kruopščiai nagrinėdamas ir pedagoginio darbo teoriją ir praktiką, panaudodamas kitų patirtį, rodo nemažą ir savo iniciatyvos, išradingumo, galvoja, kaip sudominti vaikus, suaktyvinti jų darbą, mokamąją medžiagą sieti su gyvenimu.

Ugdymo tikslai realizuojami mokykloje, kurioje funkcionuoja ir ugdymo sistema. Jai funkcionuoti turi būti sudarytos tiek išorinės (už mokyklos ribų), tiek vidinės (mokykloje) prielaidos. Išorinės prielaidos, veikiančios ugdymą, gerinančios jos rezultatus yra teisiniai, ekonominiai, politiniai, technologiniai, kultūriniai, socialiniai, demografiniai, edukaciniai veiksniai. Ekonominiai veiksniai sietini su šalies ekonominiu išsivystymu bei švietimu, taip pat mokyklai skiriamomis lėšomis.

Politiniai veiksniai turi įtakos švietimo politikos kūrimui, kuri tiesiogiai veikia ir mokyklą. Technologiniai veiksniai tai - egzistuojanti, greitėjanti naujai kuriamų technologijų veikla, pažangių technologijų kūrimas ir plėtotė.

Kultūriniai veiksniai daro įtakos mokyklos ir ugdymo veikėjų kultūrai - vertybėms, tradicijoms ir pan. Tai atsispindi ir mokyklos veiklos kultūroje.

Socialiniai veiksniai - vienas reikšmingiausių įtakos veiksnių, kurie tiesiogiai veikia ugdymo veikėjus (mokinių tėvų nedarbas, asocialumas, maži pedagogų atlyginimai, išaugęs nepasitikėjimas viešojo administravimo institucijomis ir pan.).

Demografiniai veiksniai - tai šalies gyventojų pasiskirstymas gyvenamojoje vietovėje. Jie veikia mokykloje besimokančių skaičių, ir tai ypač aktualu kaimo vietovėse.

Edukaciniai veiksniai ypač akcentuoti, nes jie sietini ir su švietimo politika, švietimo sistemos struktūra, misija ir t.t.

Vadinasi, mokyklą, kaip instituciją, veikia sudėtinga, kompleksiška ugdymo veiksnių visuma, kurie sąlygoja mokyklos veiklą - sudaro jai palankias ar ne tokias palankias sąlygas, optimaliai atitinkančias mokykloje ugdymo tikslų realizaciją.

Be abejo, kuriant šias sąlygas, labai svarbios ir vidinės prielaidos. Jas veikia:

- dominuojanti mokyklos kultūra (viešai pripažįstamos vertybės, mokinių ir pedagogų santykiai, tradicijos, ceremonijos, ritualai, simboliai, fizinė aplinka);
- klimatas (bendruomenės narių tarpusavio santykiai, savos vertės pajauta, deramas atlikto darbo įvertinimas, mokyklos klasių klimatas);
- filosofija (gali akcentuoti mokykloje mokinio, pedagogo asmens reikšmingumą, humanistines nuostatas, asmeninės iniciatyvos skatinimą ir pan.);
- grupių ir individų tikslai (tai gali būti pedagogų, mokinių, tėvų, klasių, pedagogų kolektyvo, administracijos, įvairių komandų bei mokyklos tikslų dermė).

Nors prigimtiniai - šeima, valstybė, paskirtiniai - pedagogai, švietimo sistema, atsitiktiniai - įvykiai, reiškiniai, daiktai, žmonės - tai veiksniai - taip pat labai svarbus ugdymo proceso komponentas, tačiau mokykloje ugdymo procese ugdymo tikslai derinami ne tik su mokyklai deleguojamais, bet ir su mokinio individualybe. Vaiko fizinės ir dvasinės sričių palaikymas apytikriai atitinka tai, kas paprastai vadinama materialine ir dvasine kultūra. Bendras gyvenimas remiasi bendrų prasmių perdavimu. Supratimas, aiškinimas, dalyvavimas šiame vyksme - uždavinys, reikalaujantis aktyvių pedagogo pastangų. Vaikai jau būna šešerius metus juos formavusios namų kultūros ar kitos aplinkos produktas. Jų kultūra parengė juos savitai veikti, kalbėti ir bendrauti su kitais. Iš tikrųjų visi vaikai, pradėję lankyti mokyklą, susiduria su kita kultūra. Mokykla jau pati savaime yra kultūrinė aplinka - vieta, kur tam tikras elgesys yra priimtinas, o kitoks - ne, kur tinkamumą nustato ritualai ir papročiai. Pradėję lankyti mokyklą, vaikai turi išmokti šių papročių ir dar daugiau kitų, kad galėtų sėkmingai mokytis.

Ugdymas mokykloje realizuojamas per veiklą ir tautinę pedagogiką, t.y. pedagoginę ugdymo tradicijų interpretaciją ugdant vaikus, kurią įtakoja:

- dirbtinė orientacija (meilė darbui), ateities karjeros perspektyva, kai vaikas kuo anksčiau yra įjungiamas į visuomenei reikšmingą veiklą;
- iškėlimas kiekvienos šeimos tradicijų, istorinių prisiminimų, pagarbos savo šeimai formavimas, šeimos dvasios formavimas, bendrų reikalų su tėvais siekis;
- išsaugojimas ir vystymas įvairių socialinių ryšių, bendros žaidimų, kūrybinės, visuomenei naudingos vaikų ir tėvų veiklos, kurios tikslas sutvirtinti tradicijas, šeimos gyvenimo būdą, gyvenimiškos patirties perdavimą, dvasinių vertybių diegimą ;
- orientacija į suaugusiųjų pavyzdį, kuris turi atspindėti kūrybiškumą, visuomeninį aktyvumą, nacionalumą, gėrį, rūpestingumą;
- vaikų bendravimas su jaunesniais vaikais, nes tai skatina atsakingumo vystymąsi bei elementarių pedagoginio bendravimo įgūdžių įgijimą (jiems reikėtų perduoti kuo daugiau tautinio ugdymo pedagoginių tradicijų);
- ritualinių švenčių gerbimas (bet kuriame asmenybės vystymosi periode). (Savickytė, 1996)

Mūsų mokykla pasižymi specifiskomis, daugeliu atvejų unikaliomis galimybėmis, priklausančioms nuo jos socialinių funkcijų. Ugdytinio vystymosi ypatumus, jo asmenybės socializacijai svarbų vaidmenį atlieka atvira mikrosocialinė aplinka, kuri susijusi su kitomis mikroterpėmis, ir, kuriose vystosi asmenybė. Ji yra tarsi vieningas laukas vaiko socialiniam aktyvumui. Veiklos organizavimas įvairiose sferose reguliuoja vaikų socialines funkcijas, formuoja jų mąstymą ir asmenines vertybes. Didelę įtaką ugdymui turi laisvalaikio veikla. Ji realizuojama įvairiomis socialinių - kultūrinių, sportinių - sveikatingumo, meninių - estetinių formomis: įvairios

vaikų ir šeimos šventės, festivaliai, šeimyniniai konkursai, varžybos, rankdarbių mugės. Kultūrinį laisvalaikį ir visuomenei naudingą veiklą išreiškiame įvairiais būdais ir veiklos sritimis - žaidimais, darbu, sportu, bendravimu, menu - kurios stimuliuoja asmeninį vaikų vystymąsi. Vaikų kultūrinis ugdymas praplečia jų akiratį, draugų ratą, sustiprina santykius, padeda įgyvendinti kūrybinius sumanymus. Kūrybinė veikla grindžiama varžymosi, lenktyniavimo bei geresnio pasirodymo, tarpusavio pagarbos, abipusio dėmesio principais. Ji sudaro realias galimybes reguliuoti santykius tarp individo ir jį supančios aplinkos, įjungti jį į gyvenimiškas situacijas, kur jis gali „imti“ iš aplinkos, visuomenės ir "duoti" supantiems jį žmonėms, gamtai, visuomenei.

Ugdymo(si) veikla mikrosferoje yra grindžiama individualiais poreikiais ir įgyvendinama paeiliui nuo paprasto prie sunkaus, nuo įdomaus prie būtino; užtikrina tikslų motyvaciją, harmoningą asmeninių ir visuomeninių tikslų dermę.

Glaudus ir išplėtotas ryšys su plačiąja visuomene, jos institucijomis garantuoja mūsų laikų mokyklai ne tik kultūrinę, informacinę bet ir materialinę paramą (Meredith, 2002).

4.2 Bendruomeniškumo ugdymo svarba

Žmogus, norėdamas išgyventi turi bendrauti su kitais žmonėmis, kad galėtų keistis patirtimi, perimti tradicijas, kultūrą. Individai veikia bendruomenę, o bendruomenė - tautą. Vertingai kultūriškai subręsti žmogus gali tik kultūrinėje bendruomenėje. Žmogus tampa vertingu žmogumi tik per bendruomenę: iš jos jis išauga ir tik jos sukurtomis vertybėmis gali suformuoti savo asmenybę (Savickytė, 1996).

Naujų iššūkių akivaizdoje bendravimas ir bendradarbiavimas itin svarbus. Bendradarbiavimas – tai veikimas kartu, siekiant bendro tikslo.

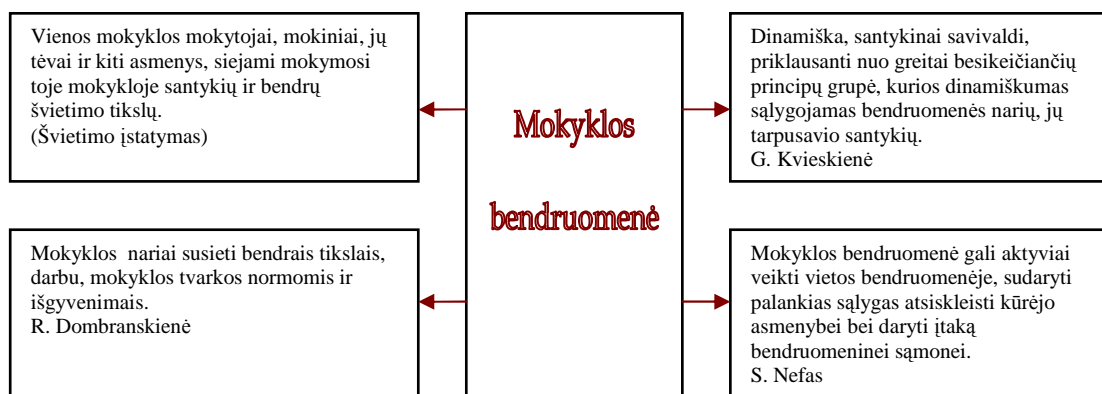
Bendradarbiavimas kilo iš natūralaus žmogaus poreikio įveikti kliūtis, sunkumus, su kuriais jis susiduria nuo savo egzistencijos pradžios. Bendras darbas, bendra veikla efektyvesnė visose gyvenimo srityse: asmeniniame gyvenime, moksle ir darbe. Ko negali įveikti vienas žmogus, su tuo lengvai susidoroja keli žmonės, grupė asmenybių⁷.

Šiame šimtmečiuje žmonėms reikės ne tik mokytis pažinti, mokytis veikti, bet ir mokytis gyventi kartu (Švietimo gairės, 2003). Lietuva, tik prieš 16 metų atgavo nepriklausomybę ir pasiskelbė demokratiška valstybe, todėl žmonės, pripratę nesirūpinti dėl ateities, netikėtai tapę laisvi tvarkyti savo gyvenimus taip kaip nori, nebežinojo ką su ta laisve daryti. To pasekmė – skurdas, asocialios šeimos, tūkstančiai vaikų globos namuose ir kiti reiškiniai. Sparčiai besikeičiant technologijoms, informacijai, Lietuvai tapusiai Pasaulio dalimi iškilo būtinybė nuolat mokytis, ugdymo turinys ir taikomi metodai turi atspindėti šiandieninio gyvenimo problemas, mokymas turi būti orientuotas ne

7 KAIP NUO PEDAGOGO KOMPETENCIJOS PRIKLAUSO BENDRADARBIAVIMO SKLAIDA. [žiūrėta 2009-11-15]. Prieiga per internetą, <http://www.gimtasizodis.lt/skeiriene_05_2.htm>

į pavienius asmenis, bet į kolektyvą. Būtina ugdyti atsakomybę ne tik už save, bet ir už savo bendruomenę. Bendruomenė plačiaja prasme - tam tikra žmonių grupė, kuri siekia bendro tikslo (Kvieskienė, 2003).

Norėdami išmokti gyventi bendruomeniškai žmonės turi priklausyti įvairioms bendruomenėms. Tarp jų svarbią vietą užima mokyklos bendruomenė⁸. Mokykla yra ta institucija, kuri turi didžiausią galimybę ugdyti kompetencijas, reikalingas asmeniui pritaipyti prie visuomenės. Švietimo įstatyme mokyklos bendruomenė apibūdinama kaip „vienos mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir kiti asmenys, siejami mokymosi toje mokykloje santykių ir bendrų švietimo tikslų“. R. Dobranskienė (2002) tyrinėjusi mokyklos bendruomenę, apibūdina ją kaip: „ugdomąją bendruomenę, nes jos nariai susieti bendrais tikslais, darbu, mokyklos tvarkos normomis ir išgyvenimais“. G. Kvieskienė (2003) nemažai tyrinėjusi mokyklos ir vietos bendruomenės tarpusavio ryšių svarbą, mokyklos bendruomenę apibūdina kaip: „dinamišką, santykinai savivaldžią, priklausančią nuo greitai besikeičiančių principų grupę, kurios dinamiškumas.

2 pav. Mokyklos bendruomenės samprata.

Šaltinis: Švietimo įstatymas(2002), Dombranskienė R.(2002). Mokyklos bendruomenės vadyba, Kvieskienė G.(2003) Pozityvioji socializacija,Nefas S. (2003) Švietimo reforma ir mokytojų rengimas VII tarptautinė mokslinė konferencija

Iš apibrėžimų matyti, kad mokyklos bendruomenės nariai yra susieti ne tik bendrų švietimo tikslų, bet ir tarpusavio santykių, kurie turi būti grindžiami demokratiniais pagrindais, norint atliepti vieną iš švietimo principų. Jaunimas negali demokratijos išmokti kitaip, kaip tik nuolat (iš pat mažens) gyvendamas demokratiškoje aplinkoje, pratindamasis daryti įtaką, dalyvaudamas priimant sprendimus ir dalindamasis atsakomybe už jų įgyvendinimą (Kjærgaard, Martinėnienė, 2000). Visa mokyklos veikla turi būti grindžiama bendradarbiavimo principu. Mokyklos savivalda padeda kurti demokratišką, humanistišką mokyklos bendruomenės gyvenimą, jį organizuoti tada, kai ji apima ir jungia įvairią veiklą: pamokinę, popamokinę, bendruomenės grupių iniciatyvą.

Mokyklos sistema apima tokius pagrindinius vaidmenis, kaip mokytojas, mokinys, administracijos darbuotojas, įvairūs specialistai ir tėvai (Arends ,1998). Kuriant demokratinę

8 Pranešimai. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas VII tarptautinė mokslinė konferencija.(2003)

aplinką mokykloje organizuojamos pedagogų ir tėvų tarybos, mokinių savivalda, kurių atstovai dalyvauja mokyklos administracijos posėdžiuose, bei susirinkimuose, kuriuose jie turi teisę prisidėti prie sprendimo priėmimo ugdymo klausimais.

Bendradarbiavimo įgūdžių mokiniai gali įgyti pamokų metu atlikdami įvairias užduotis didesnėmis ar mažesnėmis grupelėmis. Siekdami bendro tikslo, sprenddami įvairias problemas mokiniai mokosi gerbti vienas kito nuomonę, pagarbos, tolerancijos bei atsakomybės. Mokykloje, kurioje bendradarbiaujama, yra visiškai kitokia atmosfera. Čia mokytojai labiau patenkinti savo darbu, mokiniai gauna daugiau naudos, o lankytojai iš karto pastebi teigiamą aplinką (Pollock, 2001) .Tačiau, bendradarbiavimo tik tarp mokyklos bendruomenės narių nepakanka. Mokykla negali būti uždara ją supančiai aplinkai, kadangi ugdymo tikslai neatsiejami nuo visuomenės raidos. „Kiekviena visuomenė siekia išugdyti tokį žmogų, kokio jai reikia“ (Rajeckas, 2004). Norėdama gauti, - mokykla turi ir duoti. Būtinai partneriški mokyklos ryšiai su vietos švietimo, mokslo, kultūros, būsimais mokinių darbdaviais bei kitomis institucijomis.

Mokykla neatliks savo kultūros perdavėjo, puoselėtojo ir tęsėjo vaidmens (Lukšienė, 2000). Mokyklos gyvenimas apibrėžiamas kaip tikslingas ugdymo veiksnys, apimantis specifinius mokyklos tikslus, veiklos ir santykių procesus, jos kultūrinį, dvasinį, organizacinį būvį.

Mokyklos gyvenimo organizavimas – tai įvairių procesų jungimas į visumą, darnią veiklos sistemą tikslams pasiekti. Mokyklos gyvenimo atvirumas aplinkos įtakoms, kultūrai akcentuojamas Lietuvos mokyklos pertvarkos dokumentuose. „Ugdo ne vien pamokose perteikiamas ugdymo turinys, bet ir visas mokyklos gyvenimas: jos klimatas, kurį sudaro mokyklos narių santykių įvairovė, mokytojo etosas, santykiai su visuomene, pats mokyklos darbo organizavimas, tinkamai sukurta mokyklos erdvė, auklėjimo bei mokymo būdai ir metodai“.

Nauja Lietuvos mokyklos samprata orientuota į mokyklos atmosferos priartinimą prie šeimos atmosferos, prie įprastinio žmogaus gyvenimo, bendravimo ir darbo formų. Nors valstybinės mokyklos veikia kaip įstaigos, tačiau vaiko asmenybę į tam tikrą centrą gali iškelti tik demokratinė mokykla. Mokyklos dvasios bei gyvenimo formas lemia mokyklos bendruomenės veiklos ir santykių stilius, sąlygos, pedagoginės idėjos ir jų realizavimo pobūdis, mokytojų nusiteikimas ir kvalifikacijos, tėvų interesai. Remiantis pedagogikos mokslu ir mokyklos praktika, galima nusakyti tokius mokyklos bendruomenės bruožus:

1 lentelė

Mokyklos bendruomenės bruožai

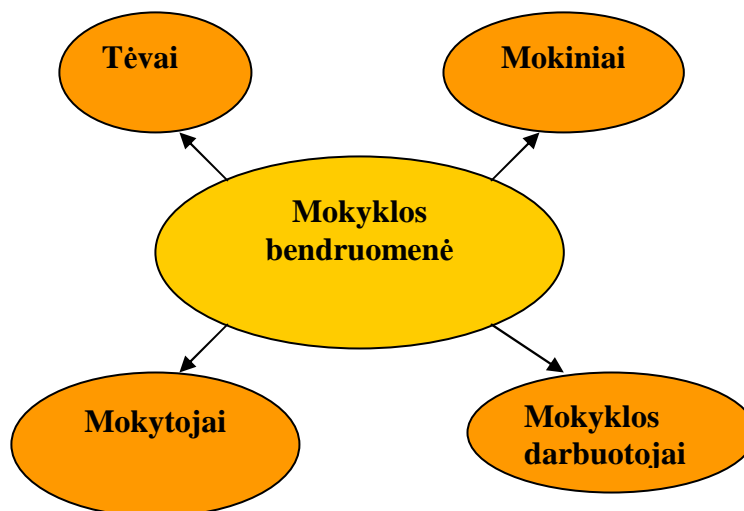
1.	Pedagogai, moksleiviai ir tėvai sudaro mokyklinę bendruomenę, tvarkomą sąveikaujančių ir savivaldžių atskirų bendruomenės grupių institucijų.
2.	Bendruomenės gyvenimas – veiklus, savarankiškas ir orus.

3.	Ypatingą vaidmenį mokyklinės tvarkos, buities, kultūros, užklasinio ir užmokyklinio darbo organizacijoje vaidina mokinių savivalda. Pedagogai šiuo atveju – tik patarėjai, pagalbininkai.
4.	Mokytojų ir mokinių santykiai grindžiami lygiateise partneryste, pagalba.
5.	Pedagoginėje veikloje dominuoja mokytojų pagalba mokinio individualybės saviraiškai įveikiant laisvos veiklos ir santykių pasirinkimo sunkumus. Saviraiškos laimėjimai pastebimi, jais bendrai džiaugiamasi, taikomi įvairūs skatinimo metodai, todėl lengviau atsiskleidžia mokinių gebėjimai, veiklos kompetencija. Mokykloje kaupiami ir demonstruojami geriausi mokinių veiklos pavyzdžiai, rezultatai.
6.	Intensyvus mokymasis derinamas su žaidimais, šventėmis, vakarais ir kitomis rekreacijos formomis. Mokykla gyvena margaspalvį kultūrinį gyvenimą.
7.	Mokykla orientuoja mokinius kūrybiškai dalyvauti pamokinėje ir popamokinėje veikloje.
8.	Mokyklos gyvenimas susietas su jos istorija ir aplinkos praeitimi, taip pat su miesto ir rajono socialinio, ekonominio ir dvasinio gyvenimo aktualijomis, su religinėmis bendruomenėmis.

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Dobranskienė R.(2002) Mokyklos bendruomenės vadyba: monografija.

Tik tinkamai organizuotas mokyklos gyvenimas gali teigiamai veikti asmenybės ugdymą.

4.3 Mokyklos bendruomenės organizacijos modelis

3 pav. Mokyklos bendruomenė

Šaltinis: Lakis J. Ignatavičius S. Poklad T. Stancelis S. Tamošiūnas T.(1997) Mokyklos bendruomenė.

1. Mokyklos paskirties, visuomeninių ir asmeninių tikslų derinimo, mokyklos tikslų įprasminimo ir visuotinumą svarba;

2. Mokyklos bendruomenės komunikacinė sistema (bendradarbiavimo, susižinojimo būdai ir ypatybės, formalių ir neformalių grupių ryšiai, normos ir kt.);
3. Aplinkos reikšmė: atmosferos, mokyklos organizacijos kultūros bruožai;
4. Pagrindinių mokyklos bendruomenės grupių ypatybės (suaugusiųjų ir mokinių vieta mokyklos bendruomenėje, statusas, pažiūros, mažųjų grupių – klasių – reikšmė mokyklos bendruomenės klimatui);
5. Išorinės mokyklos bendruomenės charakteristikos (žmonių skaičius, socialinė kontrolė, įtakos);
6. Vidiniai mokyklos organizacijos procesai (mokinių pageidavimai, pedagoginiai santykiai, organizacinė struktūra ir jos kūrimas).

4.4 Mokyklos savivalda

Draugiškų, bendradarbiavimu paremtų santykių tik klasėje nepakanka, nes klasė yra tik viena mokyklos bendruomenės dalis. Bendradarbiavimas turėtų būti paremtas visų mokyklos bendruomenės dalyvių tarpusavio sąveika. Sprendžiant įvairias mokyklos problemas labai svarbu turėti darnią mokyklos bendruomenės komandą. Idėjos kyla bendraujant ir bendradarbiaujant mokiniams, mokytojams, administracijai, tėvams - iš abipusio dialogo (Šiaurės ir Baltijos šalių projektas: Kuriamo savo mokyklą, 1999). Vienas iš būdų tokiems ryšiams kurti – mokyklos savivalda, kuri gali būti naudojama kaip mokyklos bendruomenės organizavimo metodas, kai idėjos jungiamos su konkrečiu darbu, kai į savivaldą įtraukiami visi moksleiviai (Dombranskienė, 2002).

J. Lakis ir kt. savivaldą įvardina kaip vieną sėkmingiausių mokyklos veiklos prielaidų lavinti moksleivių tikslingos veiklos ir komunikacinius gebėjimus, įtvirtinant asmeninę atsakomybę (Lakis, Ignatavičius, Poklad, Stancelis, Tamošiūnas, 1997). Bendrojoje pilietinio ugdymo programoje savivalda įvardijama kaip itin svarbi mokyklos gyvenimo struktūra, kuri padeda mokiniams ugdytis praktinės veiklos gebėjimus, nes tik praktiškai organizuotos priemonės didina mokinių, mokytojų bei tėvų demokratinės gyvensenos patirtį (Bendroji pilietinio ugdymo programa, 2008). Norint, kad mokyklos savivalda veiktų produktyviai į veiklą būtina įtraukti visą mokyklos bendruomenę: mokinius, mokytojus, administraciją bei kitus spec. pedagogus. Nustatyti aiškius principus bei kryptis, kuriomis vadovaujantis vykdoma savivaldos veikla.

Mokyklos savivaldos pamatas – pedagoginis vadovavimas jai. Kiekvienas pedagogas turi gerai išsianalizuoti ir suvokti mokyklos savivaldos sąvoką. Jis turi suvokti, kad įgyvendinant savivaldą, būtini demokratiški santykiai, taip pat reikalingos žinios ir įgūdžiai suburiant vaikus vieningiems tikslams bei mokant jų siekti mokyklos gyvenime.

Apibrėžiamos tokios mokyklos savivaldos formos:

- pedagogų taryba;
- mokyklos taryba;
- mokinių taryba;
- tėvų komitetas.

4.5 Mokytojų vaidmuo mokyklos bendruomenėje

Mokyklos bendruomenė gyvuoja ant dviejų subkultūrų ribos: joje ryškėja ne tik suaugusiųjų, bet ir vaikų bendruomenės sukurti įstatymai, normos (Dombranskienė, 2002). Pagrindiniai subjektai yra mokiniai ir mokytojai susieti ugdymo bei pažinimo procesu. Mokiniai ir mokytojai yra skirtingų kartų atstovai, kurie atlieka skirtingus vaidmenis: vedančiojo ir vedamųjų, vadovo ir vykdytojų. Mokytojas veda moksleivius naujomis patirties ir pažinimo pakopomis, ir kaip vadovas suinteresuotas, kad vedamieji darytų tai kuo sparčiau ir brandžiau. Moksleiviai siekdami žinių galynėjasi su savo galimybių ribotumu, talento ir charakterio savybėmis bei rūpinasi išsaugoti vidinį dvasinį komfortą (Lakis ir kt., 1997). Dėl to vyksta nuolatinė trintis tarp mokinių ir mokytojų.

Bendrojo lavinimo mokyklų programoje (2008) pabrėžiama, kad mokyklos gyvenimas organizuojamas taip, kad padėtų įveikti mūsų visuomenėje išsikerojusį susvetimėjimą bei priešišumą. Mokyklos bendruomenės narių pagarba vienas kitam, jų nuoširdumas ir atvirumas yra pirmoji demokratijos puoselėjimo sąlyga (Bendrosios programos, 2008). Ugdyti mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius būtina ne tik (popamokinėje veikloje ar bendrų renginių metu) pamokų metu. Didžiausią bendro laiko dalį moksleiviai praleidžia pamokoje, kurioje svarbiausia ne jų tarpusavio santykiai, ne jų pareigybinė arba moralinė subordinacija, o santykis su žiniomis ir su mokytoju, kaip žinių perteikėju (Meredith, Steele, Temple, 1997). Mokytojas, kaip ugdymo proceso vadovas mokyklos bendruomenėje, turi sudaryti sąlygas vaiko mokymosi aktyvumui reikštis, dirbti metodiškai mokyti aktyvumo formų, mokymosi metodikos. Įvairių tyrimų duomenys rodo, kad vaiko individualiam mokymuisi labai padeda bendradarbiavimas. Dalijimasis idėjomis, būtinybė išreikšti savo pažiūras ir aiškiai išdėstyti jas kitiems, kita vertus, ginti nuomonę bei formuluoti išvadas, lavina jau savaime (Fullan, 1998).

Švietimo gairėse (2002) nurodyta, kad švietimo turinys turi ugdyti žmogų gebantį spręsti problemas, priimti sprendimus, prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, būti iniciatyviam, pripažinti ir gerbti skirtybes, kito nuomonę bei požiūrį, dirbti savarankiškai ir kartu su visais, bendrauti ir bendradarbiauti, būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu ir kt. (Švietimo gairės, 2003). Šie įgūdžiai būtini pilietinėje bendruomenėje, žinių visuomenėje ir šiuolaikiniame darbo pasaulyje gyvenančiam asmeniui. Tačiau, jei mokiniai bus mokomi nebylios autokratijos sąlygomis, kur dialogas, problemų sprendimas, rizikos prisiėmimas, kolektyvinis darbas, dalijimasis mintimis ir

idealų bei įsitikinimų formavimas yra neskatinamas ir vengiamas – mokiniai šių įgūdžių neišsiugdys (Meredith, 1997). Daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių ypatingas dėmesys skiriamas socialinių įgūdžių lavinimui pamokų metu. Mokiniai skatinami stebėti pasaulio, šalies įvykius, juos komentuoti bei išsakyti savo nuomonę.

Mokyklos vadovas – svarbiausias vaikų mokymo ir auklėjimo organizatorius, auklėtojas, vadovaujantis žmonių kolektyvui, kuriam patikėta visuomenės viltis ir ateitis – vaikai. Jis teikia kolektyvo darbui kryptį ir pobūdį, sudaro sąlygas kūrybiškam darbui, telkia mokytojus į vieningą darbštų kolektyvą, gerai suvokusį mokyklos darbo tikslus ir uždavinius (Choze, 2003).

Mokytojas, kaip ugdymo proceso vadovas, mokyklos bendruomenėje turi sudaryti sąlygas vaiko mokymosi aktyvumui reikštis, mokyti aktyvumo formų, mokymosi metodikos, pats dirbti metodiškai, moksliniais pagrindais organizuoti savo veiklą. Bendravimas – esminis ugdymo proceso elementas. Savo veikloje mokytojas įgyvendina ugdymo tikslus ir plačiąją prasme (perduodamas iš vienos kartos kitai kultūrinį paveldą, suteikdamas ugdytiniam įgūdžių), ir konkrečius kasdienes tikslus: mokyklos bendruomenės, dalyko, ar papildomo ugdymo. Profesionali mokytojo veikla daro įtaką visam mokyklos gyvenimui, jo organizavimui, mokinio asmenybės brandai, padeda siekti darnos, ugdyti pilietiškumą. Mokytojo pasirengimas, savišvieta, saviugda, dalyvavimas visuomeninėje kultūrinėje veikloje turi didelę reikšmę bendrakultūriniam bendruomenės gyvenimui.

4.6 Moksleivių ir jų tėvų vaidmuo mokyklos bendruomenėje

Tėvai yra neatsiejama mokyklos bendruomenės dalis. Mokyklos bendruomenę ir tėvus turėtų jungti glaudūs tarpusavio bendradarbiavimo ryšiai. Be glaudaus namų ir bendruomenės bendradarbiavimo mokyklos negali sudaryti mokymosi sąlygų (Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999). Šeima vaikui perduoda pagrindines normas, vertybes (Kvieskienė, 2003). Tėvai – pirmasis sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo, viskuo dalijimosi pavyzdys vaikui. Jie sąmoningai moko vaiką tapti bendruomenės ir visuomenės dalimi. Mokytojas turi įtikinti tėvus, jog tik bendradarbiaudami gali paversti mokyklą ta vieta, kur dėmesys visų pirma kreipiamas į vaiką. Tyrimai rodo, kad tokia sąjunga skatina vaiko asmenybės sklaidą ir mokslo pažangą (Walsh, 2001). Tėvų požiūriai į mokyklą ir mokytojus esti įvairūs. Dažnai tėvų požiūris į mokytojus grindžiamas jų pačių patirtimi mokykloje. Dėl to svarbu, kad bendradarbiavimas tarp mokyklos ir tėvų būtų efektyvus (Hopkins, Ainscow, West, 1998). Deja, tėvai nėra linkę aktyviai įsitraukti į mokyklos gyvenimą motyvuodami per dideliu užimtumu ar nuobodžiais susirinkimais. Tuo tarpu mokytojai iš tėvų tikisi rūpinimusi savo vaiko mokymosi sėkme ir pritartų jų mokymo programai (Arends, 1998). M. Lukšienė teigia, kad tėvai mokykloje yra dažniausiai kaip priedėlis, kuris dalyvauja buitiniame mokyklos gyvenime

ir informuojamas apie vaikų mokymąsi. Tėvai mokykloje turėtų būti ne svečiai, o mokyklos dalyviai (Lukšienė, 2000). Tyrimai rodo, kad 72 proc. tėvų pasitiki mokykla, tačiau nežino apie daugelį mokyklos veiklos sričių arba neturi savo nuomonės. Darbas su tėvais ir tėvams yra svarbi organizacinė mokymo funkcija ir ją tinkamai atliekant galima sukurti tvirtą paramos sistemą mokytojams ir mokiniams (Arends, 1998). Juo glaudžiau tėvai susiję su vaiko ugdymu, juo labiau jie gali paveikti jo raidą ir mokslo laimėjimus (Bennett, Rolheiser-Bennett, Stevahn, 2000). Neįstatymas, o gera praktika sako, kad vadovai turi puoselėti vaisingus santykius su mokinių tėvais. Tėvams ir mokiniams daug lengviau kartu negu atskirai išspręsti problemas (Everard, Morris, 1997). R. Dombranskienė (2002) tyrinėjusi mokyklos bendruomenės ir tėvų bendradarbiavimo galimybes teigia, kad tėvai pageidauja glaustos, teisingos ir vertingos informacijos. Jie nori gauti patarimų kaip spręsti problemas ir informaciją apie ilgalaikius mokymosi rezultatus. Bendradarbiavimas su tėvais gali padėti:

1. Formuoti švietimo politiką;
2. Kurti mokyklos materialinę bazę;
3. Keisti informaciją;
4. Sudaryti mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo programas ir jas įgyvendinti;
5. Užmegzti ir palaikyti šeimos ir mokyklos kontaktus;
6. Tobulinti ugdymo procesą (padėti vaikams, dalyvauti seminaruose, padėti juos organizuoti) (Dombranskienė, 2002)

Yra nemažai būdų skatinti bendradarbiavimą tarp tėvų ir mokyklos bendruomenės, tik derėtų nepamiršti jog tėvai yra dirbantys asmenys, todėl negalintys daug laiko skirti dalyvavimui mokyklos bendruomenės veikloje. Be tradicinių kvietimų dalyvauti mokyklos ar klasės renginiuose Bendrosiose programose (2008) siūloma nuolat tėvus informuoti ne tik apie mokinių pasiekimus ar mokymosi programą, bet ir apie mokyklos gyvenimą. Labai prasmingas visai mokyklos bendruomenei leidžiamas aktualius švietimo klausimus svarstantis mokyklos laikraštis, tėvams bei vietos bendruomenei skirti informaciniai biuleteniai (Bendrosios programos, 2008). Tėvai gali dalyvauti tėvų komitete ir daryti įtaką priimant sprendimus ugdymo bei apskritai mokyklos gyvenimo klausimais. Mokytojai organizuodami tėvų susirinkimus neturėtų apsiriboti vien tik informacijos apie vaikus perdavimu. Daug naudos duoda aktyvūs susirinkimai, kai darbo grupėse metu tėvai aiškinasi bei siūlo kaip spręsti su vaikų ugdymu susijusias problemas. Kartais tokiuose susirinkimuose galėtų dalyvauti ir mokiniai, kadangi jie ir yra pagrindiniai ugdymo proceso dalyviai.

Mokyklos bendruomenė gyvuoja ant dviejų subkultūrų ribos: joje ryškėja ne tik suaugusiųjų, bet ir vaikų bendruomenės sukurti įstatymai, normos. Moksleivių gyvenimas mokykloje kupinas

problemų, kurių sprendimas dažnai nepriklauso nuo jų norų ir galimybių. Demokratiškai organizuotas mokyklos gyvenimas, pagrįstas visai bendruomenei reikšminga veikla ir bendradarbiavimo santykiais siekiant bendrų tikslų, bendravimo kultūra, partnerystė ir draugystė tarpasmeniniuose santykiuose – realios galimybės padedant moksleiviams išspręsti jų problemas. Viena svarbiausių antisocialinių paauglių elgesio priežasčių – nesugebėjimas, nemokėjimas bendrauti. Todėl bendravimo ugdymui mokyklos bendruomenėje turėtų būti skiriama ypač daug dėmesio. Santykiai mokyklos bendruomenėje grindžiami draugyste. Mokyklos bendruomenė yra darnesnė, jei kuo daugiau jos narių susieti draugystės santykiais. Kuo bendravimas mokyklos bendruomenėje visapusiškesnis ir darnesnis, tuo bendruomenės gyvenimas sėkmingesnis.

Mokyklos gyvenimo organizavimas remiasi bendruomenės tikslais. Norint organizuoti bendruomenę, būtina derinti mokyklos paskirtį ir tikslus. Tėvai yra neatskiriama mokyklos bendruomenės dalis, kurios įjungimas į mokyklos bendruomenę yra pagrindinis mokyklų tobulinimo proceso tikslas. Mokyklos bendruomenėje būtina darni sąveika tarp mokytojų, mokinių ir jų tėvų.

Sociologiniai tyrimai ir mokyklų praktika rodo, jog nėra tėvų, nenorinčių bendradarbiauti su mokykla ir mokytojais – yra tik neatrastos priemonės, veiklos būdai, kaip įtraukti tėvus į šį bendradarbiavimą. Būtina nuolat stiprinti tėvų ir mokyklos pasitikėjimo atmosferą, bendradarbiavimo santykius. Pozityvių mokytojų, mokinių ir jų tėvų santykių įvertinimas – sėkmingas mokyklos bendruomenės veiklos pagrindas.

Tėvai tampa mokyklos bendruomenės gyvenimo dalyviai ir organizatoriai tada, kai gerai tam pasirengiama: ištiriama mokyklos organizacijos aplinka, gyventojų požiūris į mokyklą, poreikiai, kuriuos mokykla galėtų patenkinti, tariamasi su tėvais dėl mokyklos tikslų, uždavinių, veiklos kryptių, tradicijų⁹.

Šeimoje vaikas įgyja pirmąją gyvenimiškąją patirtį, šeimoje klojami charakterio ir moralės pamatai. Nuo šeimos daug priklauso augančio žmogaus interesų ir polinkių kryptingumas. Be tėvų pasitelkimo tvarkyti mokyklos reikalus pedagogai negali tikėtis sėkmės nei vaikų mokymo, nei jų auklėjimo srityje.

4.7 Vietos bendruomenės vaidmuo mokyklos bendruomenei

Mokykla neatliks savo kultūros perdavėjo, puoselėtojo ir tęsėjo vaidmens, gyvendama uždaru, izoliuotu nuo aplinkos, nuo ją sudarančios bendruomenės būdu (Lukšienė, 2000). Vietos

⁹ Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti.[Žiūrėta 2010-01-16].Prieiga per internetą<
<http://www.sac.smm.lt/>>

bendruomenė yra ta vieta, kur ugdomasis darbas pratęsimas natūralioje aplinkoje: susipažįstama su vietos savivaldos problemomis, su praktine valdžios institucijų veikla (Pilietinio ugdymo programa, 2008). Mokyklos bendruomenės dalyviai aktyviai veikiantys bendruomenėje, perkelia efektyvias šios bendruomenės veiklos formas į kitas bendruomenes, tai yra gali pretenduoti į kitų bendruomenių narių mokymą ir perimti bei panaudoti viską kas geriausia kitų bendruomenių veikloje¹⁰. Mokyklų vadovai turėtų prisiminti, kad jie yra didesnės sistemos dalis - juos ir kitą visuomenės dalį sieja tarpusavio priklausomybė: jie tarnauja visuomenei, o visuomenė tarnauja jiems (Everard, Morris, 1997). Mokyklų vadovai turi stengtis formuoti reguliuoti ryšius su aplinka ir formuoti partnerystės santykius bei tarpusavio supratimą. Partneriai gali suteikti paramą, ginti mokyklos reikalus (Everard, Morris, 1997) Mokykla turėtų stengtis palaikyti santykius su vietiniais gamybos, verslo ir intelektualinio darbo centrais, jų darbuotojais. Siekdama visuomeninio ugdymo tikslų, mokykla bendradarbiauja su kitomis vietos švietimo, kultūros, mokslo, administracinėmis savivaldos institucijomis bei būsimais vietiniais mokinių darbdaviais (Bendrosios programos, 2008). S. Nefas (2001) įvardina mokyklos bendruomenės partnerius - viešosios institucijos (biblioteka, kultūros namai, policija, ligoninė), privatus sektorius (verslininkai, bankai), privatūs asmenys (jaunimas, menininkai, mokslininkai, pagyvenę žmonės) ir organizacijos (bažnyčia, politinės partijos, visuomeninės organizacijos) (Švietimo gairės, 2003). Labai svarbu mokyklos bendruomenei užmegzti ryšius su būsimais darbdaviais. Sociologai išsiejimą į darbo pasaulį laiko universaliu procesu, kada jaunuoliai iš šeimos gyvenimo ir ugdymo institucijų pereina į darbo institucijas. Kiekviena visuomenė turi turi socialinių priemonių, kurios tą perėjimą palengvina arba jam trukdo (Arends, 1998).

Partnerystė reiškia abipusį bendradarbiavimą. Mokykla norėdama įgyti naujos patirties ir žinių iš aplinkos turi tuo pačiu atsakyti ir aplinkai. Būtina išplėtoti modernų švietimo tinklą, apimantį ir sujungiantį formalųjį, neformalųjį ir informalųjį švietimą teikiančias mokyklas bei kitas institucijas. Tinklo formavimo atskaitos taškas – vietos bendruomenės ir suaugusiųjų švietimo poreikiai (Švietimo gairės, 2003). Apskrities, savivaldybės švietimo taryboje atstovaujami mokiniai, mokytojai, tėvai, socialiniai partneriai, švietimo teikėjai ir (ar) jų asociacijos (Švietimo įstatymas, 2003). Kuriame atvirą mokyklą tiesiogine žodžio prasme: sporto aikštynais, salėmis, biblioteka mokiniai naudojami ne vien pamokų metu, bet ir laisvalaikiu. Siekiama, kad mokyklos gėrybėmis ir kultūriniais kontaktais galėtų naudotis ir iš jos išėjęs, kitose mokyklose besimokantis jaunimas, bei vyresnio amžiaus vietos bendruomenės nariai (Bendrosios programos, 2008)

Savarankiška ir atvira mokykla kuriama kaip demokratinės bendruomenės, pilietinės visuomenės modelis, kuriame vietos bendruomenės modelis ir krašto socialinės, ūkinės, kultūrinės

10 Pranešimai. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas VII tarptautinė mokslinė konferencija

ir politinės problemos bei jų sprendimų paieška tampa reikšminga ugdymo turinio dalimi (Švietimo gairės, 2003). Per įvairias projektines veiklas, tyrimus mokiniams padedama pažinti ir suprasti realias visuomenės gyvenimo problemas, ugdomi jų gebėjimai ir įgūdžiai drauge su kitais šias problemas kompetentingai spręsti.

Mokykla ir vietos bendruomenė, jos institucijos (seniūnija, savivaldybė, visuomenės sveikatos centras, biblioteka, verslo įmonė, nevyriausybinė organizacija ir kt.) yra partneriai ne tik švietimo kaitos vyksme, bet ir platesniu – socialinės kaitos kontekstu. Sutarimas dėl bendrų siekių, bendradarbiavimas juos įgyvendinant padeda sutelkti bendruomenę, prisidėti prie jos švietimo ir orientavimo į darnų vystymąsi¹¹.

11 Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje. Žiūrėta [2009-12-20]. Priega per internetą <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/14/83-90.pdf>

5. MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ VEIKLA DARNAUS VYSTYMO SI KONTEKSTE

5.1. Mažeikių mokyklų bendruomenių vaidmuo mokyklų strateginiuose planuose

Kaip jau minėta mokyklų bendruomenės, remiantis Valstybine švietimo strategija, rengia savo mokyklų strategijas. Strateginis planas – mokyklos bendruomenės veiksmų ir sprendimų visuma, nes jis padeda mokyklai įgyvendinti ilgalaikius tikslus, diegti naujoves ir stimuliuoti kaitą¹².

Trumpai panagrinėsime, koks vaidmuo mokyklų strateginiuose planuose numatytas konkrečių mokyklų bendruomenėms.

2 lentelė

Mokyklų strateginių planų fragmentai

	Gabijos gimnazija	Pavasario vid. mokykla	Senamiesčio pagrindinė mokykla	Ventos pagrindinė mokykla
Misija	Ugdyti dorą, išsilavinusį, kritiškai ir atsakingai mąstantį, gebantį žinias taikyti praktikoje, mokantį prisitaikyti prie besikeičiančios visuomenės ir naujų europinių standartų, atvirą pasaulio vertybėms, bet išlaikantį tautinę, patriotinę savimonę Lietuvos pilietį.	Mokykloje sudarytos sąlygos gilesniam užsienio kalbų, kūno kultūros, dailės, estetinio, ekonomikos, informacinių technologijų pagrindų ugdymui, mokinių saviraiškai ir saviugdai popamokinėje veikloje. Pedagogų veiklos pagrindinis tikslas – tobulėjimo, kūrybiškumo ugdymas. Vykdomas 11-12 klasių profilinis mokymas.	Ugdymo proceso modernizavimas, socialinių įgūdžių formavimas, gebėjimas gyventi informacinėje visuomenėje.	Ruošti gyventi žinių visuomenėje, auklėjant savarankišką, pilietiškai aktyvią ir atvirą šiuolaikinėms demokratinėms vertybėms asmenybę, gebančią išsaugoti tautiškumą. Plėtoti bendradarbiavimu pagrįstus santykius.
Vizija	Moderni ir atvira kaitai keturmetė gimnazija, kurioje vyrauja humaniški ir demokratiški bendruomenės narių santykiai, modernus ugdymo proceso organizavimas, geri intelektualiniai ir materialiniai resursai.	Mokyklos veikla grindžiama humaniško, demokratiško ir atsinaujinimo principais, visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu. Mokyklos atmosfera – atvira, dinamiška, tolerantiška. Mokyklos siekis – minties ir gyvenimo, mąstysenos ir gyvenamosios vienovė.	Moderni dešimtmetė mokykla, greitai reaguojanti į visuomenės poreikius, vertybių sistemą, formuojanti humanistinę moralės jauną žmogų, pasiruošusį siekti kuo aukštesnio išsilavinimo.	Mokykla, remdamasi humaniško ir demokratiško principais, ugdo pilietį, gebantį mokytis visą gyvenimą ir daryti įtaką visuomenės kaitai. Tai aukštos kultūros, moderni, besimokanti, atvira bendruomenė.

¹² Strateginis planas. Žiūrėta [2009-12-29]. Priega per internetą <<http://vaiguvosmokykla.puslapiai.lt/Strateginis.html>>

		Mokykla atvira nuolatinei kaitai, ji visada pasirengusi kritiškai ir kūrybiškai perimti naują patirtį. Mokykla – veiklus vietinės bendruomenės kultūros židinys, stiprinantis ryšius tarp mokinių, mokytojų ir tėvų.		
Tikslai ir uždaviniai	1.Siekti kokybiško pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų įgyvendinimo. 2.Siekti mokinių ugdymuisi ir saviraiškos plėtojimui palankios aplinkos sukūrimo. 3.Siekti aktyvesnio tėvų įtraukimo į mokyklos veiklą.	1.bendradarbiaujant su tėvais ugdyti savarankų, laisvei pajėgų, atsakingai savo gyvenimą kurti gebanti žmogų. 2. Auginti tvirtus dorinius pagrindus ir savarankią pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išsilavinusius, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, atsakingus, tvirto charakterio, toliau mokytis ir dirbti pasirengusius, kultūriškai ir ekologiškai susipratusių, kūrybingus ir darnos siekti pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles;	1.Kokybiškas ugdymas 2.Mokymosi motyvacijų stiprinimas 3.Mokyklos ir ugdytinių šeimų bendradarbiavimo stiprinimas	1.Asmenybės ugdymo strategijų kūrimas ir įgyvendinimas. 2.Mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas. 3.Pagalbos mokiniui teikimas.
Savivalda	Gimnazijos taryba, Mokytojų taryba Mokinių taryba, Prezidentas, Metodinė taryba, klasių tėvų komitetai.	Mokyklos taryba, Mokinių taryba, Prezidentas, klasių tėvų komitetai.	Mokykloje veikia: Mokyklos, Mokytojų, Mokinių ir Metodinė tarybos.	Mokyklos prezidentas, mokyklos taryba, mokinių parlamentas.

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Mažeikių Gabijos gimnazijos, Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos, Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos, Mažeikių Ventos pagrindinės mokyklos strateginiai planai (2009)

Mokyklų strateginių planų tikslas – efektyviai organizuoti mokyklos veiklą, telkti mokyklos bendruomenę sprendžiant aktualiausias ugdymo problemas, numatyti, kaip bus įgyvendinami mokyklos mokymo ir ugdymo veiklai keliami reikalavimai, pasirinkti reikiamas mokyklos veiklos kryptis ir tikslingus prioritetus, numatyti bei planuoti mokymo kaitos pokyčius. Iš pateiktų konkrečių mokyklų strateginių planų ištraukų aiškiai matyti vaidmuo, tenkantis mokyklų bendruomenėms.

5.2 Mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste tyrimo metodai ir eiga

Kad galėčiau atskleisti, kokia yra situacija Mažeikių rajono mokyklose darnaus vystymosi srityje, pasirinkau mokslinį pažinimą. Mokslinis pažinimas-tai yra sąmoningas stebėjimas pagal tam tikrus kriterijus, išvados daromos turint tikslus duomenis-atlikus respondentų apklausą, tyrimus galima pakartoti ir lyginti, kiek duomenys sutampa ar ne¹³.

Atliekdama tyrimą, stengiausi vadovautis socialinių mokslų tyrimų etikos principais, kurie pasak K.Kardelio (2005), būtų šie:

- 1) formalumą dėl galimybės dalyvauti tyrime išsiaiškinimas ;
- 2) anonimiškumo ir konfidencialumo išsaugojimas;
- 3) sprendimo dėl žmonių, dalyvavusių tyrime informuotumo apie tyrimo rezultatus;
- 4) žmonių, dalyvaujančių tyrime, informavimas, kokiam tikslui bus naudojami rezultatai;
- 5) priimti tai kaip paslaugos teikimą;
- 6) naudingumo išaiškinimas.

Prieš atliekdama tyrimą, išanalizavau informaciją apie darnųjį vystymąsi, darnaus vystymosi švietimą, mokyklų bendruomenių veiklą, kuri buvo pateikta mokslinėje literatūroje, internete, straipsniuose, teisės aktuose. Po to remdamasi sukaupta ir išanalizuota informacija atlikau tyrimą-ieškojau atsakymų į man svarbius klausimus.

Siekdama gauti atsakymus, pasirinkau kiekybinio tyrimo aprašomąjį tipą ir apibendrinimo metodą, kad galėčiau gautą informaciją susisteminti.

Kiekybiniai tyrimo metodai reiškinius matuoja skaičiais ir siekia būti objektyviais ir patikimais. Remiantis moksliniais metodais sudaroma imtis, žmonės atsako į klausimus ir nustatomas jų atsakymų dažnis bei kitos statistinės atsakymų charakteristikos. Jeigu imtis statistiškai patikima, iš jos gauti rezultatai taikomi visai populiacijai(Rudzkienė ,2005).

Apibendrinimo metodą pasirinkau tam, kad galėčiau apibendrinti tyrimo metu gautus duomenis, formuluoti išvadas bei rekomendacijas.

Duomenų rinkimui pasirinkau anketinės apklausos metodą ir interviu metodą. Anketinė apklausa gana paprastas ir greitas būdas surinkti informacijai apie konkrečią problemą. Pasinaudodami ja, galime nesunkiai duomenis išreikšti statistikai.

Apklausą atlikau apklausdama Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių narius, t.y. mokytojus, tėvus ir moksleivius. Iš viso apklausiau 213 respondentų: 72 mokytojus, 71 tėvą,70 moksleivių iš įvairių mokyklų. Paruošiau tris skirtingas anketas kiekvienai respondentų grupei.

Anketos klausimus parinkau pagal ranginę ir nominalinę skalę.

13 Informacija apie tyrimų metodologiją[žiūtėta 2009-12-27].Prieiga per internet1<<http://www.kaunorvvg.lt/>>

Nominalioji matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo tiriamieji objektai ar individai, atsižvelgiant į nagrinėjamo požymio kategorijas, skirstomi į grupes. Grupės numeruojamos laisvai, o jų numeriai turi ne skaičių, bet tam tikrų grupių (vardų) prasmę. Šia skale užrašoma žmogaus lytis, šeiminė padėtis, profesija, tautybė, diagnozė ir kiti požymiai¹⁴. Kiekvienai respondentų grupei vidutiniškai paruošiau po 5 klausimus pagal nominalinę skalę (amžius, lytis, išsilavinimas, darbo stažas, darbo vieta).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka. Vartojant šią skalę galima teigti, kad vieno objekto požymio reikšmė didesnė, lygi ar mažesnė už kito objekto, nors neįmanoma nustatyti, kiek ji didesnė ar mažesnė.¹⁵ Pagal ranginę skalę mokytojų grupei paruošiau 15 klausimų, tėvų grupei-17 klausimų, moksleivių grupei-12 klausimų. Kiekvienam teiginiui nusakyti respondentai turėjo pasirinkti jų nuomonę labiausiai atitinkantį atsakymą.

Anketinės apklausos būdu gautos informacijos apdorojimui ir skaičiavimams atlikti taikiau socialinių mokslų statistinių programų paketą SPSS 8.0. Pagrindinis SPSS programinio paketo privalumas — didelė šiuolaikinių statistinių analizės metodų pasirinktis bei duomenų analizės rezultatų vizualizavimo priemonių (duomenų pateikimo lentelių, diagramų, skirstinių kreivių) įvairovė, lengvai įvaldoma dialoginė sąsaja. SPSS programinis paketas taikomas sociologijos, psichologijos, biologijos, medicinos, rinkodaros, kokybės valdymo procese (Pukėnas, 2005).

Kad galėčiau papildyti apklausos metodu gautus duomenis, pasirinkau ir interviu metodą. Interviu – tai pokalbis tarp žmonių, santykinė komunikacija su išankstiniu ir aiškiu tikslu – klausiant ir atsakant įtakoti elgesį, gauti, surinkti informaciją. Interviu kaip atskiras tyrimo metodas gali būti skirstomas į daugelį įvairių variantų, pradedant nuo formalizuotų (standartizuotų) interviu, kur klausimai iš anksto numatyti, iki neformalių interviu, kur klausimų seka bei jų formalizavimas visiškai laisvi (Kardelis, 2005). Skiriami trijų tipų klausimai: 1. Su fiksuotais atsakymais, kai respondentas pasirenka vieną iš dviejų ar daugiau atsakymų variantų. Jie gali būti trumpi: "taip", "ne", "nežinau", "nesutinku" 2. Su laisvai formuluojamais atsakymais, kur neribojamas nei turinys, nei forma. 3. ".Svarstyklių" tipo klausimai - kai į pateiktą klausimą ar teiginį reikia atsakyti, kiek su teiginiu sutinkama arba nesutinkama¹⁶.

Kadangi magistro darbo tema apie mokyklų bendruomenių veiklą, interviu atlikau su trijų skirtingų mokyklų tipo direktoriaus pavaduotojais ugdymui: pagrindinės mokyklos, vidurinės

¹⁴Nominalioji matavimų skalė. Žiūrėta [2009-12-26] Prieiga per internetą <http://lt.wikipedia.org/wiki/Matavim%C5%B3_skal%C4%97>

¹⁵Ten pat

¹⁶Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės "TNS Gallup" [Žiūrėta 2009 12 30] Prieiga per internetą <<http://tyrimai.tns-gallup.lt/>>

mokyklos ir gimnazijos, bei tėvų komiteto pirmininku ir vienos iš mokyklų mokinių prezidentu. Interviu vykdytas tiesioginio susitikimo metu. Apklausiant atsakymai buvo fiksuojami protokole, kadangi tyrime dalyvaujantys asmenys pageidavo, kad jų atsakymai nebūtų fiksuoti naudojant garso įrangą. Siekiant išsaugoti atsakinėjusių anonimiškumą, vardai ir pavardės tyrimo medžiagoje neatskleidžiami.

Viską apibendrinusi atlikau Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste SSGG analizę. SSGG analizės matrica naudojama organizacijos gebėjimo prisitaikyti prie išorinės aplinkos pokyčių vertinimui. Šioje matricoje talpinama iš anksto surinkta ir apdorota informacija. Pildant matricą svarbu suprasti ir užfiksuoti, kad silpnosios ir stipriosios pusės – tai informacija apie analizuojamą organizaciją, o galimybės ir grėsmės – apie išorinę analizuojamos organizacijos aplinką.

Europos Sąjungoje darniam vystymuisi yra skiriamas pakankamai didelis dėmesys. Darnus vystymasis akcentuojamas visose srityse, ne išimtis yra ir švietimas, todėl tyrimas savo aktualumu ir svarbumu nekelia abejonių. Norint, kad Lietuva pagal darnaus vystymosi rodiklius atitiktų ES normatyvus ir vykdytų savo įsipareigojimus, reikia jau mokykloje pradėti ugdyti asmenybę-darnios bendruomenės atstovą.

5.3 Anketinės apklausos duomenų analizė

Pirmojoje anketos dalyje pateikiami klausimai pagal nominalinę skalę apie respondentų demografinės-visuomenines charakteristikas. Antrojoje dalyje norima išsiaiškinti pačią darnaus vystymosi sampratą. Klausimai pateikti pagal ranginę skalę-respondentas turi pasirinkti jam tinkantį variantą. Trečia klausimų grupė, tai klausimai apie darnaus vystymosi švietimą. Jie leidžia išsiaiškinti, kaip respondentai supranta darnųjį vystymąsi švietime. Klausimai taip pat pateikti pagal ranginę skalę. Ketvirtoje klausimų grupėje pateikiami klausimai apie darnųjį vystymąsi konkrečioje mokyklos bendruomenėje. Ir penktoji klausimų grupė- darnaus vystymosi švietimo galimybių vertinimas.

Visa gauta informacija vėliau panaudota atliekant SSGG analizę, apibendrinimus, padeda suprasti mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste problemas, trūkumus, aktualijas ir perspektyvas. Iš atsakymų galime suprasti, su kokiomis problemomis susiduria mokyklų bendruomenės įgyvendindamos darnaus vystymosi idėjas, ar bendruomenių nariams pakanka turimų žinių, su kokiais sunkumais susiduriama, kokios matomos galimybės.

Toliau pateikiamos schemas vaizduojančios tyrimo metu gautą informaciją. Taip pat pateikiami apibendrinimai ir išvados.

Anketinės apklausos I dalis: demografinės – visuomeninės respondentų charakteristikos

Kaip jau minėta, iš viso apklausiau 213 respondentų: 72 mokytojus, 71 tėvą, 70 moksleivių iš įvairių Mažeikių miesto mokyklų. Pateikiu respondentų demografinės-visuomeninės charakteristikas:

Mokytojų demografinės – visuomeninės charakteristikos:

Apklausta 72 įvairių mokyklų mokytojai.

Lytis 3 lentelė

	atsak.sk.	proc.
vyr.	4	5,6
mot.	68	94,4
iš viso	72	100,0

Išsilav. 4 lentelė

	atsak.sk.	proc.
aukšt.ped.	68	94,4
aukšt.neped.	2	2,8
spec.vid.neped.	2	2,8
	72	100,0

Stažas 5 lentelė

	atsak.sk.	proc.
iki 5m.	1	1,4
5-10m.	7	9,7
11-15m.	6	8,3
16-20m.	15	20,8
daugiau kaip 20m.	43	59,7

Kategorija 6 lentelė

	atsak.sk.	proc.
mokyt.	4	5,6
vyr.mokyt.	22	30,6
mokyt.metod.	46	63,9
iš viso	72	100,0

Darbo vieta

 7 lentelė

	atsak.sk.	proc.
pagr.	28	38,9
gimn.	44	61,1
iš viso	72	100,0

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Mokytojų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Kaip matome iš pateiktų duomenų, dauguma respondentų yra moterys (94,4%), taip pat dauguma respondentų turi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą (94,4%). Daugiau kaip pusė apklaustųjų turi pakankamai didelį darbo stažą – šešiolikos metų ir didesnę (80,5%) ir gana aukštą kvalifikaciją – vyr. mokytojo (30,6%) ir mokytojo metodininko (63,9%). Apklaustieji dirba pagrindinėje mokykloje arba gimnazijoje. Galima daryti išvadą, kad tai turintys patirties, aukštos kvalifikacijos švietimo įstaigų specialistai.

Tėvų demografinės-visuomeninės charakteristikos

Apklausoje dalyvavo 71 respondentas.

amžius 8 lentelė

	atsak.sk.	proc.
25-35m.	17	23,9
36-45	46	64,8
46-55	8	11,3
iš viso	71	100,0

lytis 9 lentelė

	atsak.sk.	proc.
vyr.	14	19,7
mot.	57	80,3
iš viso	71	100,0

išsilav. 10 lentelė

	atsak.sk.	proc.
aukštasis	42	59,2
vidurinis	26	36,6
pagrindinis	3	4,2
iš viso	71	100,0

mokykla 11 lentelė

	atsak.sk.	proc.
pagrindinė	28	39,4
vidurinė	37	52,1
gimnazija	6	8,5
iš viso	71	100,0

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Iš pateiktų lentelių matome, kad dauguma tėvų atsakinėjusių į pateiktos anketos klausimus yra vidutinio amžiaus (64,8%), dauguma moterys (80,3%), daugiau kaip pusė (59,2%) turi aukštąjį išsilavinimą. Apklaustųjų vaikai lanko trijų skirtingų tipų mokyklas: pagrindinę, vidurinę ir gimnaziją.

Moksleivių demografinės-visuomeninės charakteristikos

klasė 12 lentelė

	atsak.sk.	proc.
6-8 kl.	29	41,4
9-10kl.	37	52,9
11-12kl.	4	5,7
iš viso	70	100,0

lytis 13 lentelė

	atsak.sk.	proc.
vyr.	29	41,4
mot	41	58,6
iš viso	70	100,0

amžius 14 lentelė

	atsak.sk.	proc.sk.
13-14m	29	41,4
15-16m.	35	50,0
17-18m.	6	8,6
iš viso	70	100,0

mokykla 15 lentelė

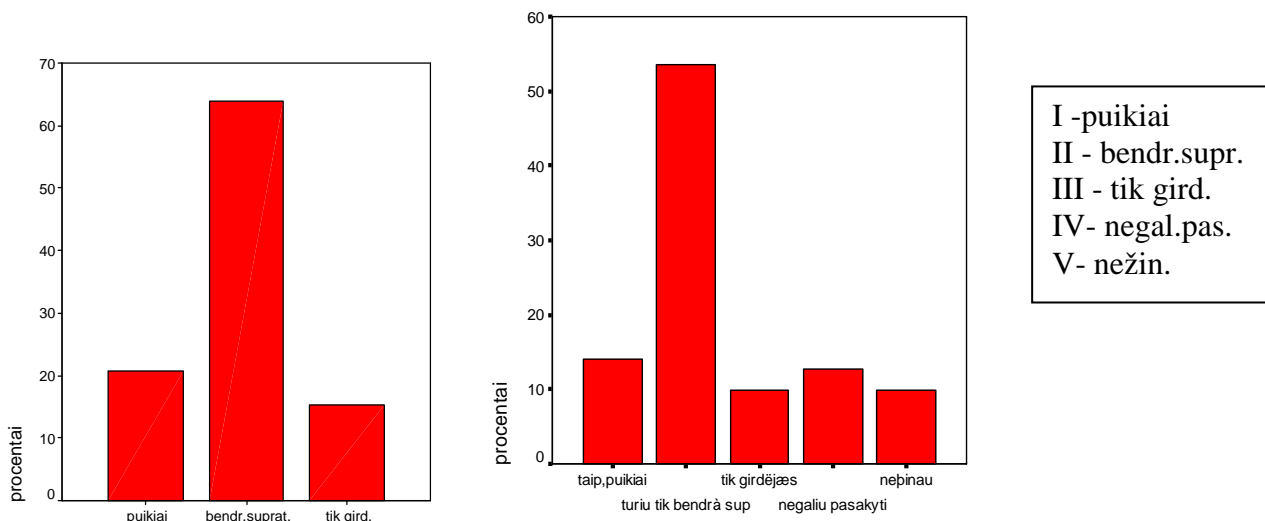
	atsak.sk.	proc.
pagrindinė	24	34,3
vidurinė	6	8,6
gimnazija	40	57,1
iš viso	70	100,0

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Moksleivių anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Apklausta 70 įvairių mokyklų moksleivių. Iš pateiktų lentelių pastebime, jog tai įvairaus amžiaus, lankantys visų trijų tipų mokyklas moksleiviai. Aiškiai pastebima, kad lyginant su mokytojų ir tėvų lytimis, vyriškos lyties atstovų yra žymiai daugiau (41,4%).

Anketinės apklausos II dalis: darnaus vystymosi samprata

Anketinės apklausos II dalis susijusi su bendrosiomis žiniomis apie darnųjį vystymąsi, pačios darnaus vystymosi sąvokos supratimu, informacijos apie darnųjį vystymąsi gavimo būdais (anketinėje apklausoje atitinkamai 5,6,7 klausimai tėvų anketose, 6,7,8 klausimai mokytojų anketose ir 5,6 klausimai moksleivių anketose). Visi jie pavaizduoti paveikslėliuose, lentelėse, pateikiami apibendrinimai ir išvados.

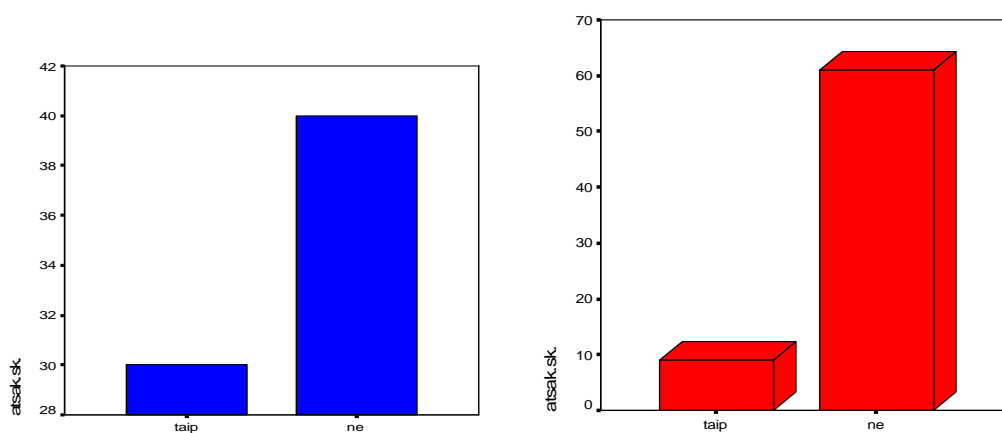

4 pav. „Ar Jums žinoma darnaus vystymosi samprata?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai (2009)

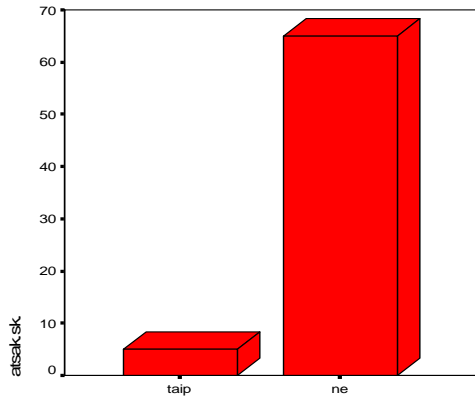
Pirmojoje paveikslėlio pusėje pateikti mokytojų atsakymai, o antrojoje – tėvų. Iš atsakymo į pateiktą klausimą peršasi išvada, kad mokytojai (63,9%) ir tėvai (53,5%) turi tik bendrą supratimą apie darnųjį vystymąsi. Tai gali būti viena iš kliūčių perduodant žinias moksleiviams.

Panašus klausimas buvo pateiktas ir moksleiviams, panagrinėkime kaip jie į šį klausimą atsakė. Moksleivių buvo klausama ar jie yra girdėję apie darnųjį vystymąsi.

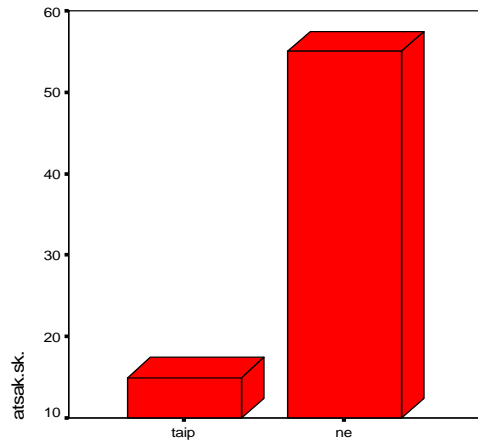

5 pav. „Per pamokas kalbėjo mokytojai „

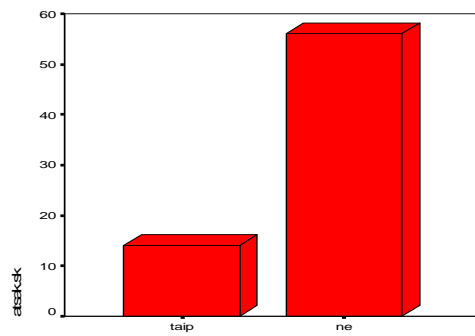
6 pav. „Dalyvavau paskaitoje apie darnų vystymąsi“

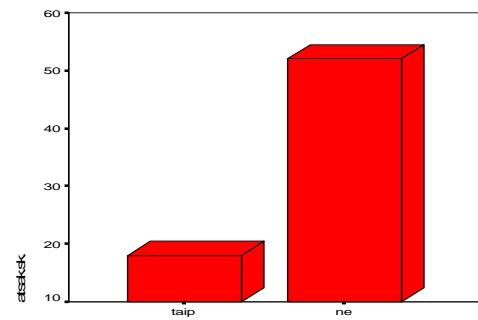
7 pav. „Buvo renginys tokiu pavadinimu“

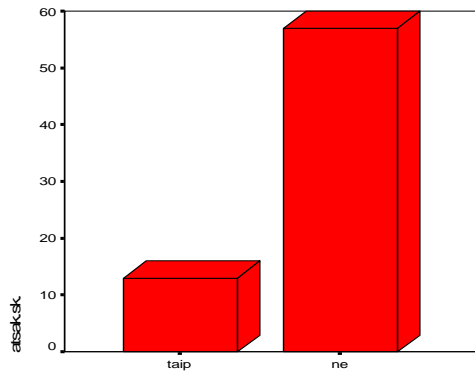
8 pav. „Kalbame būrelio užsiėmimuose“

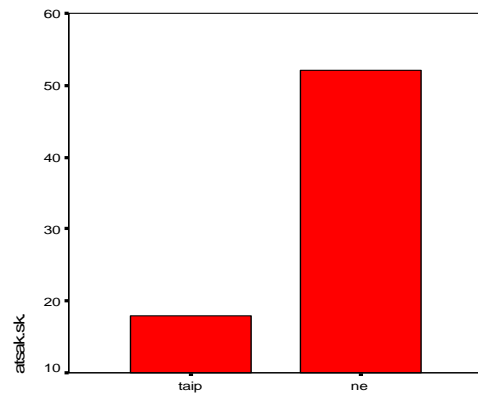
9 pav. „Yra parengtas stendas mokykloje“

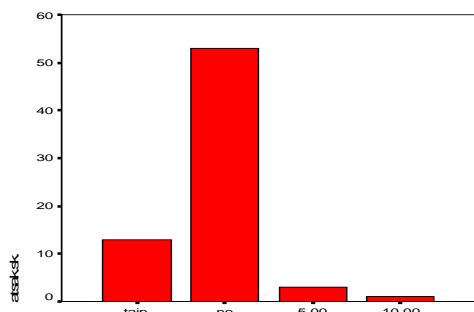
10 pav. „Pats skaičiau straipsnį spaudoje“

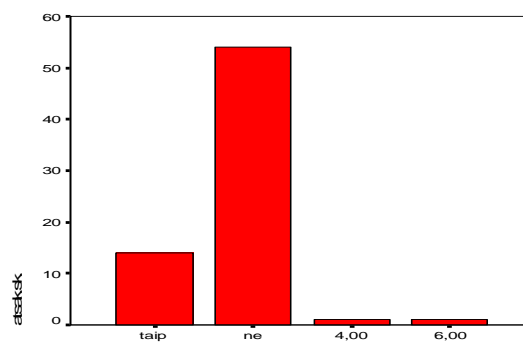
11 pav. „Skaičiau internete,,

12 pav. „Girdėjau per televiziją“

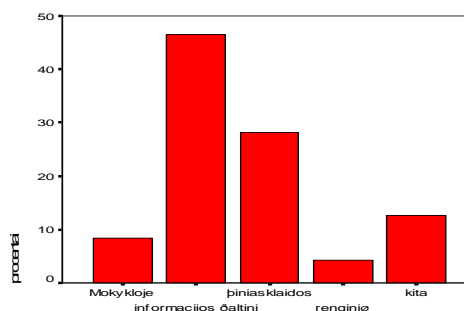
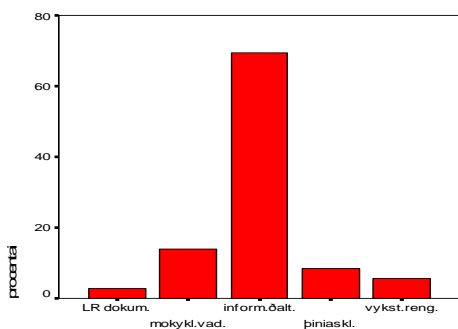
13 pav. „Tėvai kalbėjo „

14 pav. „Skaičiau vadovėliuose“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai (2009)

Iš atsakymų galima daryti išvadą, jog mokiniams mažai girdėję apie darnųjį vystymąsi. Į visus pateiktus klausimus vyravo neigiamas atsakymas: per pamokas kalbėjo mokytojai -57,1%, dalyvavo paskaitoje apie darnųjį vystymąsi- 87,1% , dalyvavo renginyje tokiu pavadinimu-92,9%, kalbama būreliuose-78,6%, standas mokykloje- 80%, skaitė spaudoje-74,3%, girdėjo per televiziją-74,3%, kalbėjo tėvai- 75,7%. Jei dauguma mokytojų ir tėvų nurodė turį tik bendrą supratimą, tai galima manyti ,jog moksleiviams tai bus dar mažiau suprantama.

15 pav. „Iš kur sužinojote apie darnųjį vystymąsi?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai (2009)

15 paveikslėlis parodo iš kur pedagogai ir moksleivių tėvai sužinojo apie darnųjį vystymąsi. Matome, kad dauguma respondentų nurodė (69,4% mokytojų ir 74,7% tėvų), jog sužinojo iš informacijos šaltinių. Matome, jog mokykloje nėra daug apie tai kalbama, juolab renginių ta tema.

Mokytojų darnaus vystymosi sąvokos samprata

16 lentelė

	atsak.sk.	proc.
visuom.švietimas	8	11,1
tenkina dabart.poreikius	12	16,7
aplinkos apsauga,ekon.plėtra ir soc.vyst.	21	29,2
gyv.kokybės užtikrinimas	4	5,6
aplinkos.,ekonom. ir social.tikslų įgyv.	22	30,6
neturiu nuom.	5	6,9

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Mokytojų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Tėvų darnaus vystymosi sąvokos samprata

17 lentelė

	atsak.sk.	proc.
kompromisas tarp aplinkosaug., ekon., social. komp.	4	5,6
dabartinių visuomenės poreikių tenkinimas	3	4,2
aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir social. vyst.	16	22,5
gyvenimo kokybės užtikrinimas	16	22,5
visuom. vystim. įgyv. aplinkos., ekon., social. tiksl.	21	29,6
neturiu nuomonės	11	15,5

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Iš pateiktų lentelių matome, kad dauguma mokytojų (30,6%) ir tėvų (29,6%) supranta darnųjį vystymąsi kaip visuomenės vystymąsi, įgyvendinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius tikslus, kuris sudaro galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms. Taip pat mokytojai (29,2%) pasisako už tai, jog darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis, o tėvams (22,5%) atrodo, jog tai ne tik aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis, bet ir asmens gyvenimo kokybės užtikrinimas, siekiant visuomenės gerovės ir saugumo. Tai rodo, jog respondentai iš pateiktų darnaus vystymosi sampratą apibūdinančių teiginių puikiai sugeba išsirinkti tinkamiausią.

Panagrinėkime, kaip mokiniai supranta darnaus vystymosi sąvoką.

Moksleivių darnaus vystymosi sąvokos samprata

18 lentelė

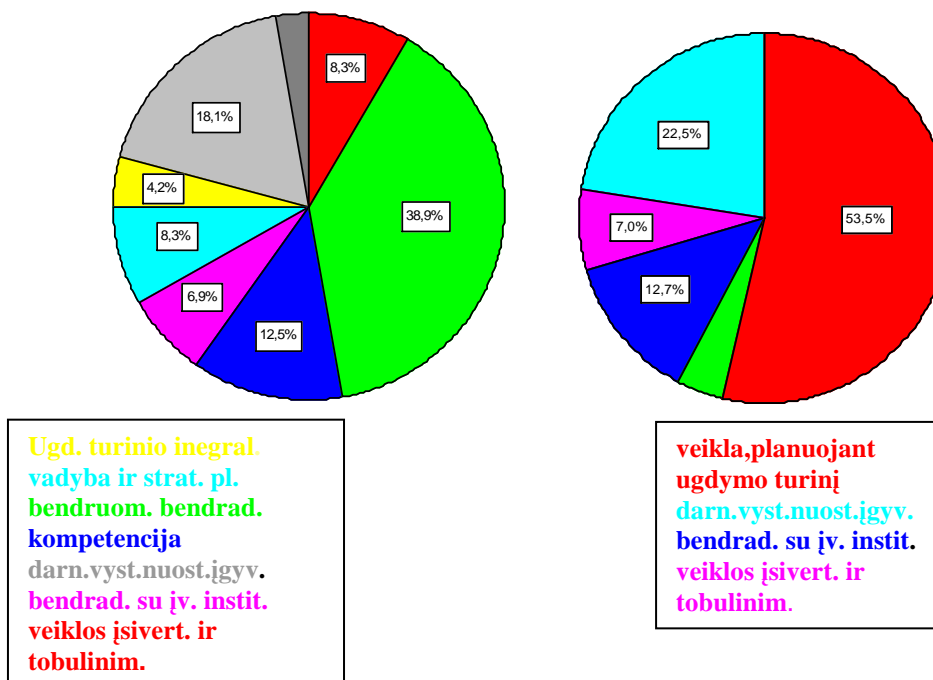
	atsak.sk.	proc.
Teigiamas požiūris	26	37,1
didelis dėmesys mokymuisi	9	12,9
tai galimybė patenkinti visus poreikius	8	11,4
visuotinė gerovė	18	25,7
neturiu nuomonės	1	1,4
nesuprantu šios sąvokos	8	11,4
iš viso	70	100,0

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Moksleivių anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Matome, jog 37,1% moksleivių pasisako už tai, jog darnus vystymasis yra teigiamas požiūris į visas gyvenimo sritis. Taip pat didelė dalis (25,7%) galvoja, kad tai yra visuotinė gerovė. Panašus pasirinkimas buvo ir moksleivių tėvų. Galima manyti, jog pateikus variantus respondentai puikiai suvokia šios sąvokos prasmę.

Anketinės apklausos III dalis: darnaus vystymosi švietime samprata

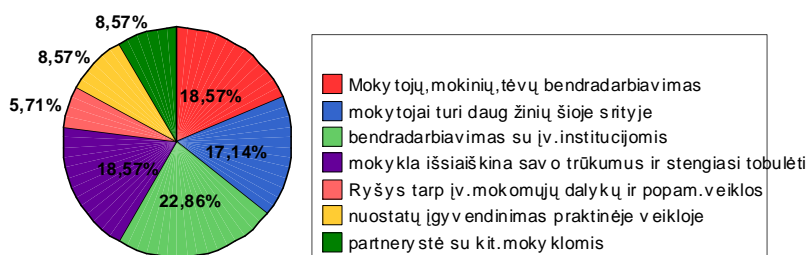
Anketinės apklausos trečioji klausimų grupė jau konkrečiai susijusi su darniuoju vystymusi švietime, respondentų prašoma nuomonės apie pačią darnaus vystymosi švietime (DVŠ) sampratą, DVŠ principų supratimą, apie ŠMM vykdomą darnaus vystymosi švietimo programą (anketinėje apklausoje atitinkamai 7 klausimas moksleivių anketoje, 9,10,11 klausimai mokytojų anketoje ir 9,10 klausimai tėvų anketoje). Statistiniai anketų duomenys pateikti paveikslėliuose ir lentelėse po jais pateikiami apibendrinimai ir išvados.

16 pav. "Išsakykite pritarimą pateiktai darn. vyst. mokykloje sampratai"
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai (2009)

Iš pateikto paveikslėlio matome, jog mokytojai ir tėvai labai panašiai suvokia DVŠ sampratą. Abi respondentų grupės, tiek mokytojai (38,9%), tiek moksleivių tėvai (53,5%) pirmenybę teikia mokytojų, moksleivių ir jų tėvų, socialinių partnerių bendradarbiavimui bei dalyvavimui planuojant ugdymo turinį ir mokyklos veiklą. Antruoju pagal svarbą abi grupės (18,1% mokytojai ir 22,5% tėvai) išskyrė darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimą mokyklos praktinėje veikloje. Tai rodo, jog per mažai yra bendradarbiaujama, darnaus vystymosi idėjos labiau deklaruojamos teoriniame lygmenyje, todėl respondentams tai ir buvo aktualu.

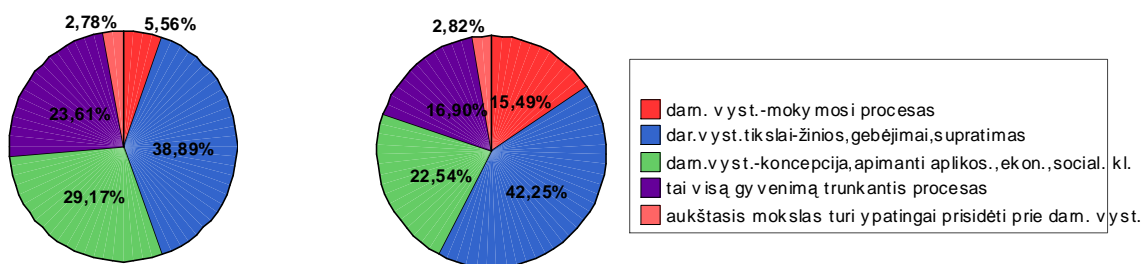
Panagrinėkime kaip į tą patį klausimą atsakė moksleiviai.

17 pav. "Išsakyk savo pritarimą pateiktai darnaus vyst. mokykloje sampratai"
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos (2009)

Moksleiviai pirmenybę teikė bendradarbiavimui su įvairiomis institucijomis – vietos valdžios, mokslo institucijomis, verslo žmonėmis, žiniasklaida ir kt., dalyvavimui bendruomenės iniciuotoje veikloje (22,9%), taip pat mokytojų, moksleivių ir jų tėvų, socialinių partnerių bendradarbiavimui bei dalyvavimui planuojant ugdymo turinį ir mokyklos veiklą (18,6%) bei teiginiui „jog mokykla privalo tobulėti (18,6%)“. Didelė dalis moksleivių atkreipė dėmesį ir į mokytojų kompetenciją (17,1%). Tai tik patvirtina ankstesnį pastebėjimą „jog trūksta bendradarbiavimo ne tik su įvairiomis institucijomis ,bet ir tarp pačių bendruomenės narių.“

Toliau panagrinėsime respondentų požiūrį į DVŠ principus

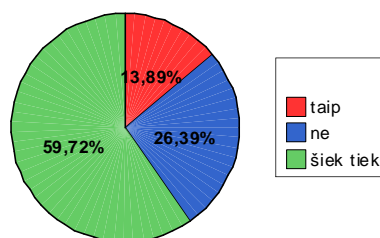
18 pav. „Kuriam DVŠ principui pritartumėte labiausiai?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai „mokytojų anketos ,tėvų anketos (2009)

Kairėje paveikslėlio pusėje pateikti mokytojų atsakymai, o dešinėje- tėvų. Matome, kad abi respondentų grupės prioritetu laiko DVŠ principą, jog darnaus vystymosi ugdymo tikslai turėtų būti žinios, gebėjimai, supratimas, požiūriai ir vertybės. Antru pagal svarbumą abi respondentų grupės taip pat išskiria, jog darnaus vystymosi švietimas plėtojamas kaip plati, visapusiška koncepcija, apimanti tarpusavyje susijusius aplinkos apsaugos ,ekonomikos ir socialinius klausimus. Mažiausiai apklaustiesiems svarbus DVŠ principas, kuris kalba apie aukštąjį mokslą.

Galima teigti, jog respondentai puikiai sugeba išsirinkti svarbiausius DVŠ principus.

ŠMM 2008 metais pradėjo vykdyti darnaus vystymosi švietimo programą „Visuomenės darnaus vystymosi ir jo ugdymo tarpdalykinių kompetencijų plėtotė“. ¹⁷ Vienas šios programos uždavinių yra skatinti mokyklos ir vietos bendruomenės sąveiką, analizuoti jos poveikį ugdymo procesui bei mokyklos kaitai, plėtoti ir analizuoti viešuosius mokyklos ryšius. ¹⁸ Todėl mokytojams buvo užduotas klausimas „ar jie žino apie šią programą.“

19 pav. ŠMM vykdoma programa

17 Darnaus vystymosi ugdymas. Žiūrėta [2009-11-25]. Prieiga per internetą < http://www.pprc.lt/dv/?page_id=50>

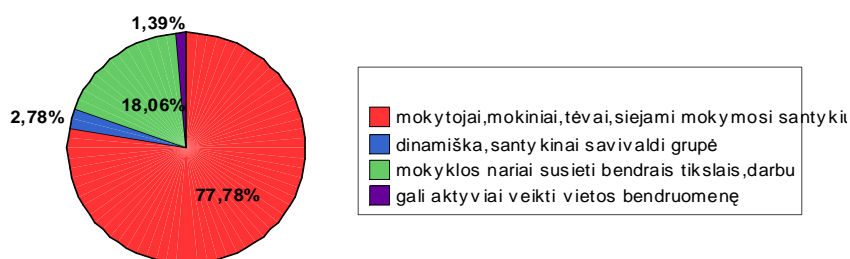
18 Ten pat

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai (2009)

13,9% respondentų atsakė, jog puikiai žino apie šią programą, 26,4% atsakė, jog nežino ir 59,7% - šiek tiek girdėję. Iš atsakymų galime daryti išvadą, jog trūksta informacijos apie darnaus vystymosi ugdymą.

Anketinės apklausos IV dalis: darnus vystymasis Jūsų mokyklos bendruomenėje.

Ši anketinės apklausos klausimų dalis susijusi su pačia mokyklos bendruomene, norima išsiaiškinti kaip respondentai supranta kas yra bendruomenė, kokie DVŠ principai įgyvendinami konkrečiose mokyklose, norima sužinoti kokie bendruomenių bruožai padeda įgyvendinti darnųjį vystymąsi. Norima išsiaiškinti vietos bendruomenės įtaką mokyklai, tėvų veikla mokyklos bendruomenėje, moksleivių indėlis į darnią mokyklos bendruomenę (anketinėje apklausoje atitinkamai 12 -17 klausimai, tėvų anketoje 12-19 klausimai, moksleivių anketoje 8-13 klausimai). Visi statistiniai duomenys pateikti paveikslėliais ir lentelėmis. Pateikiami apibendrinimai ir išvados.

20 pav. "Kas yra mokyklos bendruomenė?"

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos (2009)

Dvidešimtame paveikslėlyje pavaizduota kaip mokytojai supranta mokyklos bendruomenę. Matome, kad dauguma (77,8%) pripažįsta, jog tai vienos mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir kiti asmenys, siejami mokymosi toje mokykloje santykių ir bendrų švietimo tikslų (Švietimo įstatymas, 2002). Kad mokyklos bendruomenė gali aktyviai veikti vietos bendruomenėje, sudaryti palankias sąlygas atsiskleisti kūrėjo asmenybei bei daryti įtaką bendruomeninei sąmonei (Nefas, 2003) mano labai maža dalis respondentų (1,4%). Tai rodo, kad per mažai suprantamas vaidmuo, tenkantis vietos bendruomenei.

Panagrinėkime, kaip moksleivių tėvai supranta mokyklos bendruomenę.

21 pav. "Kas yra mokyklos bendruomenė?"

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, tėvų anketos (2009)

Taip pat dauguma respondentų (67,6%) mano, kad tai vienos mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir kiti asmenys, siejami mokymosi toje mokykloje santykių ir bendrų švietimo tikslų (Švietimo įstatymas, 2003). Tačiau antroji respondentų grupė mato didesnę vaidmenį tenkantį vietos bendruomenei (8,5%). Nemaža dalis tėvų (23,9%) mano, jog tai yra mokyklos nariai susieti bendrais tikslais, darbu, mokyklos tvarkos normomis ir išgyvenimais (Dombranskienė, 2002).

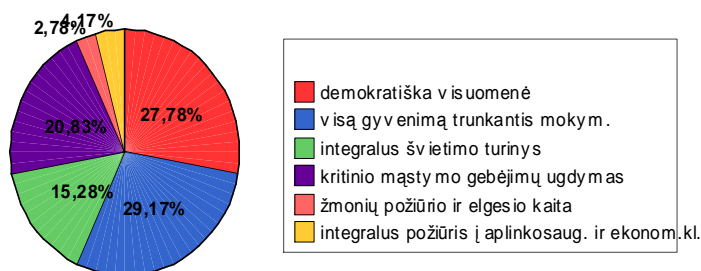

22 pav. „Kas yra mokyklos bendruomenė?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos (2009)

Moksleiviai taip pat prioritetą teikia Švietimo įstatyme pateiktam mokyklos bendruomenės apibrėžimui (54,3%). Nei vienas tėvas nepasirinko apibrėžimo, jog tai dinamiška, santykinai savivaldi, priklausanti nuo greitai besikeičiančių principų grupė, kurios dinamiškumas sąlygojamas bendruomenės narių, jų tarpusavio santykių (Kvieskienė, 2003), tik 1,4% mokytojų skyrė jam pirmenybę, tačiau trečiojoje respondentų grupėje šiam apibrėžimui pritarė 8,6% apklaustųjų. Tai rodo, jog moksleiviams labiau nei mokytojams ir tėvams aktualesni bendruomenės narių tarpusavio santykiai.

Sekantis paveikslėlis vaizduoja, kaip konkrečių mokyklų pedagogai įvardino DVŠ principus, įgyvendinamus jų mokyklų bendruomenėse.

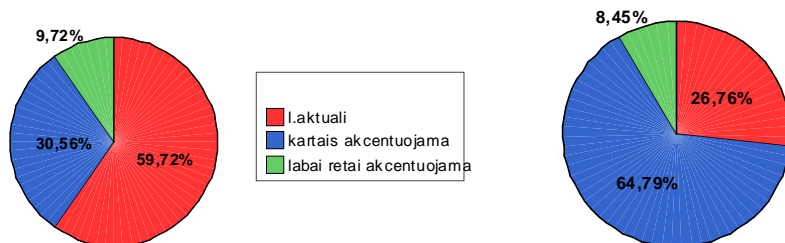
23 pav. „Kokie DVŠ principai įgyvendinami Jūsų mokyklos bendruomenėje?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos (2009)

Matome, kad daugiausiai respondentai įvardijo DVŠ principą-visą gyvenimą trunkantis mokymasis (Darna vystymosi švietimo strategija, 2005). Taip pat nemaža dalis respondentų pasirinko DVŠ principą-demokratiška visuomenė bei kritinio mąstymo gebėjimų ugdymas (DVŠ strategija). Mažiausiai įgyvendinamu DVŠ principu apklaustieji įvardijo-žmonių požiūrio ir elgesio

kaita bei integralus požiūris į aplinkosauginius ir ekonominius klausimus (DVŠ strategija). Tai rodo, kad per mažai suprantamas aplinkosaugos klausimų aktualumas ir svarba.

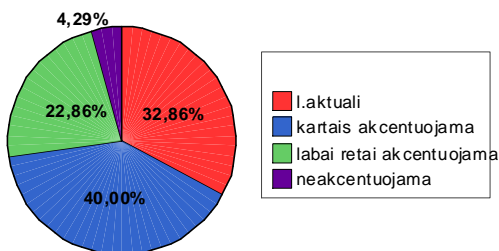
Toliau nagrinėsime kokie mokyklos bendruomenės bruožai, respondentų nuomone, padeda įgyvendinti darnųjį vystymąsi.

24 pav. “Pedagogai, mokiniai ir tėvai sudaro mokykl. bendruomenę, kuri pakankamai savivaldi“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos (2009)

Kairėje paveikslėlio pusėje matome mokytojų pasirinkimą, dešinėje-tėvų. Mokytojų nuomone savivalda mokyklų bendruomenėse yra pakankamai stipri (59,7%), o tėvams atrodo, jog savivalda tik kartais akcentuojama (64,8%). Tai reiškia, kad tėvai nelabai supranta savivaldos reikšmę kaip vieną iš svarbiausių mokyklos bendruomenės organizavimo metodų (Dombranskienė, 2002).

Toliau matome kaip moksleiviai atsakė į tą patį klausimą.

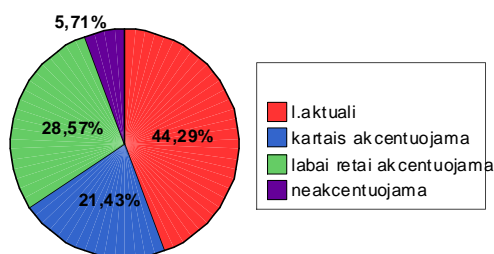
25 pav. “Pedagogai, mokiniai ir tėvai sudaro mokykl. bendruomenę, kuri pakankamai savivaldi“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos (2009)

Kaip matome iš pateikto paveikslėlio, nuomonės pasiskirstė įvairiai. Tačiau daugiausiai (40%) moksleivių linkę manyti ,kad savivaldos reikšmė kartais akcentuojama. Šioje respondentų grupėje atsirado dalis ir tokių, kurie mano, jog savivaldos iš vis nėra .Galima manyti ,kad ši respondentų dalis nesuprato pačios sąvokos, nes panagrinėjus konkrečių mokyklų strateginius planus, visuose kalbama, jog mokyklos bendruomenėse veikia savivaldos institucijos.

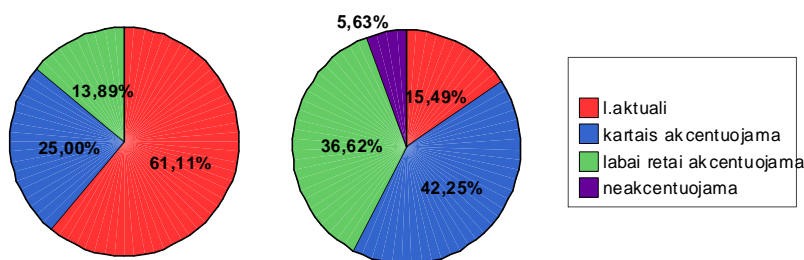
26 pav. „Bendruomenės gyvenimas – veiklus, savarankiškas ir orus“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Dvidešimt šeštasis paveikslėlis vaizduoja kitą mokyklos bendruomenės bruožą. Matome, kad toks bruožas ryškus, pažymi 53,8% mokytojų ir tik 5,6% tėvų. Galima manyti, jog tėvai turi per mažai informacijos apie bendruomenės veiklą. Tai ir vėl parodo, kad tėvai per mažai įtraukiami į mokyklos gyvenimą.

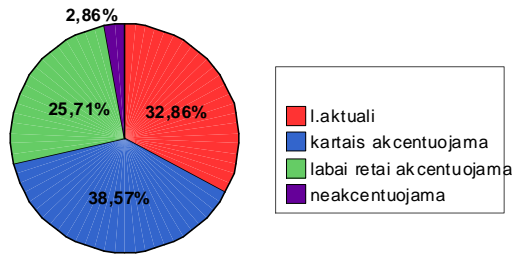
27 pav. „Bendruomenės gyvenimas – veiklus, savarankiškas ir orus“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Kad šis bruožas gana ryškus mano 44,3% moksleivių. Nevisiškai su šiuo teiginiu sutinka 21,4% respondentų, 28,6% mano, jog tai būna labai retai ir 5,7% apklaustųjų teigia, jog šito išvis nėra. Remiantis moksleivių nuomone, galime teigti, jog konkrečiose mokyklų bendruomenėse šis bruožas gana ryškus.

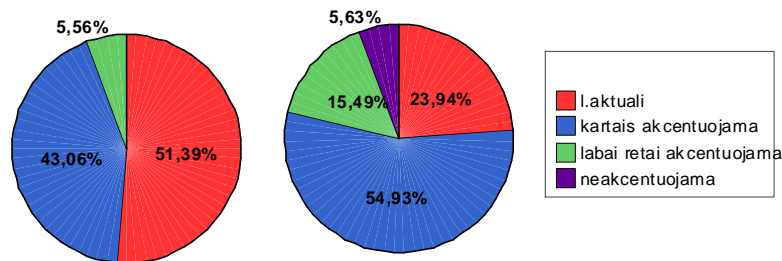
28 pav. „Ypatingą vaidmenį vaidina mokinių savivalda“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Šis paveikslėlis vaizduoja, kaip mokytojai ir tėvai įvertino moksleivių savivaldą. Pastebime, kad mokytojai puikiai suvokia moksleivių savivaldos reikšmę ir 61,1% pabrėžia, kad jų mokyklų bendruomenėse tai labai aktualu. Tėvams atrodo, kad tai tik kartais akcentuojama (42,3%) ir labai retai akcentuojama (36,6%). Tai vėl parodo, kad tėvai turi per mažai informacijos apie bendruomenės veiklą.

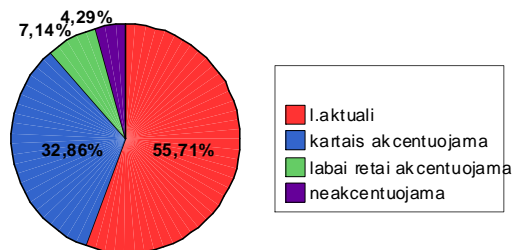
29 pav. „Ypatingą vaidmenį vaidina mokinių savivalda“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Iš moksleivių atsakymų matome, jog jie pastebi šį bendruomenės bruožą savo mokyklų bendruomenėje. 32,9% pasisakė ,jog tai labai aktualu ir 38,6%- kartais akcentuojama. Galima daryti išvada, jog mokyklų bendruomenėse veikia moksleivių savivaldos institucijos ir moksleiviai yra į jas įtraukiami.

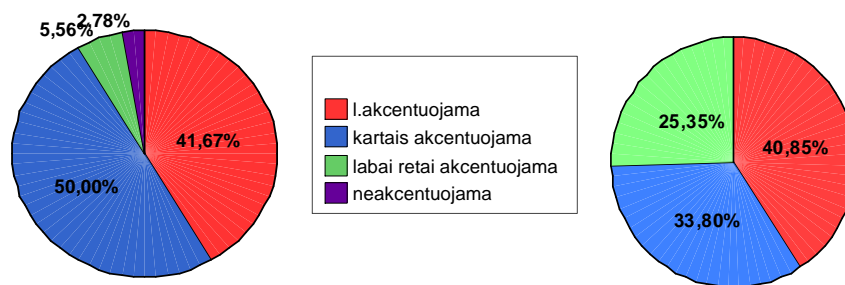
30 pav. „ Mokytojų ir mokinių santykiai grindžiami lygiateise partneryste, pagalba“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Kad šis bruožas ryškus mano pusė mokytojų (51,4%) .Tačiau tėvams atrodo kiek kitaip: 54,9% mano kartais pasireiškiant šį bendruomenės bruožą. Galima teigti ,jog tėvai per mažai turi informacijos apie mokyklos bendruomenės gyvenimą, apie mokytojų ir moksleivių tarpusavio bendradarbiavimą.

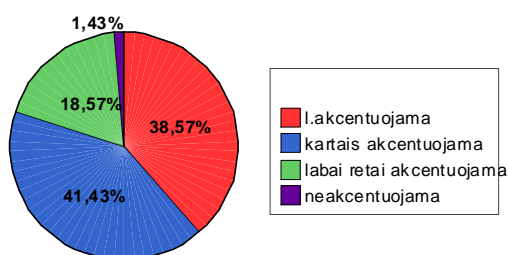
31 pav. „ Mokytojų ir mokinių santykiai grindžiami lygiateise partneryste, pagalba“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Iš moksleivių atsakymų matome, kad jie taip pat pripažįsta šį bendruomenės bruožą esant ryškų (55,7%).Anot Lukšienės (2000) galime teigti ,kad mokyklos bendruomenė yra tuo darnesnė, kuo daugiau jos narių susieti draugystės santykiais. Iš respondentų atsakymų matome, kad šis teiginys pasitvirtino.

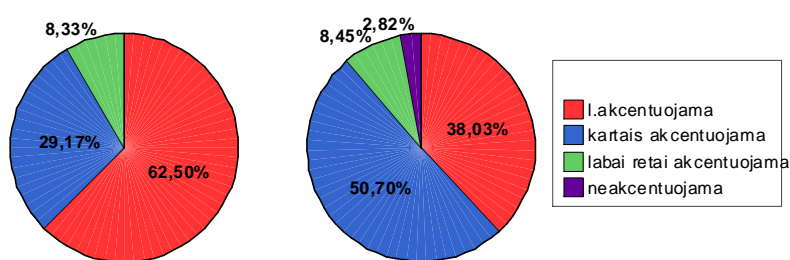
32 pav. „Mokykla gyvena įvairiaspalvį kultūrinį gyvenimą“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Trisdešimt antrajame paveikslėlyje matome kaip mokytojai ir tėvai įvertino dar vieną bendruomenės bruožą. Pusė mokytojų nevisiškai pritarė šiam teiginiui, panašiai ir tėvai įvertino šį bruožą.

33 pav. „Mokykla gyvena įvairiaspalvį kultūrinį gyvenimą“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

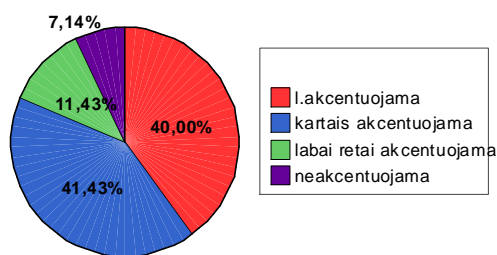
Daugiausia moksleivių (41,4%) nevisiškai sutiko su šiuo teiginiu. Kaip žinoma, kultūrinis gyvenimas sudaro realias galimybes reguliuoti santykius tarp individo ir jį supančios aplinkos, įjungti jį į gyvenimiškas situacijas, kur jis gali "imti" iš aplinkos, visuomenės ir "duoti" supantiems jį žmonėms, gamtai, visuomenei¹⁹ todėl darytina išvada, kad šį bruožą reikėtų stiprinti.

34 pav. „Mokykla orientuoja mokinius kūrybiškai dalyvauti pamokinėje ir popamokinėje veikloje“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Toliau matome kaip respondentai įvertino sekantį mokyklų bendruomenės bruožą. Pastebime jog mokytojams atrodo, jog šis bruožas pakankamai ryškus(62,5%), tačiau dauguma tėvų (50,7%) nevisiškai pritaria šio bruožo pasireiškimui.

¹⁹ Moksleivių mokymas orientuotis socialinėse situacijose psichodramos pagalba. Žiūrėta [2010-01-08]. Prieiga per internetą < <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT> >

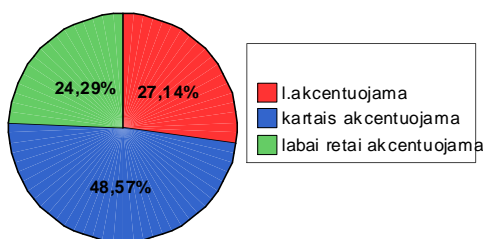
35 pav. „Mokykla orientuoja mokinius kūrybiškai dalyvauti pamokinėje ir popamokinėje veikloje“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Moksleiviai daugiausiai rinkosi variantą, jog taip būna ne visada (41,4%). Apibendrinant galima daryti išvadą, jog reikėtų ugdomojoje veikloje sudaryti sąlygas vaiko mokymosi aktyvumui reikštis, dirbti metodiškai mokyti aktyvumo formų, mokymosi metodikos (Fullan,1998).

36 pav. „Mokyklos gyvenimas susietas su jos istorija ir aplinkos praeitimi, su miesto aktualijomis“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Trisdešimt šeštasis paveikslėlis rodo kaip mokytojai ir tėvai įvertino paskutinį jiems pateiktą mokyklos bendruomenės bruožą. Čia vienodai balsų mokytojų anketose surinko du variantai, kad tai labai akcentuojama ir kad kartais akcentuojama. Tėvai laikėsi nuomonės, jog tai kartais akcentuojama.

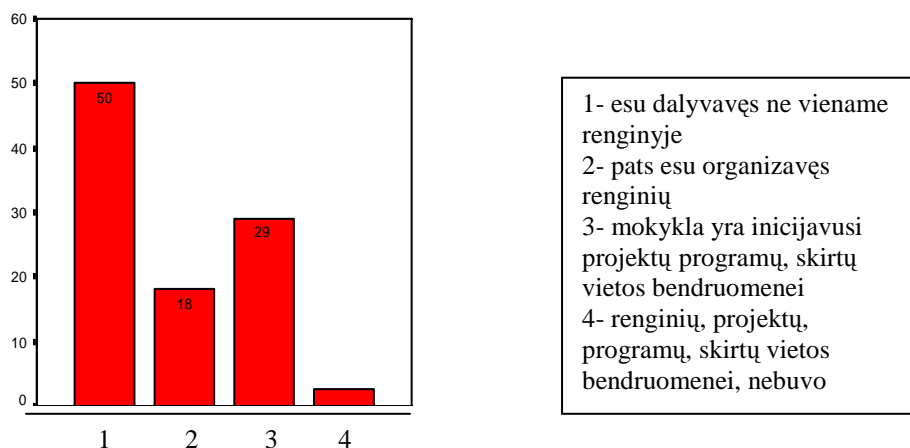

37 pav. „Mokyklos gyvenimas susietas su jos istorija ir aplinkos praeitimi, su miesto aktualijomis“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Iš moksleivių atsakymų matome, jog šis bruožas kartais akcentuojamas. Galima daryti išvadą, jog šį bruožą reikėtų stiprinti, nes pasak Lukšienės (2000) mokykla neatliks savo kultūros perdavėjo, puoselėtojo ir tęsėjo vaidmens, gyvendama uždaru, izoliuotu nuo aplinkos, nuo ją sudarančios bendruomenės būdu.

Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo programoje (2007) pabrėžiama, jog visuomenės švietimas irgi yra vienas iš darnaus vystymosi prioritetų, ten taip pat kalbama, kad mokykla ir vietos bendruomenė yra partneriai ne tik švietimo kaitos vyksme, bet ir platesniame – socialinės kaitos

kontekste, todėl keletas anketos klausimų buvo susiję su vietos bendruomenės vaidmeniu mokyklos bendruomenėje. Panagrinėkime kaip į šiuos klausimus atsakė respondentai (mokytojai)

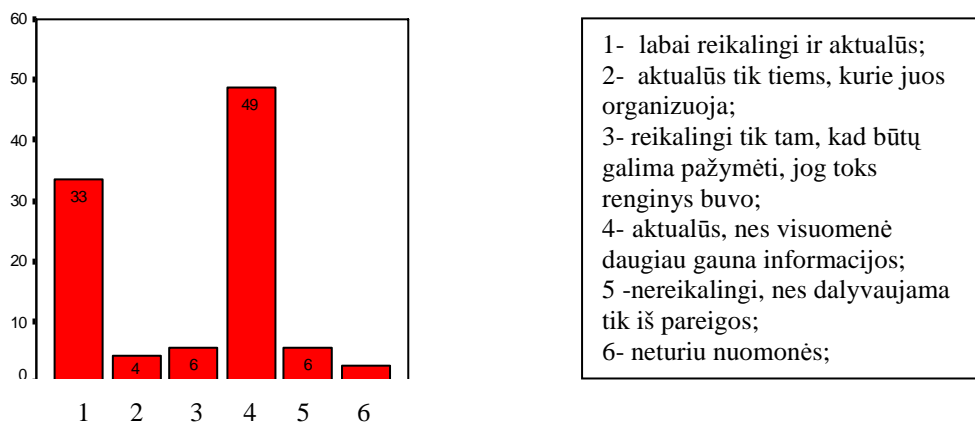

38 pav. „Kokius renginius, skirtus vietos bendruomenei, Jūs pats esate organizavę arba esate dalyvavę organizuojuose mokykloje?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos(2009)

Kaip matome iš paveikslėlio renginių skirtų vietos bendruomenei yra. Tik 3% apklaustųjų nurodė, kad jokių renginių, projektų, programų, skirtų vietos bendruomenei, nebuvo. Galime daryti išvadą, jog nagrinėtos mokyklinės bendruomenės aktyviai veikia vietos bendruomenėse.

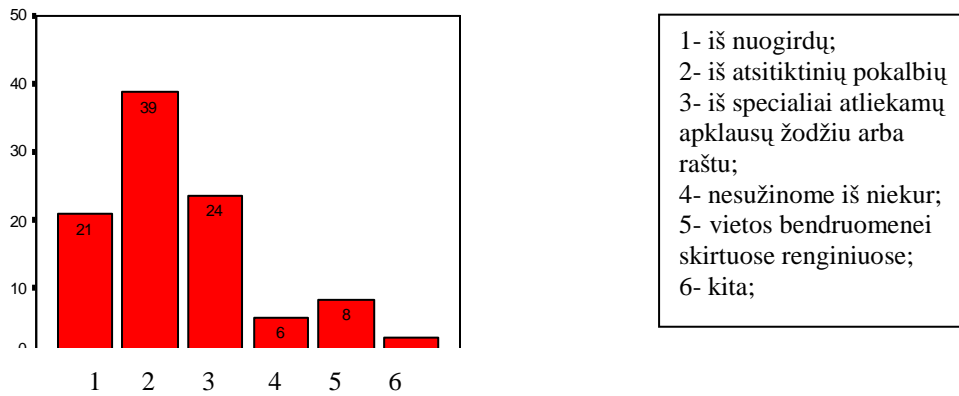
Panagrinėkime kaip respondentai įvardijo tokių renginių teikiamą naudą.

39 pav. „Ar teminiai renginiai yra aktualūs ir reikalingi pedagogams ir regioninei bendruomenei?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos(2009)

Kaip pastebime iš paveikslėlio, apklaustieji įvardijo, jog tokie renginiai yra reikalingi, nes visuomenė daugiau sužino apie mokyklos bendruomenę (82%). Galima daryti išvadą, jog respondentai neabejoja tokių renginių naudingumu.

40 pav. „... Iš ko sužinote, kaip vietos bendruomenė vertina mokyklą?“
Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos(2009)

Šis paveikslėlis vaizduoja kaip vyksta informacijos pasikeitimas su vietos bendruomene. Pastebime, kad daugiausia (39%) respondentai rinkosi atsakymą „jog sužino iš atsitiktinių pokalbių. Nors kaip matėme anksčiau nagrinėtame paveikslėlyje, renginiai yra organizuojami, tačiau tik 8 procentai respondentų nurodė, jog būtent renginiuose sužino kaip vietos bendruomenė vertina mokyklą. Ko gero mokyklų bendruomenėms reikėtų ieškoti naujų bendradarbiavimo formų - labai prasmingas visai mokyklos bendruomenei leidžiamas aktualius švietimo klausimus svarstantis mokyklos laikraštis, tėvams bei vietos bendruomenei skirti informaciniai biuletiniai (Bendrosios programos, 2008).

Kaip jau buvo minėta, tėvai yra neatsiejama mokyklos bendruomenės dalis. Mokyklos bendruomenę ir tėvus turėtų jungti glaudūs tarpusavio bendradarbiavimo ryšiai (Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999). Todėl keletas klausimų buvo pateikta tėvams apie bendravimo su mokykla formas, apie gaunamą iš mokyklos informaciją, klausama tėvų nuomonės apie savivaldos institucijų veiklą, taip pat kas paskatintų tėvus labiau bendradarbiauti su mokykla.

19 lentelė

Bendravimo su tėvais formos

Atsakymų variantai	Taip	Ne
Tėvų susirinkimai	100%	0%
Mokytojų lankymasis namuose	7%	93%
Pokalbiai telefonu;	69%	31%
Individualūs pokalbiai	47,9%	52,1%
Mokyklos parengti testai ir apklausos raštu	31%	69%
Pastabos ir pagyrimai pažymių knygelėse	64,8%	35,2%
Įvairūs renginiai, vakaronės	43,7%	56,3%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Kaip matome iš respondentų atsakymų, dažniausiai naudojama bendravimo forma yra tėvų susirinkimai, pokalbiai telefonu ir pastabos ir pagyrimai pažymių knygelėse. Galima manyti, kad tokiu būdu yra perduodama tėvams informacija, kuri daugiau susijusi su mokinių pasiekimais ar mokymosi programomis, tuo tarpu Bendrosiose programose (2008) siūloma nuolat tėvus informuoti ir apie mokyklos gyvenimą.

20 lentelė

Gaunamos informacijos pobūdis

Atsakymų variantai	Taip	Ne
Mokyklos tikslai, uždaviniai	23,9%	76,1%
Mokyklos darbo organizavimas, veikla	28,2%	71,8%
Mokymo turinys ir būdai mokykloje	23,9%	76,1%
Moksleivių mokymasis	76,1%	23,9%
Moksleivių elgesys	67,6%	32,4%
Moksleivių lankomumas	52,1%	47,9%
Moksleivių laisvalaikis	25,4%	74,6%
Moksleivių dorinis auklėjimas	23,9%	76,1%
Moksleivių lytinis auklėjimas	15,5%	84,5%
Moksleivių pilietinis, patriotinis auklėjimas	18,3%	81,7%
Moksleivių tarpusavio santykiai	33,8%	66,2%
Moksleivių ir mokytojų santykiai	36,6%	63,4%
Buitinės, socialinės problemos	21,1%	78,9%
Klasės, mokyklos tvarkymas, remontas	19,7%	80,3%
Ekskursijų, popamokinių renginių organizavimas	62%	38%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Kaip teigiama pedagogų profesinės raidos centro pranešime „Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti“ (2004) tėvai tampa mokyklos bendruomenės gyvenimo dalyviai ir organizatoriai tada, kai gerai tam pasirengiama: ištiriama mokyklos organizacijos aplinka, gyventojų požiūris į mokyklą, poreikiai, kuriuos mokykla galėtų patenkinti, tariamasi su tėvais dėl mokyklos tikslų, uždavinių, veiklos kryptių, tradicijų, todėl devynioliktoje lentelėje pateikiami atsakymai, apie tai kokią informaciją tėvai gauna iš mokyklos. Kaip pastebime, daugiausia bendravimo pobūdis susijęs su informacijos apie vaikus perdavimu ir mažai bendradarbiaujama kitose srityse.

21 lentelė

Bendradarbiavimo būdai

Atsakymų variantai	Taip	Ne
Vengiame, nenorime	0%	100%

Lankomės klasės valandėlėse, papasakojame apie savo profesiją;	32,4%	67,6%
Padedame organizuoti ekskursijas, popamokinius renginius	23,9%	76,1%
Padedame remontuoti klasę, mokyklą	16,9%	83,1%
Paremiame mokyklą finansiškai	26,8%	73,2%
Ateiname į mokykloje organizuojamus susitikimus, renginius	71,8%	28,2%
Aktyviai dalyvaujame mokyklos tarybos veikloje	5,6%	94,4%
Nesame buvę nei mokyklos tarybos, nei kitos mokyklos savivaldos institucijos nariais	14,1%	85,9%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Kaip matome iš dvidešimos lentelės visi respondentai nori bendradarbiauti su mokykla, tačiau nėra linkę patys rodyti bendradarbiavimo iniciatyvos ,dauguma nurodė, jog ateina tik pakviečiami . Panašiai į šį klausimą atsakė ir moksleiviai.

22 lentelė

Atsakymų variantai	Taip	Ne
dalyvauja tėvų susirinkimuose;	77,1%	22,9%
padeda mokyklai materialiai;	10%	90%
padeda organizuoti popamokinius renginius;	1,4%	98,6%
dalyvauja tėvų komiteto veikloje;	18,6%	81,4%
kita	8,6%	91,4%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Moksleivių anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Galime daryti išvadą, jog tėvai ne itin aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą.

Į klausimą, o kas paskatintų aktyviau bendradarbiauti su mokykla, tėvai atsakė sekančiais:

23 lentelė

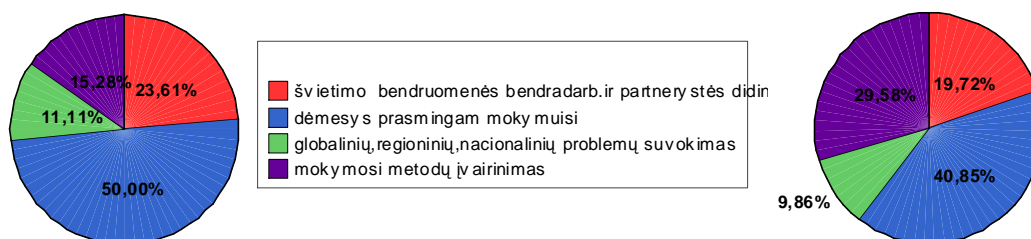
Atsakymų variantai	Taip	Ne
Jei būtų atsižvelgta į Jūsų pasiūlymus;	18,3%	81,7%
Didesnis dėmesys Jūsų pastaboms;	19,7%	80,3%
Dažnesnis Jūsų vaiko paskatinimas, pagyrimas;	42,3%	57,7%
Kita;	33,8%	66,2%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Tėvų anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Daugiausia pritarimo sulaukė variantas, jog paskatintų aktyviau bendradarbiauti dažnesnis jų vaiko paskatinimas ar pagyrimas (42,3%). Išsakyti savo pastabas ir pasiūlymus mokyklos bendruomenei, tėvai nėra linkę. Paprašius įvardinti kitus paskatinimo būdus, respondentai negalėjo konkrečiai jų įvardinti. Tai ir vėl parodo, jog tėvai nėra aktyvūs mokyklinių bendruomenių nariai.

Anketinės apklausos V dalis: darnaus vystymosi švietimo galimybių vertinimas.

Paskutinė anketinės apklausos klausimų grupė susijusi su DVŠ galimybių vertinimu. Respondentų klausiama, kokie veiksniai galėtų tobulinti darnią mokyklos bendruomenę, kokių savybių reikia asmeniui, kad jis galėtų būti darnios bendruomenės atstovu, su kokiais sunkumais susiduria mokyklų bendruomenės įgyvendindamos darnųjį vystymąsi (atitinkamai 18-20 klausimai mokytojų anketose, 20-21 klausimai tėvų anketose ir 14-16 klausimai moksleivių anketose). Visi atsakymai pavaizduoti paveikslėliuose ir lentelėse, po jais pateikiami apibendrinimai ir išvados.

41 pav. „, Kokie veiksniai galėtų tobulinti darnią mokyklos bendruomenę?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

Kaip matome iš pateikto paveikslėlio, tiek mokytojai (50%), tiek tėvai (40,9%) daugiausiai įvardijo, jog tobulinti darnią mokyklos bendruomenę padėtų sutelktas dėmesys į prasmingą mokymąsi, kuris skatintų darnią elgseną švietimo institucijoje, darbo vietoje, šeimoje ir bendruomenėje. Antru pagal svarbą (23,6%) mokytojai išskyrė tai, kad reikėtų didinti švietimo bendruomenės narių ir kitų suinteresuotų asmenų bendradarbiavimą ir partnerystę, tuo tarpu tėvams (29,6%) atrodo, jog šalia tradicinių švietimo metodų reikėtų organizuoti diskusijas, koncepcijų sampratų apžvalgą, teorinius tyrimus, vertybių aiškinimąsi, situacijų modeliavimą, scenarijų ir modelių kūrimą, situacijų vaidinimą, žaidimus, atvejų analizes, ekskursijas, mokymąsi gamtoje, projektinę veiklą, pažangiosios patirties analizę, IKT, problemų sprendimą. Mažiausiai respondentai pritarė teiginiui, jog tobulinti mokyklos bendruomenę padėtų globalinių, regioninių, nacionalinių ir vietos aplinkos problemų suvokimas. Galima daryti išvadą, jog labiausiai respondentai pasigenda darnos mokymosi programose, taip pat pripažįsta, jog reikalingas didesnis bendradarbiavimas, taip pat darnos neįneša ir mokymo(si) metodai.

24 lentelė

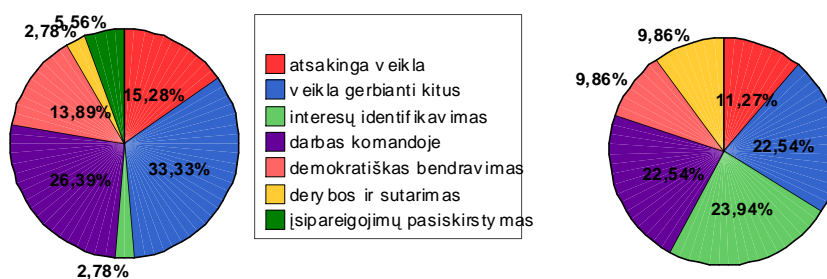
Veiksniai tobulinantys darnią mokyklos bendruomenę

Atsakymų variantai	Taip	Ne
Problemų sprendimas kartu	70%	30%
Kūrybingi mokytojai	78,6%	21,4%
Pareigų žinojimas	77,1%	22,9%
Atsakomybė už savo poelgius	82,9%	17,1%
Naujos veiklos taikymas	75,7%	24,3%

Aktyvus tėvų dalyvavimas	61,4%	38,6%
Stipri mokinių savivalda	72,9%	27,1%
Galimybė rinktis veiklą	74,3%	25,7%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Moksleivių anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

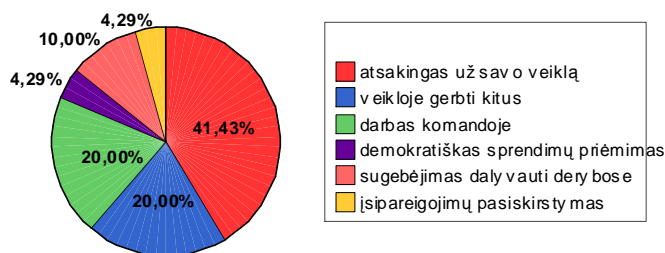
Kaip rodo dvidešimt trečioji lentelė, visus pateiktus teiginius respondentai įvardijo kaip veiksnius, kurie padėtų greičiau pasiekti darnos mokyklos bendruomenėse. Labiausiai susilaukė pritarimo teiginys, jog tiek mokytojas, tiek mokinys turi būti atsakingas už savo poelgius. Tai rodo, jog nagrinėtose mokyklų bendruomenėse nėra akcentuojama atsakomybė už netinkamą poelgį. Mažiausiai moksleiviai palaikė teiginį, jog tėvai turėtų aktyviau dalyvauti, sprendžiant iškilusias problemas. Tai parodo, jog per mažai suvokiamas tėvų vaidmuo mokyklinėje bendruomenėje.

42 pav. „Kokiomis savybėmis turi pasižymėti žmogus, kad jis būtų darnios bendruomenės atstovas?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos, tėvų anketos(2009)

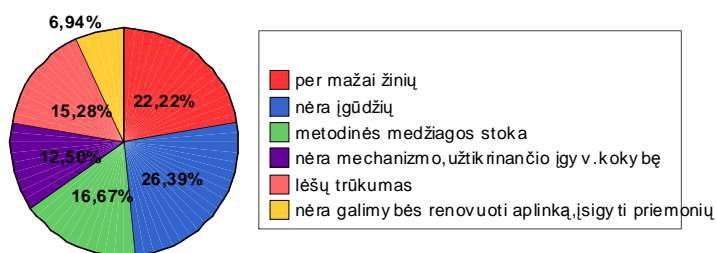
Kaip svarbiausią bruožą tiek mokytojai ,tiek tėvai išskyrė tai, jog asmuo turi turėti pagarbos kitam jausmą, taip pat jog turi sugebėti dirbti komandoje.

43 pav. „Kokiomis savybėmis turi pasižymėti žmogus, kad jis būtų darnios bendruomenės atstovas?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, moksleivių anketos(2009)

Moksleiviai svarbiausia savybe įvardijo atsakomybės už savo veiklą buvimą, po to pagarba kitam ir sugebėjimą dirbti komandoje.

44 pav. „Kokie yra darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumai jūsų mokykloje?“

Šaltinis: Anketinės apklausos rezultatai, mokytojų anketos (2009)

Kaip matome, didžiausiu trūkumu DVŠ plėtrai mokyklose respondentai įvardijo tai, jog neturi įgūdžių, turi per mažai žinių, nėra metodinės medžiagos. Todėl galima daryti išvadą, kad darnusis vystymasis daugiau deklaruojamas teoriniame lygmenyje, tačiau realioje mokyklos veikloje darnios mokyklos bruožų yra raiška fragmentinė.

25 lentelė

Veiksniai trukdantys DVŠ

Atsakymų variantai	Taip	Ne
Nekompetentingi pedagogai	75,7%	24,3%
Smurtauojantys moksleiviai	77,1%	22,9%
Nenorintys mokytis moksleiviai	64,3%	35,7%
Bendradarbiavimo nebuvimas	68,6%	31,4%
Žinių trūkumas	48,6%	51,4%
Pamokų praleidinėjimas	60%	40%
Nesidomėjimas jokia veikla	61,4%	38,6%
Mokinių nenoras dalyvauti mokyklos savivaldoje	58,6%	41,4%
Tėvai per mažai domisi mokyklos gyvenimu	45,5%	54,5%
Aplinkos nesaugojimas	54,5%	45,5%

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Moksleivių anketos, anketinės apklausos rezultatai (2009)

Kaip matome, visus pateiktus veiksnius moksleiviai įvardijo kaip veiksnius trukdančius darniam vystymuisi mokykloje. Daugiausiai pritarimo sulaukė teiginys, jog tai yra smurtauojantys moksleiviai (77,1%). Tikėtina, jog tai yra labai aktuali problema visoms mokyklinėms bendruomenėms, ne tik Mažeikių rajono atveju, bet ir visos Lietuvos mastu. Ne mažiau aktuali problema moksleiviai įvardijo ir mokytojų kompetencijos nebuvimą (75,7%). Kad taip yra pripažino ir mokytojai (44 pav.)

Išanalizavus anketinės apklausos metu surinktus duomenis ir juos apibendrinus galiausiai bus atlikta Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste SSGG analizė.

5.4 Interviu su mokyklų bendruomenių nariais.

Kad galėčiau papildyti apklausos metodu gautus duomenis pasirinkau ir interviu metodą. Kadangi magistro darbo tema apie mokyklų bendruomenių veiklą, interviu atlikau su trijų skirtingų mokyklų tipo direktoriaus pavaduotojais ugdymui: pagrindinės mokyklos, vidurinės mokyklos ir gimnazijos. Taip pat su vienos iš mokyklų tėvų komiteto pirmininku ir vienos iš mokyklų moksleivių prezidentu. Interviu vykdytas tiesioginio susitikimo metu. Apklausiant atsakymai buvo

fiksuojami protokole, kadangi tyrime dalyvaujantys asmenys pageidavo, kad jų atsakymai nebūtų fiksuoti naudojant garso įrangą. Siekiant išsaugoti atsakinėjusių anonimiškumą, vardai ir pavardės tyrimo medžiagoje neatskleidžiami.

Interviu su skirtingų mokyklų tipų direktorių pavaduotojais ugdymui

1. Ar Jums girdėta sąvoka „darnasis vystymasis“?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip

2. Gal galėtumėt pasakyti kaip suprantate darnaus vystymosi švietimą (DVŠ)?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: DVŠ suprantu kaip visumą veiksmų, kuriais visa bendruomenė darniai siekia ugdyti brandų, sąmoningą mūsų visuomenės narį.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: DVŠ suprantu kaip labai plačią įvairių programų ,projektų ,jų įgyvendinimo dokumentų bei veiklų visumą, leidžiančią ir sudarančią sąlygas nuolatiniam žmogaus mokymuisi formalioje ir neformalioje aplinkoje. Tai galimybė norinčiam, aktyviam piliečiui, kuris suvokia, bando aiškintis egzistuojančias problemas įvairiose gyvenimiškose srityse, įnešti savo indėlį arba mokytis tai daryti komandoje, bendradarbiaujant sprendžiant pačius įvairiausius klausimus: etikos, žmogaus teisių, aplinkosaugos, sveikatos, kultūros ,verslumo ir kitose srityse.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Darnaus vystymosi švietimas – tai visuomenės švietimas, mokymas, žinių suteikimas apie darnos palaikymą, kiekvieno asmens atsakomybę už visuotinę gerovę.

3. Ar esate susipažinę su DVŠ strategija?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip. Esu susipažinusi su DVŠ 2007-2015 metų programa ir valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatomis.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Ne

4. Ar sudarydami mokyklos strateginį planą, naudojate DVŠ strategiją ir kaip tai įtakoja mokyklos strateginį planą?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip. Mokyklos strateginiai tikslai ir uždaviniai dera su DVŠ strategijos nuostatų pagrindiniais siekiais. Jau pats jo rengimas dalyvaujant mokyklos komandai, vidaus audito duomenų panaudojimas, numatytos

priemonės ugdymo proceso tobulinimui, aplinkos, bendravimo ir bendradarbiavimo kūrimui, savivaldos aktyvinimui sąlygoja darnųjį vystymąsi.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Strateginiame plane pagal vidaus audito (ši priemonė įsivertinimui numatoma strategijoje) gautus duomenis parinkti strateginiai tikslai, kurie artimi DVŠ nuostatom: ugdymo proceso tobulinimas plečiant IT naudojimą, mokinių sugebėjimų plėtotė, palankios aplinkos kūrimas, mokyklos savivaldos aktyvinimą, prevencines programas, tėvų įtraukimą į mokyklos veiklą ir pan.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Ne

5. Kokiais būdais mokyklos bendruomenė dalyvauja mokyklos gyvenime?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Mokykloje yra labai stiprios savivaldos institucijos: mokyklos taryba, mokytojų ir mokinių tarybos, metodinė taryba, profesinė sąjunga. Svarbiausia, kad jų veikla yra pagrįsta bendravimu ir bendradarbiavimu, priimami bendri sprendimai, organizuojami tradiciniai renginiai, palaikant glaudžius ryšius tarp mokytojų, mokinių, tėvų ir mokyklos socialinių partnerių.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Mokykloje veikia ir siūlymus teikia tėvų komitetas, mokytojų taryba, metodiniai būreliai, pedagogų atestacijos komisija, profesinė sąjunga. Tėvai, socialiniai partneriai - aktyvūs projektų, renginių dalyviai ir organizatorių pagalbininkai.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Planuoja mokyklos veiklą, įgyvendina planus, analizuoja rezultatus ir t.t.

6. Ką galite pasakyti apie ŠMM vykdomą darnaus vystymosi švietimo programą „Visuomenės darnaus vystymosi ir jo ugdymo tarpdalykinių kompetencijų plėtotė“, kurios vienas iš uždavinių yra skatinti mokyklos ir vietos bendruomenės sąveiką, analizuoti jos poveikį ugdymo procesui bei mokyklos kaitai, plėtoti ir analizuoti viešuosius mokyklos ryšius?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Šios programos skatinami dalyvaujame įvairiuose kvalifikaciniuose renginiuose ir patys juos organizuojame. Mokykla gali didžiuotis nuolatiniais ryšiais su savo socialiniais partneriais (H. Zudermano gimnazija iš Klaipėdos, Platelių gimnazija, kai kuriomis rajono mokyklomis ir darželiais, vaikų teisių apsaugos skyriumi, nepilnamečių reikalų inspekcija, socialinėmis tarnybomis, kultūros skyriumi ir t.t.). Šie ryšiai skatina mokyklą kaitai, daro imlesne naujovėms, padeda spręsti problemas. Viešieji mokyklos ryšiai, jos atvirumas tėvams ir visai visuomenei organizuojant tradicinius renginius skatina darnųjį vystymąsi.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Šios programos pasekoje, mokytojus pasiekia įvairesnės kompetencijų ugdymąsi skatinančios kvalifikacijos kėlimo programos, nuolat mokykla ieško sąveikos su vietos bendruomene, įtraukia į

mokyklos veiklą jos siūlymus, palaiko glaudžius partnerystės ryšius su kitomis mokyklomis, aktyviai savo veiklą pristato internetinėje svetainėje.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Manychiau, kad mokyklos ir vietos bendruomenės sąveikos lygis labai priklauso nuo vietovės ir mokyklos tipo. Lemia vietovė: kaimo vietovėse sąveika tampresnė ir reikšmingesnė, poveikis didesnis. Lemia mokyklos tipas: pradinėje mokykloje (mokiniai daugiau iš tos vietovės) – didesnė įtaka, gimnazijoje (mokiniai iš įvairių vietovių) – sąveika silpnesnė.

7. Gal galite paminėti seminarą ,paskaitą šia tema, kuriuose dalyvavo Jūsų mokyklos bendruomenės nariai?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Mūsų mokykla yra ne tik dalyvė, bet ir seminarų darnaus vystymosi tema organizatorė. Galima paminėti tokius seminarus: „Bendradarbiavimas –mokyklos veiklos tobulinimo pagrindas“, „Pedagoginės praktinės veiklos sklaida bendraujant ir bendradarbiaujant“, „Naujos idėjos, projektai, patirtis siekiant ugdymo proceso kokybės“, „Sąlygų demokratinės pilietinės visuomenės funkcionavimui kūrimas“ ir kiti. Projektas „Neįgalaus jaunimo integracija į Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos bendruomenę“ ir to pasekoje atsiradęs nuolatinis bendradarbiavimas su sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ ir t.t.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: „Šiuolaikinis pedagogo komunikavimas“, „Savęs pažinimas ir motyvavimas sėkmei“, „Mokytojų mokymas vykdyti prevencines ir intervencines programas“.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Ne

8. Gal galite paminėti renginių, skirtų vietos bendruomenei ,kuriuos būtų organizavę ar dalyvavę Jūsų mokyklos bendruomenės nariai?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Tai atvirų durų dienos, Kalėdiniai labdaros koncertai, Motinos dienos koncertai, respublikinis šokių festivalis „Rudens mirazai“, įvairios sportinės varžybos, metodinės dienos- seminarai, į kuriuos kviečiami mūsų socialiniai partneriai. Mūsų mokyklos bendruomenės nariai dalyvauja H. Zudermano ir Platelių gimnazijų organizuojamuose seminaruose, tradiciniame dainuojančių mokytojų festivalyje H. Zudermano gimnazijoje Klaipėdoje ir kt.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Projektas „Atvira mokykla“, tėvų dienos mokykloje, projektas „Laiko ratas“ (istorinis projektas - konkursas Lietuvos 1000-mečiui paminėti, kurio metu miesto gyventojai, mokyklos bendruomenės nariai galėjo atpažinti ant mokyklos langų koduotus specialiais simboliais svarbiausias istorines datas).

Programa „Paauglystės kryžkelės“ - tai buvo mokymai mokyklos mokytojams, tėvams, pagalbiniam personalui. Mokyklos paruošti spektakliai, istoriniai projektai, rodomi vietos bendruomenei, pristatymai viešojoje bibliotekoje.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Ne

9. Ar teminiai renginiai yra aktualūs ir reikalingi pedagogams ir regioninei bendruomenei?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip. To pasekoje bendravimas ir bendradarbiavimas tampa aktyvesnis, nuoširdesnis, tada ir iškilusias problemas lengviau spręsti.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip. Renginiai reikalingi ir jaučiamas susidomėjimas jais.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Taip, jeigu įmanoma atrasti aktualią temą tokiai auditorijai.

10. Kokie veiksniai galėtų tobulinti darnią mokyklos bendruomenę?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Darnios mokyklos bendruomenės tobulinimui reikalingas nuoseklus bendravimas ir bendradarbiavimas, nebijojimas pamatyti problemas ir jas kartu spręsti. Reikia visais galimais būdais įtraukti tėvus ir mokinius į mokyklos gyvenimą.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Aiškus, nevienadienis, apimantis ne vien tik mokytojo asmeninius tikslus mokyklos kaip vienos iš ugdymosi aplinkos mieste, valstybėje svarbos suvokimas, jos problemų analizavimas, reagavimas į realius pasiūlymus, kuo įvairesnės veiklos, jos metodų parinkimas, vietos bendruomenės aktyvesnis įtraukimas bendradarbiauti, įvertinant ir sprendžiant aktualius gyvenimo kokybės klausimus.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Atskiro asmens suvokimas, kad jis yra atsakingas už tai, kas vyksta aplink jį.

11. Kokie yra darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumai jūsų mokykloje?

Mažeikių Pavasario vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Manau, kad vienas iš pagrindinių sunkumų šioje ekonominėje situacijoje – didelė mokytojų iniciatyva ir pasyvus kai kurių tėvų įsijungimas kuriant darnią mokyklos bendruomenę. Puikūs rezultatai galimi tik esant lygiaverčiam bendravimui ir bendradarbiavimui.

Mažeikių Senamiesčio pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Turime nedaug patirties bendraujant su kitų šalių mokyklomis, jų bendruomenėmis, pasiruošę iniciatyvoms ir socialiai veiklūs už mokyklos ribų tik kai kurie mokytojai, įgyvendiname įvairius projektus,

integruojame programas, tačiau mokytojai į papildomą veiklą dabar žiūri labai atsargiai, atsirinkdami, gal netgi nepasitikėdami savo kompetencija ar šių programų svarba.

Mažeikių Gabijos gimnazijos direktoriaus pavaduotojas ugdymui: Nežinau.

Interviu su tėvų komiteto pirmininku.

1. Ar Jums girdėta sąvoka „darnusis vystymasis“?

Turiu bendrą supratimą kas tai galėtų būti. Mokykloje šios sąvokos negirdėjau, tačiau esu girdėjęs per televiziją ir skaitęs spaudoje.

2. Gal galėtumėt pasakyti kaip suprantate darnaus vystymosi švietimą (DVŠ)?

Tai galėtų būti suinteresuotų asmenų bendradarbiavimas ir dalyvavimas planuojant ugdymo turinį ir mokyklos veiklą, taip pat mokytojų žinios, taip pat ir bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis – vietos valdžios, mokslo institucijomis, verslo žmonėmis, žiniasklaida ir kt., dalyvavimas bendruomenės inicijuotoje veikloje.

3. Kaip vertinate tėvų dalyvaujančių mokyklos savivaldos institucijose (tėvų komitetai, mokyklos taryba ir t.t.), veiklą?

Vertinu teigiamai, tėvai privalo domėtis tuo, kuo gyvena mokykla. Jie turėtų daryti įtaką visose mokyklos gyvenimo srityse, ir formuoti švietimo politiką, ir kuriant mokyklos materialinę bazę ir tobulinant ugdymo procesą.

4. Ar tėvai pakankamai įtraukiami į mokyklos bendruomenės veiklą?

Tėvų dalyvavimas mokyklos gyvenime gana pasyvus, dažniausiai nėra savanoriškumo principo, dalyvaujama tik iš pareigos. Gal mokyklos nesuranda formų, kurios užtikrintų didesnę tėvų aktyvumą, gal didelis tėvų užimtumas ir socialinės problemos trukdo tėvams aktyviau įsijungti į mokyklos gyvenimą.

5. Kas paskatintų tėvus aktyviau bendradarbiauti su mokykla?

Kaip jau paminėta, reikia ieškoti naujų bendravimo formų, nes dabar dažniausiai apsiribojama tėvų susirinkimais, kurių metu dažniausiai tik perduodama informacija apie moksleivio mokymąsi ir elgesį. Galbūt mokyklos bendruomenė galėtų leisti savo laikraštuką, kuriame ir tėvai, ir vietos bendruomenė būtų supažindinami su mokyklos gyvenimo aktualijomis, jame būtų galima teikti pastabas, pasiūlymus įvairiose mokyklos gyvenimo srityse ir aišku į tuos siūlymus būtų atsižvelgiama. Tėvai taip pat privalo rodyti iniciatyvą ir ateiti į mokyklą ne tik kviečiami, bet ir patys aktyviai siūlyti savo pagalbą.

Interviu su mokyklos mokinių prezidentu

1. Ar esi girdėjęs apie darnųjį vystymąsi?

Taip. Ši sąvoka girdėta. Ko gero girdėjau per televiziją arba skaičiau spaudoje.

2. Kaip suprantanti darnųjį vystymąsi mokykloje?

Manau, kad tai galėtų būti mokytojų, mokinių ir jų tėvų bendradarbiavimas bei dalyvavimas planuojant ugdymo turinį ir mokyklos veiklą taip pat ir bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis – vietos valdžios, mokslo institucijomis, verslo žmonėmis, žiniasklaida ir kt.

3. Kokios yra moksleivių savivaldos funkcijos tavo mokykloje?

Mūsų mokykloje veikia mokinių taryba. Taryba atstovauja visoms mokinių interesų grupėms, išreiškia ir gina jų interesus, teises, taip pat koordinuoja visų mokinių savivaldos institucijų veiklą, pagal kompetenciją inicijuoja ir organizuoja mokinių popamokinį ugdymą, laisvalaikį, socialinę veiklą ir paramą, teikia pasiūlymus mokytojams ir mokyklos administracijai, dalyvauja kuriant, svarstant ir priimant vidaus darbo tvarkos taisykles, prižiūri jų laikymąsi. Mano kaip prezidento funkcijos būtų: atstovauti mokyklai už mokyklos ribų vykstančiuose renginiuose, spręsti iškylančias moksleivių problemas, palaikyti glaudų ryšį tarp mokyklos pedagogų ir moksleivių, inicijuoti moksleiviškus renginius, būti pavyzdžiu visiems mokyklos moksleiviams.

4. Kaip tėvai dalyvauja mokyklos bendruomenės veikloje?

Tėvai nelabai noriai dalyvauja mokyklos bendruomenės veikloje, dažniausiai yra apsiribojama dalyvavimu tėvų susirinkimuose, norėtusi, jog tėvai aktyviau įsijungtų į mūsų gyvenimą: padėtų organizuoti renginius, ateitų į klasės valandėles, taip pat ir aktyviau dalyvautų mūsų pačių organizuojamuose renginiuose.

5. Ar bendradarbiaujate su kitų mokyklų moksleivių savivaldos institucijomis ir su kitomis institucijomis?

Taip. Bendradarbiaujame su kitų mokyklų mokinių tarybomis, neseniai vykom į susitikimą su Šiaulių Vijolių vidurinės mokyklos bendruomene, mokykloje organizuojamos atvirų durų dienos. Jų metu gali ne tik kitų mokyklų atstovai susipažinti su mokyklos bendruomene, bet ir vietos bendruomenė. Taip pat palaikome glaudžius ryšius su sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“.

6. Kokie veiksniai padėtų greičiau pasiekti darnaus vystymosi mokyklose?

Tai įtakoja daug veiksnių. Mokytojai galėtų būti kūrybiškesni, tai skatintų ir moksleivių kūrybingumą, tėvai galėtų aktyviau įsitraukti į mokyklos gyvenimą ir mes patys turėtume būti žymiai aktyvesni, drąsiau teikti įvairius pasiūlymus. Kiekvienas asmeniškai turim suvokti atsakomybę už vieną ar kitą savo poelgį.

Apibendrinant atsakymus į pateiktus klausimus, galima teigti, jog respondentai turi supratimą, kas yra DVŠ, tačiau ne visi susipažinę su DVŠ strategija ir ne visose mokyklų bendruomenėse mokyklų strateginiai planai derinami su DVŠ strategija. Taip pat galima teigti, jog ne visi bendruomenės nariai yra mokyklose girdėję pačią darnaus vystymosi sąvoką, vadinasi, apie tai nėra kalbama. Iš atsakymų pastebime, jog mokyklų bendruomenės gana aktyviai dalyvauja kuriant

mokyklos gyvenimą. Galime teigti, jog mokyklose veikia stiprios savivaldos institucijos, palaikomi glaudūs ryšiai su socialiniais partneriais, mokykla atvira ir vietos bendruomenei. Respondentai puikiai žino ir apie ŠMM vykdomą programą „Visuomenės darnaus vystymosi ir jo ugdymo tarpdalykinių kompetencijų plėtotė“ ir paminėjo, jog būtent šios programos dėka mokytojai ir sužino apie įvairesnes kompetencijų ugdymąsi skatinančias kvalifikacijos kėlimo programas, taip pat, kad pačios mokyklų bendruomenės yra panašių programų iniciatorės. Respondentai paminėjo nemažai renginių, kvalifikacijos kėlimo kursų ir seminarų, kurie skatina darnųjį vystymąsi. Aiškiai įvardintas ir tokių renginių reikalingumas. Iš atsakymų galime daryti išvadą- nuo mokyklos tipo labai priklauso, koks yra ryšys tarp mokyklos bendruomenės ir vietos bendruomenės. Jei mokiniai yra iš tos pačios vietovės, tai ryšys yra žymiai stipresnis, ir mokykla gali stipriau įtakoti vietos bendruomenę, o jei moksleiviai yra iš įvairių vietovių (gimnazijų atveju) bendradarbiavimas su vietos bendruomene yra silpnesnis. Kaip veiksnius, skatinančius darnųjį vystymąsi bendruomenėse, respondentai minėjo nuoseklų bendravimą ir bendradarbiavimą su mokyklų bendruomenių nariais ir socialiniais partneriais, dar didesnis vietos bendruomenės įtraukimą į mokyklos gyvenimą, taip pat ir atskiro asmens atsakomybės suvokimą už tai, kas vyksta aplinkui. Kaip veiksnius, kurie trukdo darniajam vystymuisi mokyklų bendruomenėse, respondentai minėjo tėvų pasyvumą, per mažą mokytojų patirtį šioje srityje, mažą bendradarbiavimą su išsivysčiusių šalių mokyklų bendruomenėmis, kurių patirtis šioje srityje didesnė, taip pat ir kompetencijų stoką. Šie interviu metu gauti duomenys taip pat bus panaudoti atliekant SSGG analizę.

5.5 SSGG analizė

SSGG analizės metu bus išnagrinėti vidiniai ir išoriniai organizacijų veiksniai, kurie gali turėti teigiamą arba neigiamą įtaką mokyklų bendruomenių veiklai. SSGG analizės pabaigoje bus išskirti bendri pagrindiniai veiksniai apibūdinant jų stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

SSGG analizė padės atskleisti mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste trūkumus ir silpnybes. Anketinė apklausa ir interviu tik patvirtino, kad egzistuoja problemų šioje srityje, kurias reikia spręsti.

Šis metodas pasirinktas dėl to, kad naudojant jį nesunkiai galima atskleisti mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste silpnybes, stiprybes, galimybes ir grėsmes. Taikant SSGG analizės metodą labai nesudėtinga atskleisti problemų esmę.

5.5.1 Stiprybės

Nežiūrint į dabartinį sunkmetį valstybė yra apsisprendusi didinti investicijas į mokslą, studijas ir inovacijas. Didelė ES struktūrinių fondų paramos dalis nukreipiama švietimo, mokslo, studijų ir

inovacijų reikmėms, šių lėšų dalis tenka ir Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėms-bendruomenės dalyvauja įvairiuose respublikiniuose ir tarptautiniuose projektuose. Keletą jų galima paminėti: gamtosauginių mokyklų projektas, jaunųjų matematikų ir fizikų stovykla (Mažeikių Pavasario vidurinė mokykla), jaunųjų ekologų stovykla „Rasakila“, pasaulinė ENO akcija „Pasodink medį aplinkos ir taikos vardan“ (Mažeikių Gabijos gimnazija), „Tvirtų tiltų tiesimas apjungiant visą Europą, mokantis visą gyvenimą“ (Mažeikių M.Račkausko gimnazija), „Jaunimas už švartą ir palankią vystymuisi aplinką“, „Children’s Identity and Citizenship in Europe: Networking Schools and Teacher Education (CiCe-NEST)“, „Deliberating in a Democracy“ (Mažeikių Ventos pagrindinė mokykla). Ekologinis, aplinkosauginis ir socialinis darnaus vystymosi aspektai yra įtraukiami į Bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus, orientuojamasi į darnaus vystymosi kompetencijos ugdymą. Įgyvendinant Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi strategiją, parengta Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa. Visose Mažeikių rajono mokyklose gerėja aprūpinimas informacinėmis technologijomis, taip pat bendruomenės narių gebėjimai jomis naudotis. Mokyklos vis daugiau aprūpinamos kompiuteriais, prieiga prie interneto.

5.5.2 Silpnybės

Kaip parodė apklausa, Mažeikių rajono mokytojai per mažai žino apie darnaus vystymosi švietimą, neturi įgūdžių, kaip praktiškai per ugdymo procesą įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatus. Taip pat Mažeikių rajono mokyklose stokojama metodinės ir mokomosios medžiagos darnaus vystymosi švietimo klausimais. Dėl to neužtikrinama darnaus vystymosi švietimo mokymo ir mokymosi kokybė. Trūksta mechanizmų, kurie garantuotų DVŠ priemonių įgyvendinimo kokybę. Mažėjant investicijoms į švietimą ir mokslą - per mažai lėšų skiriama ir Mažeikių bendrojo lavinimo mokykloms. O tai dar labiau sumažina Mažeikių rajono švietimo įstaigų galimybes renovuoti aplinką, įsigyti naujų mokymo priemonių. Bendradarbiavimo nebuvimas, per mažas tėvų domėjimasis mokyklos bendruomenės gyvenimu taip pat priskirtinas prie sunkumų įgyvendinant DVŠ Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėse.

5.5.3 Galimybės

Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, skirta darnaus vystymosi švietimui ir Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėse įgyvendinti dar daugiau projektų, tai padidintų galimybę perimti darnaus vystymosi švietimo ne tik vidaus, bet ir užsienio patirtį. Yra galimybė taikyti modernius švietimo metodus. ŠMM planuoja parengti ir išleisti metodinę medžiagą mokytojams, Mažeikių rajono mokytojai turės galimybę naudoti šią metodinę medžiagą

plėtojant darnaus vystymosi nuostatas ir formuojant gamtamokslines kompetencijas. Yra galimybė didinti švietimo bendruomenės narių ir kitų suinteresuotų asmenų bendradarbiavimą ir partnerystę, sutelkti dėmesį į prasmingą mokymąsi, kuris skatintų darnią elgseną švietimo institucijoje, darbo vietoje, šeimoje ir bendruomenėje. Šalia tradicinių ugdymo metodų yra galimybė organizuoti diskusijas, koncepcijų sampratų apžvalgą, teorinius tyrimus, vertybių aiškinimąsi, situacijų modeliavimą, scenarijų ir modelių kūrimą, situacijų vaidinimą, žaidimus, atvejų analizes, ekskursijas, mokymąsi gamtoje, projektinę veiklą, pažangiosios patirties analizę, IKT, problemų sprendimą.

5.5.4 Grėsmės

Esant nestabiliai ekonominei situacijai, darnaus vystymosi klausimai bus laikomi antraeiliais ir Mažeikių rajono švietimo įstaigose. Jei nebus pakankamas darnaus vystymosi švietimo programų finansavimas, tai šių programų plėtotė gali tapti formaliu dalyku. Kol kas vis dar nepopuliaru dirbti švietimo sistemoje. Pasyvus tėvų įsijungimas kuriant darnią mokyklos bendruomenę, mokytojų nepasitikėjimas savo kompetencija ir visų vykdomų programų svarbos nesuvokimas, per mažas bendradarbiavimas su vietos bendruomene ir socialiniais partneriais gali kelti grėsmę DVŠ įgyvendinimui Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėse.

IŠVADOS

Mokyklų bendruomenių veiklos analizė darnaus vystymosi aspektu atlikta, remiantis Mažeikių rajono bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenių narių anketine apklausa bei interviu su trijų skirtingų mokyklų tipo direktoriaus pavaduotojais ugdymui: pagrindinės mokyklos, vidurinės mokyklos ir gimnazijos, bei tėvų komiteto pirmininku ir vienos iš mokyklų mokinių prezidentu.

1. Dauguma apklausoje dalyvavusių mokytojų ir tėvų yra moterys (atitinkamai 94% ir 80%). Daugiau kaip pusė mokytojų turi pakankamai didelį darbo stažą – šešiolikos metų ir didesni (81%) ir gana aukštą kvalifikaciją-vyr. mokytojo (31%) ir mokytojo metodininko (64%). Galima daryti išvadą, kad tai turintys patirties, aukštos kvalifikacijos švietimo įstaigų specialistai.
2. Tėvai - dauguma vidutinio amžiaus (65%), daugiau kaip pusė (59%) turi aukštąjį išsilavinimą. Moksleiviai- įvairaus amžiaus, lankantys visų trijų tipų mokyklas. Aiškiai pastebima, kad lyginant su mokytojais ir tėvais, šioje respondentų grupėje vyriškos lyties atstovų yra žymiai daugiau (41%).
3. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis pastebėta, jog mokytojai (64%) ir tėvai (54%) turi tik bendrą supratimą apie darnųjį vystymąsi. Jei mokytojai ir tėvai nurodė turį tik bendrą supratimą, tai moksleiviams tai dar mažiau suprantama (70%).Galima daryti išvadą, jog ne visi bendruomenės nariai yra mokyklose girdėję pačią darnaus vystymosi sąvoką, vadinasi, apie tai nėra kalbama.
4. Dauguma mokytojų (31%) ir tėvų (30%) supranta darnųjį vystymąsi kaip visuomenės vystymąsi, įgyvendinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius tikslus, kuris sudaro galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms. Tai rodo, jog respondentai iš pateiktų darnaus vystymosi sampratą apibūdinančių teiginių puikiai sugeba išsirinkti tinkamiausią.
5. Pateikus skirtingus darnaus vystymosi švietime (DVŠ) sampratos apibrėžimus, tiek mokytojai (39%) ,tiek moksleivių tėvai (54%) pirmenybę teikia mokytojų, moksleivių ir jų tėvų, socialinių partnerių bendradarbiavimui bei dalyvavimui planuojant ugdymo turinį ir mokyklos veiklą. Moksleiviai (23%) DVŠ apibūdina, kaip vietos valdžios, mokslo institucijų, verslo žmonių, žiniasklaidos ir kt., dalyvavimui bendruomenės inicijuotoje veikloje. Apibendrinant atsakymus į pateiktą klausimą, galima teigti, jog respondentai turi supratimą, kas tai yra DVŠ, tačiau ne visi susipažinę su DVŠ strategija ir ne visose mokyklų bendruomenėse mokyklų strateginiai planai derinami su DVŠ strategija.

6. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis abi respondentų grupės (mokytojai -39% ir tėvai-42%) prioritetu laiko DVŠ principą ,jog darnaus vystymosi ugdymo tikslai turėtų būti žinios, gebėjimai, supratimas, požiūriai ir vertybės.
7. Mokytojų buvo klausama, ar jie žino apie ŠMM vykdomą darnaus vystymosi švietimo programą. 13,9% respondentų atsakė, jog puikiai žino apie šią programą, 26,4% atsakė ,jog nežino ir 59,7%-šiek tiek girdėję. Tuo tarpu interviu metu respondentai minėjo, jog puikiai žino apie ŠMM vykdomą programą ir būtent šios programos dėka mokytojai ir sužino apie įvairesnes kompetencijų ugdymąsi skatinančias kvalifikacijos kėlimo programas. Galima daryti išvadą, jog tiesiog nėra įvardijama, kad tai darnaus vystymosi švietimo programa.
8. Aiškinantis mokyklos bendruomenės sampratą dauguma respondentų prioritetą teikia Švietimo įstatyme (2003) pateiktam mokyklos bendruomenės apibrėžimui-vienos mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir kiti asmenys, siejami mokymosi toje mokykloje santykių ir bendrų švietimo tikslų (atitinkamai 78%, 68% ir 54%). Kad mokyklos bendruomenė gali aktyviai veikti vietos bendruomenėje, mano labai maža dalis respondentų (atitinkamai 1%, 9%, 6%).Tai rodo, kad per mažai suprantamas vaidmuo, tenkantis vietos bendruomenei.
9. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis, mokytojų nuomone, labiausiai įgyvendinamas mokyklos bendruomenėje DVŠ principas-visą gyvenimą trunkantis mokymasis (29%).Taip pat nemaža dalis respondentų pasirinko DVŠ principą-demokratiška visuomenė bei kritinio mąstymo gebėjimų ugdymas (28%). Mažiausiai įgyvendinamu DVŠ principu apklaustieji įvardijo-žmonių požiūrio ir elgesio kaitą bei integralų požiūrį į aplinkosauginius ir ekonominius klausimus (3% ir 4%).Tai rodo, kad per mažai suprantamas aplinkosaugos klausimų aktualumas ir svarba.
10. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis, mokytojų nuomone, mokyklos bendruomenės bruožai, stipriausiai pasireiškiantys mokyklos bendruomenės gyvenime ir padedantys įgyvendinti darnųjį vystymąsi, yra: pakankamai stipri savivalda (60%), bendruomenės veiklumas ir savarankiškumas (54%), geri mokytojų ir moksleivių tarpusavio santykiai (51%), kūrybiška popamokinė veikla (63%). Bruožai, kuriuos reikia stiprinti, įgyvendinant darnųjį vystymąsi konkrečiose bendruomenėse, respondentų nuomone, yra: įvairesnis mokyklos kultūrinis gyvenimas (50%), mokyklos gyvenimo susiejimas su jos istorija, aplinkos praeitimi, miesto aktualijomis (43%).
11. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis, tėvų nuomone, mokyklos bendruomenės bruožai, stipriausiai pasireiškiantys mokyklos bendruomenės gyvenime ir padedantys įgyvendinti darnųjį vystymąsi, yra mokyklos kultūrinis gyvenimas (40%). Bruožai, kuriuos reikia stiprinti, įgyvendinant darnųjį vystymąsi konkrečiose bendruomenėse, yra: savivaldos

- stiprinimas (65%), mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių gerinimas (55%), kūrybiškesnė popamokinė veikla (50%).
12. Išanalizavus apklausos metu gautus duomenis, moksleivių nuomone, mokyklos bendruomenės bruožai, stipriausiai pasireiškiantys mokyklos bendruomenės gyvenime ir padedantys įgyvendinti darnųjį vystymąsi, yra: bendruomenės veiklumas ir savarankiškumas (44%), geri mokytojų ir moksleivių tarpusavio santykiai (56%). Bruožai, kuriuos reikia stiprinti, įgyvendinant darnųjį vystymąsi konkrečiose bendruomenėse yra: savivaldos stiprinimas (40%), mokyklos kultūrinio gyvenimo stiprinimas (41%), kūrybiškesnė popamokinė veikla (41%), mokyklos gyvenimo susiejimas su miesto aktualijomis (49%).
 13. Aiškinantis veiksnius, kurie padėtų tobulinti darnią mokyklos bendruomenę, tiek mokytojai(50%), tiek tėvai(41%) daugiausiai įvardijo, jog tai būtų sutelktas dėmesys į prasmingą mokymąsi. Mažiausiai respondentai pritarė teiginiui, jog tobulinti mokyklos bendruomenę padėtų globalinių, regioninių, nacionalinių ir vietos aplinkos problemų suvokimas (atitinkamai 11% ir 10%). Galima daryti išvadą, jog labiausiai respondentai pasigenda darnos mokymosi programose, taip pat pripažįsta, jog reikalingas didesnis bendradarbiavimas ir įvairesni mokymo(si) metodai.
 14. Reikėtų įvairinti ir bendradarbiavimo su tėvais formas, nes iš tėvų atsakymų galima daryti išvadą, kad dažniausiai naudojama bendravimo forma yra tėvų susirinkimai.
 15. Moksleivių nuomone (83%), darnią mokyklos bendruomenę padėtų tobulinti atsakomybės už savo poelgius suvokimas. Tai rodo, jog nagrinėtose mokyklų bendruomenėse nėra akcentuojama atsakomybė už netinkamą poelgį. Mažiausiai moksleiviai palaikė teiginį, jog tėvai turėtų aktyviau dalyvauti sprendžiant iškilusias problemas. Tai parodo, jog per mažai suvokiamas tėvų vaidmuo mokyklinėje bendruomenėje.
 16. Interviu metu kaip veiksnius skatinančius, darnųjį vystymąsi bendruomenėse, respondentai minėjo nuoseklų bendravimą ir bendradarbiavimą su mokyklų bendruomenių nariais ir socialiniais partneriais, dar didesnę vietos bendruomenės įtraukimą į mokyklos gyvenimą, taip pat ir atskiro asmens atsakomybės suvokimą už tai, kas vyksta aplinkui.
 17. Didžiausiais trūkumais DVŠ plėtrai mokyklose mokytojai įvardijo tai, jog neturi įgūdžių (26%), turi per mažai žinių (20%), nėra metodinės medžiagos (17%).
 18. Interviu metu respondentai minėjo tėvų pasyvumą, mažą bendradarbiavimą su išsivysčiusių šalių mokyklų bendruomenėmis, kompetencijų stoką.
 19. Moksleiviai didžiausiais trūkumais įvardijo smurtą tarp moksleivių (77%), nekompetentingus mokytojus (76%), bendradarbiavimo nebuvimą (67%).

MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ VEIKLOS DARNAUS VYSTYMOŠI KONEKSTE EFEKTYVINIMAS

Kaip jau minėta, darnaus vystymosi švietimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose neturi gilių tradicijų, ne išimtis ir Mažeikių rajono bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenės. Nors Švietimo ir mokslo ministerija yra sukūrusi ir patvirtinusi nemažai programų, skatinančių darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimą mokyklų bendruomenėse, tačiau sprendimą dėl tokio pobūdžio veiklos priima pačios mokyklų bendruomenės. Todėl atliktas tyrimas padėjo išsiaiškinti kaip sukurtos ir patvirtintos programos realizuojamos konkrečiose Mažeikių rajono mokyklų bendruomenėse.

Atlikus Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklos darnaus vystymosi kontekste tyrimą, galima išskirti bendruomenių veiklos faktorius, kuriuos reikia tobulinti:

1. **Žinios** apie darnaus vystymosi švietimą. Profesionali mokytojo veikla daro įtaką visam mokyklos gyvenimui, jo organizavimui, mokinio asmenybės brandai, padeda siekti darnos, ugdyti pilietiškumą. Kaip parodė apklausa, Mažeikių rajono mokytojai, tėvai ir moksleiviai per mažai žino apie darnaus vystymosi švietimą. Mokytojai neturi įgūdžių, kaip praktiškai per ugdymo procesą įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas. Taip pat Mažeikių rajono mokyklose stokojama metodinės ir mokomosios medžiagos darnaus vystymosi švietimo klausimais. Dėl įvardintų priežasčių neužtikrinama darnaus vystymosi švietimo mokymo ir mokymosi kokybė.
2. Sutelkti dėmesį į **prasmingą mokymąsi**. Šį faktorių minėjo visos trys respondentų grupės. Respondentų nuomone, trūksta darnos mokymo programose, bendruomenių nariai labai mažai gali įtakoti ugdymo turinį. Viso švietimo planavimas, įgyvendinimas ir įvertinimas turėtų būti paremtas demokratiniu sprendimų priėmimu.
3. Mokymo(si) **metodų** įvairinimas. Kaip parodė apklausa, tėvai ir moksleiviai pasigenda įvairesnių mokymo(si) metodų. Kad mokymas būtų iš tikrųjų naudingas, yra būtina sugalvoti tokius užsiėmimus, kuriuose besimokantieji būtų įtraukti į planavimo ir tikro konteksto realizavimo procesus.
4. Mokyklos **kultūrinio** gyvenimas įvairinimas, mokyklos gyvenimo susiejimas su jos istorija, aplinkos praeitimi, miesto aktualijomis.
5. Kūrybiškesnė **popamokinė veikla**. Įvairinti popamokinę veiklą padėtų projektų, skirtų darnaus vystymosi įgyvendinimui, rengimas. Projektams įgyvendinti būtų galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, skirta darnaus vystymosi švietimui. Tai padidintų galimybę perimti ir darnaus vystymosi švietimo ne tik vidaus, bet ir užsienio patirtį.
6. **Savivaldos** stiprinimas. Nes savivalda, kaip nurodo Dombranskienė (2002) gali būti naudojama kaip mokyklos bendruomenės organizavimo metodas, be to, anot Lakio (1997), savivalda

padeda įtvirtinti asmeninę atsakomybę. Būtent asmeninės atsakomybės bruožą, kaip svarbiausią, kuriuo turi pasižymėti darnios bendruomenės atstovas, įvardijo moksleiviai.

7. Mokytojų ir mokinių tarpusavio **santykių gerinimas**. Nes bendruomenės narių pagarba vienas kitam, jų nuoširdumas ir atvirumas yra pirmoji demokratijos puoselėjimo sąlyga
8. **Smurto** tarp moksleivių mažinimas. Būtent smurtą, kaip pagrindinį veiksnį, trukdantį darnaus vystymosi švietimui, šį faktorių įvardijo moksleiviai. Tikėtina, jog tai yra labai aktuali problema visoms mokyklinėms bendruomenėms, ne tik Mažeikių rajono atveju, bet ir visos Lietuvos mastu.
9. Švietimo bendruomenės narių ir kitų suinteresuotų asmenų **bendradarbiavimas ir partnerystė**. Ne kas kitas, o mokykla turėtų inicijuoti veiklą, įvairinti bendradarbiavimo su tėvais formas. Kadangi darnaus vystymosi švietimo ugdymas yra susijęs su vertybėmis ir požiūriais, labai svarbu įtraukti tėvus. Yra svarbu plėtoti draugiškus santykius su tėvais ir tarp tėvų, nes tai padeda skatinti veiklą mokykloje. Bendruomenės nariams svarbu įsitraukti į gerai suplanuotą veiklą ne tik mokykloje, bet ir visuomenėje, nes tai yra dalis mokymo ir mokymosi. Visuomenė ir gamta arti mokyklos turėtų būti natūrali mokymosi aplinka.
10. Aktyvesnis **vietos bendruomenės** dalyvavimas mokyklos bendruomenės veikloje. Neigiamos įtakos šiam faktoriui turėjo mokyklų tinklo reorganizavimas, nes jei moksleiviai gyvena toje pačioje vietovėje, kurioje yra ir švietimo įstaiga, tai ryšys yra žymiai stipresnis ir mokykla gali stipriau įtakoti vietos bendruomenę, o jei moksleiviai yra iš įvairių vietovių (gimnazijų atveju), bendradarbiavimas su vietos bendruomene yra silpnesnis.

Magistro darbo tikslas- išanalizuoti Mažeikių rajono mokyklų bendruomenių veiklą darnaus vystymosi kontekste, taikant teorinius ir empirinius metodus, remiantis iškelta hipoteze, jog švietimo politikoje darnaus vystymosi idėjos labiau deklaruojamos teoriniame lygmenyje, tačiau realioje mokyklos bendruomenių veikloje šių idėjų raiška nepakankama, pasiektas. Tai patvirtina atlikto tyrimo rezultatų analizė. Tačiau šio magistro darbo autorės nuomone, tai nėra faktoriai, kurių neįmanoma pašalinti. Kaip matome, jie nereikalauja didelių finansinių investicijų, svarbiausia švietimo bendruomenės narių suinteresuotumas, iniciatyva ir asmeninė atsakomybė.

LITERATŪRA

1. Arends R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai
2. Arimavičiūtė M. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras
3. Bennett B., Rolheiser-Bennett C., Stevahn L. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis
4. Bitinas B. (2004). *Auklėjimo metodika*. Kaunas: Šviesa
5. Brazauskienė, D. M. (2004). *Dabartinės ekologinės problemos pasaulyje ir Lietuvoje bei sąsajos su darnaus vystymosi strategija*. Seminaro pranešimo medžiaga
6. Chozė S. (2003). *Mokyklos direktorius*. Vilnius: Tyto Alba,
7. Cibulskas N., Augustinavičiūtė B. (2009). *Darnios mokyklos link*. Žiūrėta [2009-09-18]. Prieiga per internetą <[http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/lt/2009-3_\(65\)/](http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/lt/2009-3_(65)/)>
8. Čiegis R. (2002). *Tolydi plėtra ir aplinka: ekonominis požiūris*. Vilnius: Aldorija
9. Čiegis R., (2003). *Darnus vystymasis: ekonominiai aspektai*. Vilnius
10. Čiegis R., Šarkūnaitė I., (2005). *Visuomenės subalansuotos plėtros koncepcija*. Kaunas
11. Dalin P., Rolff H.G., Kleekamp B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius: Tyto Alba, 1999
12. Dalin P., Rolff H.G., Kleekamp B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius: Tyto Alba
13. *Darnusis vystymasis*. Žiūrėta 2009-06-11. Prieiga per internetą <http://www.pprc.lt/dv/?page_id=2>
14. *Darnusis vystymasis*. Žiūrėta 2009-06-15. Prieiga per internetą <http://lt.wikipedia.org/wiki/Darnusis_vystymasis>
15. Dobranskienė R. (1996). *Mokyklos gyvenimo tvarkymas*. Kaunas
16. Dobranskienė R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba: monografija*. Šilutė: Prūsija.
17. Everard B., Morris G. (1997). *Efektyvus mokyklos valdymas*. Vilnius: Poligrafija ir informatika
18. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos*. Vilnius: Tyto Alba
19. Galkutė L. (2003). *Visa ko pradžia yra maža. Subalansuotos plėtros idėjos mokykloje*. Regiono aplinkos centro Centrinei ir Rytų Europai Biuras Lietuvoje. Vilnius
20. Galkutė L. (2005). *Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje*. Žiūrėta [2009-12-20]. Prieiga per internetą <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/14/83-90.pdf>

21. Herbuk J., Beier C. (2003). *Permainos. Kritinį mąstymą ugđanti mokomoji programa: skaitymas ir rašymas išlaisvina žmogų*. Vilnius: Garnelis 2003
22. Hopkins D., Ainscow M., West M.(1998) *Kaita ir mokyklos tobulinimas*. Vilnius: Tyto Alba
23. *Informacija apie tyrimų metodologiją*. [žiūtėta 2009-12-27]. Prieiga per internet1 <<http://www.kaunorvvg.lt/>>
24. Kasinskaitė I. (2005). Besimokantis regionas–naujas regioninės plėtros kontekstas. *Informacijos mokslai*. 2005 35
25. Kėdaitis V. (2007). *Matavimo ir duomenų rinkimo metodai*. Vilnius
26. Kjærgaard E., Martinėnienė R.(2000). *Demokratija kasdien*. Vilnius: Garnelis 2000
27. Krupavičius A., Lukošaitis A.(2004). *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
28. Kvieskienė G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU leidykla.
29. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU leidykla.
30. Lakis J., Ignatavičius S., Poklad T., Stancelis S., Tamošiūnas T.(1996). *Mokyklos bendruomenė*. Vilnius: Utenos spaustuvė
31. *Lietuvos švietimo sistema*. [žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga per internetą http://www.dynot.net/index.php?option=com_content&task=view&lang=lt&id=46
32. Lukšienė M. (2000). *Jungtys*. Vilnius: Alma littera
33. Matiušaitytė, R. (2006) *Darnus vystymasis ir jo vertinimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Seminaro pranešimo medžiaga
34. Meredith K. S. (2002). *Permainos. Laisvė, atsakomybė ir demokratinė mokykla*. Vilnius: Garnelis 2002
35. Meredith K.S., Steele J. L., Temple Ch. (1997). *Mokymasis bendradarbiaujant: Kritinio mąstymo ugdyimo skaitant ir rašant projektui*. 5 vadovas.
36. Miškinis K.(1987). *Vadovavimo mokyklai pagrindai*. Vilnius
37. Morkūnienė J.,(2006). *Žinių visuomenė šiuolaikinėje socialinio pažinimo sampratoje*. Vilnius: APOSTROFA
38. Nefas S. (2001). *Mokyklos bendruomenės svarba bendruomenėje*. Pranešimai. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas VII tarptautinė mokslinė konferencija..
39. Pandis M. (2001). *Permainos. Kritinio mąstymo ugdyimo skaitant ir rašant projektas ir pasirengimas mokyklai*. Vilnius: Garnelis
40. Penkauskienė D. (2001). *Kritinio mąstymo ugdyimas: teorija ir praktika*. Vilnius: Garnelis
41. Pollock Y. (2002). *Permainos. Akis į akį su nauja mokomąja programa*. Vilnius: Garnelis

42. Pukėnas K. (2005). *Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga*. Kaunas: LKKA.
43. Rajeckas V.(2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Parama
44. Savickytė V. (1996). *Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė*. Šiauliai
45. Šiaurės ir Baltijos šalių projektas: *Kuriame savo mokyklą*.(1999). Vilnius: Kronta
46. Štriemikienė D.,(2004).*Etiniai darnaus vystymosi aspektai ir jų ryšys su socialinėmis ir aplinkosauginėmis darnaus vystymosi dimensijomis*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai
47. Tamošiūnas T.(1999).*Projektų metodas ugdymo procese*. Šiauliai
48. V. Rudzkienė.(2005).*Socialinė statistika*. Vilnius: MRU leidybos centras
49. Walsh K. B.(2001).*Į vaikų orientuotų klasių kūrimas*. Vilnius: Lietus
50. Želvys R.(1999). *Švietimo vadyba ir kaita: monografija*. Vilnius: Garnelis
- Dokumentai (teisės aktai, nutarimai ir kita):**
51. *Atnaujinta nacionalinė darnaus vystymosi strategija* .(2009)
52. *Bendroji pilietinio ugdymo programa*. Nr. ISAK – 1086 .(2008)
53. *Dakaro veiksmų planas „Švietimas visiems“ Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų gairės*. (2000)
54. *Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategija* . (2005)
55. *Lietuvos aplinkosauginio švietimo strategija*.(2005)
56. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Bendrosios programos I-X klasės*.(2008).Vilnius: Leidybos centras
57. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas*. Nr. IX-1630. (2003)
58. *LR Viešojo administravimo pakeitimo įstatymas, 2006 m. birželio 27 d*
59. *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. (2002)
60. *Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programa*. (2006)
61. *Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita* (2002).
62. *Švietimo gairės 2003-2012*. (2002) Vilnius: Spauda
63. *Valstybinė Švietimo strategija 2003-2012 m.*(2002)

PRIEDAI

- 1 priedas. Mokytojų anketinės apklausos pavyzdys.
- 2 priedas. Tėvų anketinės apklausos pavyzdys.
- 3 priedas. Moksleivių anketinės apklausos pavyzdys.
- 4 priedas. Interviu klausimynas mokyklų direktorių pavaduotojams ugdymui.
- 5 priedas. Interviu klausimynas mokyklos tėvų komiteto pirmininkui.
- 6 priedas. Interviu klausimynas moksleivių prezidentui.